

ကဏ္ဍ (၁၂) အဘဉ် (၃) လါစးပတုဘဉ် ၂၀၂၃ နံဉ်

သလုကီုစု HULEI KAWWEI

ကညီဖိနုဆဉ်ခိဉ်လါပျဲဒိာ် Karen Environmental Forum

ပအိဉ်မူသယဲဒီးနုဆဉ် သုဉ်ထီဉ်သကိးတၢ်အဲဉ်ပခိဉ်လါနုဆဉ်ဒီးတၢ်မူတဝါ

- နုသထုဉ်ကီုရှဉ်, ပျဲပုဆဉ်ဖိကီုဖိသုဉ်ပုအဆိကတၢ်တဘုဉ် - ၄
- ကီုဉ်တြိကုပကု ဖံသိးကုဒီးပဘျဉ် - ၁၂
- ပုကညီတဝါအတၢ်ကာလဉ်ထံနိဒီးနုဉ်ဖိညဉ်ဖိ - ၁၈
- မၢ်ဒုဉ်ပဂီၢ်အယိပဆုးရဲဉ်ကျဲးဒီး - ၂၇
- ကညီမုဉ်ခါသုဉ်ညါကုနတၢ်ဆဲးတၢ်လါ - ၃၄
- ၁၉၅၀, ဖဉ်ပုဉ်ခိကရဲဒီးထီဉ်ကိးကိမထုရု - ၅၄

KESAN

သူလှူကော်ဝေ ဘဉ်တၢ်ရၢလီၤအီၤလၢ ကညီဖိခိၣ်ယၢဒီးပှၢဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤပှၢ်ဘျးစဲကရၢ

Karen Environmental and Social Action Network

တၢ်ကွဲးလၢလံာ်တဘျီအံၤအပူၤန့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢအဟံၤဖျါ ထီၣ် သူလှူကော်ဝေ မ့တမ့ၢ် အဲးဒံးထၢ်အတၢ်ထံၣ် တၢ်ဆိကမိၣ်ဘဉ်. မ့ၢ်ဝဲဒုၣ်ပှၢလီၢ်ကဝီဖီဒီး ပှၢလၢအကွဲး တၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒုၣ်ဝဲအတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်လီၤ.

သူလှူကော်ဝေအတၢ်ပညိၣ်

- ဒ်သိးကရၢလီၤန့ၣ်ခိၣ်ယၢတၢ်ကစီၣ်လၢဘဉ်ထွဲဒီးပှၢ
- ဒ်သိးကဆိးကါဒီးဒုးဒိၣ်ထီၣ်ဘဉ်ကညီဝီၤဩလၢခိၣ် ယၢန့ၣ်တကဟ
- ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါလီၢ်ကဝီဖီတဖၣ်အတၢ်ထံၣ် တၢ်ဟံးသးဘဉ်ထွဲန့ၣ်ခိၣ်ယၢဒီးတၢ်လဲထီၣ်လဲထီ
- ဒ်သိးကမၤထီထီၣ်လီၢ်ကဝီဖီအတၢ်သ့ကွဲးသ့ဖး, ယိ ထံသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါ
- ဒ်သိးကဟ့ၣ်ခိၣ်ယၢန့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘဉ်ကူၣ်သ့လၢမိးမံ ဒီးကညီဖိလၢလံာ်ထုသန့

လံာ်ကုခိၣ်ဒီးလံာ်ကုရၢတၢ်ဂီၤ - ကညီဖိအလၢလံာ်ထုသန့ တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဒီးတၢ်ဖဲဒီးအိၣ်မၤအိၣ်အန့ၣ် ပှၢတုတၢ်ဂီၤ - ဖိခါ

တၢ်ပရၢလၢအဲးဒံးထၢ်

ဆူဒီပုၢ်ဝဲၢ်ပှၢဖးလံာ်ဖိခဲလၢာ်,

ပသးခုလၢပထးထီၣ်ဘဉ်ကဒီးသူလှူကော်ဝေအသီတဘျီလၢပပှၢတ တၢ်အဂီၢ်ဒီးတဘျီယိသးအိၣ်စံးဘျးဘဉ်ဒီပုၢ်ဝဲၢ်လၢအဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ကွဲး လၢဒိၣ်ပှၢဒိၣ်တဖၣ်လၢလံာ်ရၢလီၤတဘျီအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သူလှူကော်ဝေလၢအဟးထီၣ်တဘျီအံၤအခိၣ်တီမ့ၢ်ဝဲ “ပအိၣ်မုသယံး ဒီးန့ၣ်ဆၢ, သူၣ်ထီၣ်သကိးပတၢ်အဲၣ်ခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၢဒီးတမူတတီ” လံာ်တ ဘျီအံၤအပူၤ တၢ်ဂ့ၢ်ပုၢ်ပုၢ်ပုၢ်ဝဲဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဟံးကီၤကတၢ်မံလံာ်ဆၢဖိကီၢ် ဖိသ့ၣ်ပှၢအလီၢ်အကျဲ, ဝိၣ်မ့ၢ်တၢ်ယုသ့ၣ်ညါဘဉ်ထွဲဒီးကုလၢယိၣ်လိာ်တၢ် မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်ကရၢပူၤ, တၢ်ဟ့ၣ်ရၢၣ်ကျဲၤတၢ်တယၢ်အကျိၤအကျိၤ, ကညီပှၢ ထုလံာ်ဖိတၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤဒုၣ်ဖိညဉ်ဖိအဂီၢ်အကျိၤ, တၢ်မံလံာ်ဆၢဖိကီၢ် ဖိလၢအဘဉ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်ထွဲဒီးကဟ့ၣ်ကယၢ်အီၤ, လၢဖိထီၣ်ဘဉ်ထွဲဒီးဖၣ် ပုၣ်ခိကရဲးဒီးအဂၤတဖၣ်အိၣ်ဒံးအါမးလီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်မ့ၢ်တလၢတပျဲဘဉ် ဆၢ ပဆၢမၤလၢလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဆိမိၣ်လၢပကညီတတဖိတ ဖၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

လၢခဲကတၢ်ယသးအိၣ်ကွဲ မ့ၢ်ဘဉ် ဒီ ပုၢ်ဝဲၢ်ပှၢဖးတၢ်ဖိလၢကကွဲး လံာ်ဆူအဲးဒံးထၢ်အအိၣ်, ကဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဟံးသးလၢသူလှူကော် ဝေအလံာ်ရၢလီၤတဘျီအံၤအဖိခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ကရၢပှၢမၤတၢ်ဖိအဖိခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် န့ၣ်လီၤ. ဒီပုၢ်ဝဲၢ်အတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ် မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢဆူ ညါသူလှူကော်ဝေအတၢ်လဲထီၣ်လဲထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဲးဒံးထၢ်

တၢ်နဲၣ်ကျဲလၢတၢ်ကွဲးအဂီၢ်

ပကွဲမ့ၢ်ဘဉ်န့ၣ်လၢ နကကွဲးတၢ်ဆူသူလှူကော်ဝေအအိၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲး ဟံးတဖၣ်အလံာ်ဖျါကဘဉ်မ့ၢ်ဝဲ ၂၀၀၀ - ၃၀၀၀ အဘျီစၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကစီၣ်တၢ်ကွဲးအကူၢ်အဂီၢ်လၢသူလှူကော်ဝေအပူၤတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်က စီၣ်ကီၢ်ကီၢ်လၢလၢ, တၢ်သံကွၢ်စံးဆၢ, တၢ်တၢ်ပိၣ်အဘျီ, တၢ်ယုသ့ၣ် ညါတၢ်ဂ့ၢ်အတၢ်ဟံးဖျါ, ပှၢတကတၢ်စ့ၢ်သန့, ဟံးထီၣ်ရီၤ, တၢ်ယုပူၤဘဉ် ထွဲ, လၢဖိထီၣ်ဘဉ်ထွဲ, တၢ်ဂီၤမံတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးလၢဘဉ်တၢ်စဲကျဲး အီၤလၢသူလှူကော်ဝေအပူၤန့ၣ်, တၢ်ကဟ့ၣ်ခိၣ်ဖးလီၤလၢစ့ယိ ၅၀၀ ဘး လီၤ. တၢ်ဂီၤအဂ့ၢ်မ့ၢ်ပုၣ်ထွဲဒီးတၢ်ကွဲးန့ၣ် တဘျီကမ့ၢ်စ့ယိ ၁၀၀ ဘးလီၤ. ပှၢကွဲးတၢ်ဖိတဖၣ် ကဟံးဖျါထီၣ်ပုၣ်အမံးဒီးအတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢ လၢပျဲပျဲဒ်သိးအဲးဒံးထၢ်ဆဲးကျိးအီၤကသ့အဂီၢ်လီၤ.

သူလှူကော်ဝေအိၣ်ဒီးအခဲးအယၢ်လၢကဒီတၢ်ကွဲးဒ်အကြးဝဲအသိး မ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဝဲကွဲတၢ်ကွဲးမ့ၢ်ဂ့ၢ်သ့ဝဲန့ၣ် မ့ၢ်ပတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဆိစ့ၢ်ကိးပှၢကွဲး လံာ်ဖိလီၤ. ပှၢကွဲးလံာ်ဖိကိးဂၤကဝံးသးစ့ၢ်ဆူလှူအမံးဒီးအလီၢ်ဆိးထံး ဒ်သိးအလီၢ်မ့ၢ်အိၣ် “သူလှူကော်ဝေ” ကဆဲးကျဲဘဉ်အီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သုလှကျော်စွာအပူမာ သက်တော်တဖန်

အေးအေးထာန်
နီနီဆန်မူ

ပျားကွေးတံဖိ
အောင်အိုင်ဝါ
သီကျာ
အောင်ဖြူဖိလ်
ဖိသီသံဉ်
ဘီနီလု

ပျားဖားဘျှလံဉ်
နီနီနီဆံး

ပျားဖေးကံဉ်အေးရဲဉ်လံဉ်
နီနီနီဆံး

လာတံကဆေးကျိုးကွေးအေးသုလှကျော်စွာ
အင်္ဂါလံဉ်အေးနီဉ်ဂံဉ်

KESAN/Thulei Kawwei
P.O. Box 35, Sansai Post Office,
Sansai, Chiang Mai, Thailand 50210
Thailand
Email: info@kesan.asia
Website: www.kesan.asia
Facebook: [https://www.facebook.com/
KarenEnvironment](https://www.facebook.com/KarenEnvironment)

တံဂုဏ်စီတဖန်

အေးအေးထာန်နီနီယာ

ပအိုင်မူသယံအေးနုဆောင် - ၂

တံကစီဉ်

- နုသထုဉ်ကီရုဉ်, ပျားဆောင်ဖိကီဖိသုဉ်ပျားအဆိကတံတဘုဉ် - ၄
- မုခိဉ်စုအေးထံအိုင်ဟီဉ်လံဉ် - ၈
- သုဉ်လီသုဉ်လံဉ်ပသေးသမူဂီ - ၁၀
- ကိုဉ်တြီကွေးပကူ ဖုံသိးကွေးအေးပဘျာဉ် - ၁၂

ပဉ်နုထီရီ

- ပျားကညီတဝါအတံကယာထံနီအေးအိုင်ဖိညဉ်ဖိ - ၁၈
- မုအိုင်ပဂီအယံပဆွေရဲဉ်ကျွေးအေး - ၂၇
- ကညီမုဉ်ခွါသုဉ်ညါကွေးအေးအေးအေးလံဉ် - ၃၄
- တံပဆွေရဲဉ်ကျွေးထုဉ်ပမုဉ်ပျားတဝါသုဉ်ပျား - ၃၈
- တံတုနုဆောင်ဟီဉ်ချါအုဉ်အကျါအကျဲ - ၄၇

ကသံဉ်သုဉ်ဂံဉ်ဝဉ်စဲ

ကုစါယါဘျါဘျါကဖုတံဆါအကလုဉ်ကလုဉ်လံဉ်
ကသံဉ်သုဉ်ဂံဉ်ဝဉ်စဲအကျဲ - ၄၉

တံပဲယု

တံပဲယု - ၅၁

ထီ

၁၉၅၀, ဖုဉ်ပုဉ်ခိကရဲအေးထီဉ်ကီးကိမထုရု - ၅၄

ခုစဲအုဉ်ထံးစိပီ - ၅၇

ပအိုဝ်းမူသယံဇာတနဲ့ဆန်

အေးဒီးထင်

“ပဒီးသန့ထီၣ်ပသးလၢန့ဆၢၣ်ဒီးန့ဆၢၣ်စ့ၢ် ကီးဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢပုလီၤ။” သုးခိၣ်ကျၢၢ်စိရိ ဘီၣ်ကီၣ်ဟဲအတၢ်ကတိၤလၢအတဲၣ်တလီၢ်လီၢ်ဖဲအဟ့ၣ် ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါကမျၢၢ်လၢတၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးဘၣ်ယး ဒီးတၢ်ကတဲာ်ကတိၤက့ၢ်ခိၣ်ယၢန့ဆၢၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ အဆၢကတိၢ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ကတိၤတထံၣ်အံၤတမ့ၢ်ထဲအ ဝဲတဂၤထံၣ်ဒီးတဲၣ်ဒၣ်ဘၣ်။ ပုၤအါဂၤလၢဒုလၢခိၣ်အံၤ ထံၣ်ဒီးန့ၣ်ဟံၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲဒ်အံၤန့ၣ်လီၤ။

ပမ့ၢ်ကွၢ်က့ၤလၢပပုၤကညီအဟီၣ်ကတိၤပုၤလၢ ပမိၢ်ပၢ်ဖဲပုၤအစိးဆၢကတိၢ်ခဲအံၤန့ၣ် တၢ်အိၣ်သးဆီ တလဲအါမးန့ၣ်ပသမၤတသ့ဘၣ်။ မိၢ်ပၢ်ဖဲပုၤသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးအတၢ်ကတိၤဒိသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိးဒီးပန့ဆၢၣ်တၢ် အိၣ်ယၢသ့ၣ်တဖၣ်သုတဟးဂီၤဒီးကကဲဘျးလၢဖိစိ လံၤစိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ လၢတၢ်စိၣ်မူစိၣ်ဂဲၤက့ၢ်ပမိၢ်ပၢ်ဖဲပုၤ လၢပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူရဲၣ်သဲကတိၤက့ၢ်ခိၣ်ယၢ

န့ဆၢၣ်အဂီၢ် ခုၣ်တၢ်ကရၢကရိမၤသကိးတၢ်ဒီးလီၢ်က ဝီၤခိၣ်န့ၢ်ဒီးဒုဖိသဝီဖိတဖၣ်ဒ်သိးဒီးပန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ် ယၢတဖၣ်ကအိၣ်ဒီးပုၤဒီးတၢ်ကပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢ ကျဲၤအယုၣ်ကၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအ န့ၢ်ဟံၣ်တၢ်အိၣ်သးဒီးအိၣ်မူသယံဇာတနဲ့ဆန်န့ၣ် လီၤ။ အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလၢအရဲၣ်သဲကတိၤအခိၣ်ယၢန့ ဆၢၣ်တၢ်မူတတၢ်တဖၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ။ ပကြး မလိန့ၢ်တၢ်အါမးလၢပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်ဘၣ် ထွဲဒီး တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤပခိၣ်ယၢန့ဆၢၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

ပုၤထူလံၤဖိလၢအအိၣ်ဆိးဒီးရၤလီၤအသးသ ကုၤဟီၣ်ခိၣ်ဒိတဘျီအံၤ တၢ်တၢ်ယာ်ဝဲဒ်လၢကအိၣ် ဝဲဒ်အကကွၢ်လွၢ်ကယၤဘျီ (၄၇၆.၆ ကကွၢ်) ဒီး မ့ၢ်နီၣ်ဂံၢ်ခၢၣ်စး (၆.၂) မျးကယၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီ ထံဖိကီၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးခဲလၢန့ၣ်လီၤ။ ပုၤထူလံၤဖိ

န့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢလၢလီၢ်ကတိၤပုၤထူလံၤဖိကတဲာ်ကတိၤဒီးအဲးထွဲကွၢ်ထွဲဖဲကညီကီၢ်စဲၣ်တၢ်လီၢ်, ကီၢ်သုလုၤအပူၤ, တၢ်ဂီၤ-ခုၣ်

လာအအိန်ရလီအသးသကုထံကီအဘွန်ခွံဆံဘျှင် လာဟီဉ်ခိဉ်တဘွန်အံ၊ ဘဉ်တံသုဉ်ညါစွာ်ကီးအီလါ အမုာ်ပုလါအသံဉ်ခွဲဉ်ကတီးဒီးကဟုကယာ်ကုတံမု အါကလုာ်လာဟီဉ်ခိဉ်တဘွန်အံ၊ ခဲလုာ် ယိးဆံ (၈၀) မျးကယုန့ဉ်လီ၊ ပုထုလံဖိတံဆဲးတံလါအတံနုာ် သါဒီးထုလံတံသုဉ်ညါနုာ်ဟံအံ၊ မုာ်နီဉ်ဝံဉ်ခံတခါ လာဟီဉ်ခိဉ်တဘွန်အံ၊ အခိဉ်ယုန့ဆာဉ်တံအိဉ်စံဉ် အိဉ်ကျုဒီးတံလါတံပုဒီးတခါ၊ တံအိဉ်ကုအီလါ၊ တံအိဉ်ဆုဉ်အိဉ်ခွဲ၊ ဒီးတံမုအါကလုာ်ဒီးန့ဆာဉ်တံ မုအတံလီဆီလိာ်သးသုဉ်တဖဉ်အဂီဉ်န့ဉ်လီ၊ မုာ်တံ မေဘျးမေဖျိဉ်ဒီးတံမေဂုမေဝါအနီအသံးတမံလါပု ထုလံဖိသုဉ်တဖဉ်ပဖျါထီဉ်အီဆီဖျိတံဒီးသဒီးက ဟုကယာ်ရဲဉ်သဲကတီးကဟီဉ်ခိဉ်တဘွန်အံ၊ ဒ်သိး အသုတတုလါတံဟးဂုဉ်ဟးဂီဒီးအသးသမုအနံဉ် အယုဉ်ကကဒီးလါဖိစါလံစါလါအကဟဲဆုညါသုဉ် တဖဉ်အဂီဉ်န့ဉ်လီ။

ပမုာ်ကွာ်ကုဒ်စါပီတံလဲခိဖျိဒီးတံမေနီဉ် မေယါအိဉ်ဝဲအသိး၊ ခိဖျိတံမလဲအိဉ်ကီဒီးမီအိဉ် ယုသန့သုဉ်တဖဉ်အယိ ပုထုလံဖိလါအအိဉ်လါ ဟီဉ်ခိဉ်တဘွန်အံ၊ အတံဘဉ်ကွာ်ဆာဉ်မဲဉ်လါတံမေသံ

လီာ်ကဝီပုထုလံဖိတဖဉ်လီဆုဉ်ကွာ်ဒီးသမံသမိးကု အသုဉ်ပုာ်တံအိဉ်ယု၊ တံဂီ-ခဲစံ

မေဝီ၊ တံဆိဉ်တံမေနု၊ တံမေဆုဉ်မေစီး၊ တံကျဲဉ် ကျိဉ်သ့ဉ်၊ တံအိဉ်တုာ်အိဉ်ကလီဒီးတံဟံးန့ဆုဉ် အဝဲသုဉ်မိာ်ပံဖိဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်ဒီးန့ဆာဉ်တံလီာ်တံ ကျဲသုဉ်တဖဉ် မုာ်တံမေအသးတလံကံလါအဝဲသုဉ် ဘဉ်တုာ်ဘဉ်တုာ်လံအီတဘျးစါတဘျးယဉ်တုမုာ်မ ဆါတနံအံလဲန့ဉ်လီ၊ မုာ်လါပဝဲကညီပုထုလံဖိ လါအဟဲဆီလီအိဉ်ဆိးအသးဖဲပမိာ်ပံဖိအကီလါတံ သုဉ်ညါအီဒ်အမုာ် “**ကီသုလု**” မုတမုာ် “**ကီလါ**” အပုလါအပုကွံာ်အနံဉ်ခံကထီဘျှင်စွာ်ကီးပတံလဲ ခိဖျိဒီးတံကွာ်ဆာဉ်မဲဉ်နးနးကျဲကျဲလါပယီစါလိာ်စါ ပ၊ ကလုာ်ဒိဉ်စိ၊ မီအိဉ်ယု၊ ဒီးသုးမီစိရီသန့အ တံဆိဉ်တံမေနုအဖိလံလါအညတတံဒီးဘဉ်အံ၊ မေဟးဂီပဝဲပုထုလံဖိတံအိဉ်ဖျိဉ်ယုဉ်ခွဲးယာ်ဒိဉ်ဒိဉ် မုာ်မုာ်န့ဉ်လီ။

ပဝဲကညီပုတဝါထုလံသုဉ်တဖဉ် ပမေဆုရဲဉ် ကျဲ၊ ဒီးသဒါ၊ ကဟုကယာ်ဒီးရဲဉ်သဲကတီးပမိာ်ပံဖိ ဖုလါညါသုဉ်တဖဉ်အတံဟ့ဉ်သါပုဒ်အမုာ်ဟီဉ်ခိဉ် ကပံာ်၊ သုဉ်ပုာ်ဝဉ်ပုာ်၊ ထံကျိထံကွာ်၊ ဆဉ်ဖိကီဖိဒီး န့ဆာဉ်တံအိဉ်ယုလါအဂါသုဉ်တဖဉ်တစါဘဉ်တစါ ဒ်ထုလံတံသုဉ်ညါနုာ်ဟံဒီးမိာ်ပံဖိလုာ်လံတံမေ အကျိအကျဲအသိး ခိဖျိတံအိဉ်မုသတြဲယုဉ်ဒီးန့ ဆာဉ်တံဘဉ်တဖဉ်လဲသုဉ်တဖဉ်လါတံမုာ်တံခုဉ်အ ပုန့ဉ်လီ။ ပတံကဟုကယာ်ဒီးရဲဉ်သဲကတီးကုခိဉ် ယုန့ဆာဉ်လာအအိဉ်လာဟီဉ်ခိဉ်တဘွန်အံ၊ တမုာ်ထဲ အကဲဘျးကဲဖျိဉ်လါပဝဲကညီပုတဝါထုလံတဖဉ်တ ထာလါအအိဉ်လါကီသုလုသုဉ်တဖဉ်အဂီဉ်စါဘဉ်၊ နီဉ်နီဉ်တခိပတံမေအံဒုးအိဉ်ထီဉ်တံဘျးတံဖျိဉ်ဒီး တံဒီးဘဉ်သလုဉ်လာအဂုသုဉ်တဖဉ်ဆုဟီဉ်ခိဉ်ဒီးတ ဘွန်ညါ၊ လီဆီဒ်တံလါတံယုဉ်လီဘျါလီကွံာ်တံ ကသုဉ်ကသံးတံဆီတလဲအတံဂုာ်ကီသုဉ်တဖဉ်အဂီဉ် န့ဉ်လီ။ လါတံန့အယိအလီအိဉ်သပုာ်ကတံလါပ ကသုဉ်ထီဉ်သကီးတံအဲဉ်ပခိဉ်ယုန့ဆာဉ်ဒီးတံမုအ တဝါလါပပုတဝါပုတကွာ်။ ■

ဇူသထူၣ်ကီၣ်ရၣ်, ပျဲပူၤဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ် အဆိကတၢ်တဘ့ၣ်

သုလုၤကီၣ်ဂ့ၤ

လၢယုၤလံ ၂၈ သီ ၂၀၂၃ နံၣ် အနံၤ လီၢ်ကဝီၤ ဇူဖိသဝီဖိ, ကီၣ်ဆၣ်ဒီးကီၣ်ရၣ်ခိၣ်န့ၣ်ဖဲဇူသထူၣ်ကီၣ်ရၣ်တဖၣ် ဘိးဘၣ်ရၤလီၤဒီးဟံပနီၣ်ဝဲ ထံသိခံပျဲပူၤတၢ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်အဆိကတၢ်တဘ့ၣ် ဖဲဘံလုၤကီၣ်ဆၣ်, ဇူသထူၣ်ကီၣ်ရၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢအအိၣ်ဖဲခၣ်အဲၣ်ယုၣ်တၢ်ပဖိလၢန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟံပနီၣ်ထံသိခံပျဲပူၤတၢ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်အမူးတဘျီအံၤ တၢ်မၤအီၤဖဲထံဆံၣ်ဘီသဝီ, ဃီဖိပျဲကရၢၤ, ဘံလုၤကီၣ်ဆၣ်, ဇူသထူၣ်ကီၣ်ရၣ်န့ၣ်လီၤ. မူးတဘျီအံၤပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိ, လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၣ်ဒီးကီၣ်ရၣ်ကီၣ်ဆၣ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဟဲထီၣ်သကိးဝဲဝဲလၢၣ် ၁၅၀ ဂၤန့ၣ်လီၤ.

ပဒိၣ်စိဖိမ့ၣ် ကီၣ်ရၣ်ခိၣ်န့ၣ်, ဇူသထူၣ်ကီၣ်ရၣ်စံးဝဲလၢ, “ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢကွဲးထီၣ်ကီၣ်ဆၣ်အပူၤသ့ၣ်ပှ်တဖၣ်တဖၣ်စ့ၤလီၤ, ဖုသးပှ်အိၣ်တဂၤထံၣ်ယၤဒီး

တဲယၤလၢ ကီၣ်ဆၣ်ခိၣ်န့ၣ်တၢ်လီၢ်အံၤကျိၢ်မံၤပနီၣ်မံၤအိၣ်ဒီး. တၢ်လီၢ်အဂၤတအိၣ်လၢဘၣ်, အိၣ်တီၢ်တက့အံၤလီၤ. နစိခါအံၤန့ၣ်ပၢ်တၢ်ဒီးကတီၤယၢ်တၢ်တမံၤမံၤ. သုမ့ၢ်တြီၤလၢကီၣ်ဆၣ်ပတီၢ်မးကန့ၢ်လီၤ. တၢ်လီၢ်အံၤထံမူအိၣ်, သ့ၣ်ဖိဝၣ်ဖိ, လၢၢ်ဖိလုၤဖိအိၣ်, မိကီၢ်အိၣ်, ယထံၣ်လၢပမ့ၢ်ကတီၤသကိးစၢၤဒီးဇူဖိသဝီဖိလၢအအိၣ်ဖဲဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်ကဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖိၣ်စ့ၢ်ကိး. လၢပကီၢ်ရၣ်ဒီးတဘျီအပူၤ ပျဲပူၤတၢ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်တအိၣ်ဘၣ်, ပုၤဒီးအိၣ်တၢ်မံၤလၢတဖၣ်စ့ၢ်ကိးအါထီၣ်အယိအစၢၤကလီၤတူၢ်ကွံၣ်လီၤန့ၣ် ယဆိမိၣ်လၢယသးပူၤလၢ ယကဘၣ်မၤတၢ်တခါခါ ယမ့ၢ်တမၤတၢ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ် ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိတဖၣ်အလီၢ်အကျဲတအိၣ်လၢဘၣ် သ့ၣ်ပှ်ဝၣ်ပှ်စ့ၢ်ကိးစ့ၤလီၤန့ၣ်လီၤ. ယတဲပျဲထီၣ်လၢကီၣ်ရၣ်ထီၣ်ဘိကမံးတံၢ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်လၢကြးလၢပကတီၤက့ၤ တၢ်ကဟံပနီၣ်က့ၤတၢ်လီၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.”

လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၣ်, လီၢ်ကဝီၤဖိပုၤဒီးကီၣ်ရၣ်ကီၣ်ဆၣ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဒီးသကိးတၢ်ဂီၤ ဖဲတၢ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤ ထံသိခံပျဲပူၤတၢ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်အကတီၢ်. တၢ်ဂီၤ-ခ့ၣ်

ထံသိခံပျဲပူတော်မံလော်ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်အံၤ မ့ၣ်သ့ၣ်ပှ်တဘျီလၢအလံာ်အထီအိၣ်ဝဲ (၃,၃၆၀) အ့ကၢ်ဒီးမ့ၣ်ပျဲကွီတဘျီလၢအိၣ်လၢအိၣ်ပျဲဒီးဆၣ်ဖိ ကီၣ်ဖိမံလော်အါမံအါကလုာ်ဒီးဒ်တၢ်ယုသ့ၣ်ညါအစၢ အသိးတၢ်ထံၣ်န့ၣ်ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိ အကလုာ် ၂၀ န့ၣ်လီၤ.

နီၣ်န့ၣ်ဆၣ်ဖိ, ခုစံာ်ပျီပူပုၤမၤတၢ်ဖိစံးဝဲလၢ, “ပမ့ၢ်က့ၤကွၢ်က့ၤပသ့ၣ်ပှ်တဘျီအံၤ အိၣ်ဒ်ထဲသၢ ကထီဘျီလီၤ. လီၤသးအုးဖးဒိၣ်ညါ, မ့ၢ်မ့ၢ်လၢမ့ၢ်တြီၢ် တခိၣ်ပနီၣ်ဝဲအသ့ၣ်ပှ်တဖၣ်ဖးဒိၣ်ဖးလံာ်အိၣ်အယိ ဝဲပတၢ်အိၣ်ဒ်ဆံးဆံးဖိတက့အံၤ ပမ့ၢ်တဒီသဒါက့ၤ ဘၣ်န့ၣ် တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အိၣ်ဝဲလၢပဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိအ ကီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ပဝဲပဂီၢ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. ပအိၣ်မုၢ်ဒီးသန့ထီၣ်ပ သးလၢန့ၣ်ဆၣ်ဖိလီၤ.”

ဖဲ (၂၀၁၅) နံၣ်တီၢ်ပူၤ ကွဲးထီၣ်ကီၢ်ဆၣ်ခိၣ် လီၢ်လံာ် ပဒိၣ်စိစိမ့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢကီၢ်ရၣ်ထီၣ်ဘိက မံးတံာ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤလၢအမ့ၢ်ဝဲ, ထံသိခံပျဲပူတော် မံလော်ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်တဘျီအပူၤ သ့ၣ်ပှ်တၢ်အိၣ် ယၤဒီးဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိတၢ်မံလော်လၢအစၢဘုးကလီၤတူာ် တဖၣ်အိၣ်ဒီးဝဲအယိ ကြးလၢတၢ်ကဟ်ပနီၣ်က့ၤအီၤ လၢပျဲပူတော်မံလော်ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်နၢ် ဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါလၢသ့ၣ်ပှ်ဝဲကျိၤဒီးတၢ်ကတီၢ်ခိၣ်ယၤန့ၣ် ဆၣ်ကရၢ တၢ်ပိၣ်သကိးဒီးရဲၣ်က့ၤဖံးမၤဟူးဝဲလၢ ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဟ်ကၢ်ဟ်ကျၢၤဒီးဟ်ပနီၣ်လံာ်အုၣ်သး လၢလီၢ်ခၢၣ်သးကီၢ်သုလုၤပဒိၣ်သ့ၣ်ပှ်ဝဲကျိၤ လၢက သ့ၣ်ညါဟ်ပနီၣ်ထံသိခံပျဲပူတော်မံလော်ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိ သ့ၣ်ပှ်ဒ်အမ့ၢ် ကီၢ်သုလုၤပျဲပူတော်မံလော်ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိ သ့ၣ်ပှ်တဘျီအသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်လၢတၢ်စးထီၣ်တဲသကိးသ့ၣ် ပှ်အံၤလၢ ၂၀၁၅ နံၣ်ဒီးဖဲ ၂၀၂၃ နံၣ်မး တၢ်မၤကဲ ထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤခိၣ်နၢ်ဒီးလီၢ်က ဝီဖိတဖၣ် ဟ်ဟ်ဖျိၣ်သကိးသးလၢတၢ်ဟ်ပနီၣ်ထံသိ ခံပျဲပူတော်မံလော်ဆၣ်ဖိကီၣ်ဖိသ့ၣ်ပှ် အယိ အဝဲသ့ၣ် တဖၣ်ဖျါသ့ၣ်ခုသးခုဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

ခိၣ်နၢ်ဒီးပုၤဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါစံးကတီၢ်လီၤတၢ်ဒီးဖးဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဆူကမ့ၢ်. တၢ်ဂီၢ်-ခုစံာ်

ဒ်ခွၣ်အဲၣ်ယုၣ်သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤအိၣ်ဒီးကျဲသန့ လၢတၢ်ကဒိသဒါက့ၤန့ၣ်ဆၢတၢ်မူတတဖၣ်အသိး င့သ ထူၣ်ကီၢ်ရၣ်စးထီၣ်မၤတၢ်ယုၣ်ညါဖဲ (၂၀၁၇) နံၣ် ဖဲထံသိခံသ့ၣ်ပှၢ်ဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုၣ်ညါ အဖီခိၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၣ်လၢ မ့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤတဘျီလၢအိၣ် လၢအိၣ်ပျဲဒီးန့ၣ်ဆၢတၢ်မူတတဖၣ်အမ့ၢ်သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲပှၢ်, ဒီးဆၢဖိကီၢ်ဖိမံၤလၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်ဆီလီၤဟံၣ်လီၤတၢ်ပညိၣ်လၢတၢ်ကဒိသဒါက့ၤထံသိ ခံပျဲပှၢ်မံၤလၢဆၢဖိကီၢ်ဖိမံၤသ့ၣ်ပှၢ်ဟီၣ်ကဝီၤဒ်သိး တၢ်ကဒိသဒါက့ၤခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢ, ဆၢဖိ ကီၢ်ဖိလၢအကၢဒီးအစၢဘျးကလီၤတၢ်တဖၣ်အဂီၢ် ဒီး တကတီၢ်ယိထံၣ်ရၢကီၢ်သးတၢ်ဆီတလဲဖိခိၣ်တၢ်ဒိသဒါ တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲဖးဒိၣ်တဖၣ်လၢအမၤ ဟးဂီၤန့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်လီၤယုၣ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါအစၢအဖီခိၣ် တၢ်ယုၣ် ထံၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်တၢ်မူတတဖၣ်မံၤလၢ (၂၀) ကလၢလၢထံ သိခံပျဲပှၢ်မံၤလၢဆၢဖိကီၢ်ဖိမံၤသ့ၣ်ပှၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဆၢ ဖိကီၢ်ဖိလၢတၢ်ထံၣ်န့ၣ်အိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဘီန့ၣ်, ခုကွဲၣ် ပိၣ်, ခုဘျ့, တၢ်သ့, တၢ်ယီၤ, တၢ်ဟံၣ်, ထိးမံၤ, တၢ် အုး, တၢ်ဘီကီၢ်, တၢ်ဖိညါ, ထီၣ်ပှၢ်, ထီၣ်ဂံၢ်, သ့ၣ်, ဘါ, တၢ်သ့ၣ်, ကခွဲ, ဆီမံၤ, ကျးလါ, သ့ၣ်ခိၣ်ဒု, ခုသ့ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိင့သထူၣ်ကီၢ်ရၣ်သ့ၣ်

ပှၢ်ဝဲကျိၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်ပှၢ်ဖိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးက ညိဖိခိၣ်ယၢဒီးပှၢ်ဝဲကျိၤဝီတၢ်မၤပှၢ်ဘျးစဲကရၢဒီးရဲၣ်လီၤ ကျဲလီၤဟူးဂဲၤဝဲတဆီဘၣ်တဆီ လၢတၢ်ကဟံၣ်ပနီၣ် အိၣ်အမ့ၢ် ကီၢ်သ့လုၤပျဲပှၢ်မံၤလၢဆၢဖိကီၢ်ဖိမံၤသ့ၣ် ပှၢ်ဟီၣ်ကဝီၤတတီၤန့ၣ်လီၤ.

“သးခုဒိၣ်မးလၢဖိလံၤလၢခံလၢအိၣ်ထီၣ်တ ဖၣ်ကထံၣ်ဘၣ်က့ၤအိၣ်ဒီးပမ့ၢ်သံတလၢကွဲၣ်ဘၣ်ဆၢ ဖိလံၤလၢခံတဖၣ်လုၢ်အိၣ်လီၤအသးသမူကသ့အယိ လီၤ. င့သထူၣ်ကီၢ်ရၣ်အပူၤဆၢဖိကီၢ်ဖိလီၤစ့ဖးဒိၣ် ကွဲၣ်လံ အိၣ်တၢ်တအါလၢဘၣ်, ပသးအုးလၢကလီၤ တူၣ်ကွဲၣ်န့ၢ်ပှၢ်အယိပဂုၢ်ကျဲးစးကတီၢ်စၢသကိးလီၤ. ခိၣ်န့ၢ်ဟဲလီၤဟ့ၣ်ပှၢ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၣ်ဒီးပသးခုဒိၣ်မး, စံးဘျးစံးဖိၣ်ဘၣ်ခိၣ်န့ၢ်လၢအမၤပှၢ်ဒိၣ်မးလီၤ.” န့ၣ် ယါဘဲဝါ ထံဆံၣ်ဘီသဝီဖိတဂၤပှၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ကဒိသဒါကၢယၢတၢ်အိၣ်ယၢတဖၣ် အဂီၢ်, လီၢ်ကဝီၤဖိ, လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်, ကီၢ်ရၣ်ကီၢ်ဆၢ ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်မၤတၢ်ထံၣ်လီၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးဒီးဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျးလၢတၢ်သ့န့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ် ယၢဖဲထံသိခံပှၢ်ဟီၣ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ် ဘျးတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ

၁. တၢ်တဘၣ်ဖဲဒုးဖဲသံၣ်ဖဲထံသိခံပျဲပှၢ်မံၤလၢ ဆၢဖိကီၢ်ဖိမံၤသ့ၣ်ပှၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤဘၣ်

ကမ္ဘာတဖၣ်ပှၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သး, တၢ်ဂီၤ-ခုစဲၢ်

- ၂. တာ်တဘၣ်တိလဲၣ်ထီၣ်တာ်သ့ၣ်တာ်ဖျးအလီၢ်, ကျိးလီၢ်အသီလၢပျံၣ်ကျိၤပူၤအံၤဘၣ်
- ၃. ကျိးလီၢ်လၢအအိၣ်ဖဲပျံၣ်ကျိၤပူၤအံၤတဖၣ် တာ်ကဘၣ်မၤနီၣ်မၤယါက့ၤအိၤ ယုၣ်ဒီးအတာ်အုၣ်သးလီၤတံၢ်လီၤဆဲး
- ၄. ပျံၣ်ပူၤတာ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤအဟီၣ်ကဝီၤပူၤလ့ၤတက့ၤတာ်တဘၣ်လဲၣ်ကျိၤသ့ၣ်ကျိၤဝၣ်ဘၣ်
- ၅. ပျံၣ်ပူၤတာ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤအဟီၣ်ကဝီၤပူၤသ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤတာ်အိၣ်ယၢတဖၣ် လ့ၤတက့ၤတာ်တဘၣ်လဲၣ်ဟံးန့ၢ်အိၤဘၣ်
- ၆. လ့ၤတက့ၤတာ်တဘၣ်ခးအိၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢပျံၣ်ကျိၤပူၤဘၣ် ဒီးလၢပျံၣ်ကျိၤချၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢတၢ်တြီအိၤတဖၣ်လၢသ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤတာ်သိၣ်တာ်သီအတက့ၢ်ဒ်အမ့ၢ်ဘီၣ်သိၣ်, သယုၢ်ပျံၣ်, တၢ်ဒိၣ်, တၢ်ဘီၣ်န့ၢ်, ကျိၢ်မံၤ, ပနံၢ်မံၤ, ချံးခွံၣ်, ယိၤဟီၣ်, ထီၣ်ကိး, ထီၣ်ပျံၣ်, တၢ်ယိၤသ့ၣ်တဖၣ် လ့ၤတက့ၤတာ်တဘၣ်ခးအိၣ်အိၤဘၣ်
- ၇. ပျံၣ်ပူၤအိၣ်ဘူးဒီးပျံၣ်ပူၤအံၤသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဟံးန့ၢ်သကိးမုၢ်ဒါလၢတၢ်ကဒိသအစၢပျံၣ်ကျိၤအဂီၢ်
- ၈. ပျံၣ်ပူၤအိၣ်ဘူးဒီးပျံၣ်ပူၤအံၤတဖၣ် တဘၣ်ကွဲၣ်န့ၢ်ပျံၣ်ပူၤလၢကဟဲမၤဟးဂီၤပျံၣ်ကျိၤဘၣ်

ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတနီၤလၢတၢ်ထံၣ်န့ၢ်ဖဲထံသံခံပျံၣ်ပူၤတာ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤတာ်ဂီၤတနီၤ, တၢ်ဂီၤ-KAD, KWCI ဒီးခဲဖဲ

- ၉. လ့ၤတက့ၤတာ်တဘၣ်တ့ထီၣ်တာ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘီထီၣ်အလီၢ်လၢပျံၣ်ကျိၤပူၤအံၤဘၣ်
- ၁၀. လ့ၤတက့ၤတာ်တဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်တိၢ်ကျဲၤတဖၣ် လၢပျံၣ်ကျိၤပူၤဒီးပျံၣ်ကျိၤအဆၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤဘၣ် (အဒိ, တၢ်ချၢဟီၣ်လၢ, တၢ်မၤကၤသ့ၣ်)

လီၢ်ကဝီၤဖိ, လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်မၤသကိး တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဆိဘၣ်တဆိလၢဘၣ်တၢ်တီၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲအိၤလၢဒုသထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်သ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤဝဲၤကျိၤ, ဟ်ဖျိၣ်မၤသကိးဒီးမၤတၢ်ယုၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ထွဲတၢ်မူတၢ် အကလုာ်ကလုာ်, ယုၣ်သ့ၣ်ညါမၤနီၣ်မၤယါလီၢ်ကဝီၤအတာ်လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူ, မၤတၢ်ကူၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်ဒီးဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ဟံၤဘၣ်ထွဲတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ပျံၣ်ပူၤတာ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤအဟီၣ်ကဝီၤန့ၢ်လီၤ. ခါဆူမဲၣ်ညါအလီၢ်အိၣ်ဒီးလၢတၢ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအမ့ၢ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကမံးတံာ်အကံာ်အစိတၢ်မၤလိၤဒီးတၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတဖၣ် ဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဂၤပျံၣ်ဒ်သိးကကွၢ်ထွဲပျံၣ်ကျိၤဒ်သိးတၢ်သဘၣ်သဘၣ်သုတအိၣ်ထီၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. ■

လၢပကီၢ်ရၢၣ်ဒိတဘၣ်အပူၤပျံၣ်ပူၤတာ်မံၤလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤအိၣ်ဘၣ်, ပျံၣ်ပူၤအိၣ်တာ်မံၤလၢတဖၣ်စ့ၢ်ကိးအါထီၣ်အယိအစၢကလီၤတူၢ်ကွံာ်လီၤန့ၢ် ယဆိမိၣ်လၢယသးပူၤလၢယကဘၣ်မၤတၢ်တခါခါ ယမ့ၢ်တမၤတၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၢ် ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အလီၢ်အကျဲတအိၣ်လၢဘၣ် သ့ၣ်ပျံၣ်ပူၤဝၣ်ပျံၣ်ပူၤစ့ၢ်ကိးစ့ၢ်လီၤန့ၢ်လီၤ. ပဒိၣ်စိဖိမ့ၣ်, ကီၢ်ရၢၣ်ခိၣ်, ဒုသထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်

မူခိၣ်စူဒီးထံဒိၣ်ဟီၣ်လၢ

အံၣ်ဒိၣ်ဝါ

လါအီကူၣ် (၁၆) သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်အနံၣ် ဇွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်အပူၤတၢ်လီၤလၢအမ့ၢ်ဘီကွီၣ်တြီၤ, မးထီကရၢၢ်, ထံသဘျၢၣ်ထၣ်ကရၢၢ်, ကတၢတံၣ်ကရၢၢ်ဒီး လုဖိထၣ်ကရၢၢ်သ့ၣ်တဖၣ် မူခိၣ်စူဒီးထံဒိၣ်ယိၣ်ယွၤအယီၤ ထံဒိၣ်ဘၢဝဲကမ္ၢၢ်စံၣ်ဒီး ဘုအုၣ်သံအိၣ်ဝဲဒၣ်အါမးအဂ့ၢ်န့ၣ် လီၤကဝီၤပုထူစံၣ်ဖိတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

ဖဲအပူၤကွံၣ်လါအီကူၣ် (၅) သီ, ၂၀၂၃နံၣ်အနံၣ် ဟံၣ်အသဝီ, ယဲပကရၢၢ်, လူသီကီၢ်ဆၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤခိဖျိလၢမူခိၣ်စူဒီးထံဒိၣ်, ဟီၣ်လၢအယီၤ ထံဘီကျိၤဟးဂီၤ (၆) ဘီ, စံၣ်ဟးဂီၤဝဲ (၁၃) လီၤန့ၣ်လီၤ. ဇ်န့ၣ်အသိး လၢပီၤသုသဝီစ့ၢ်ကီၢ်စံၣ်ဟးဂီၤ (၄) လီၤဒီးစးဟးဂီၤဝဲ (၄) လီၤန့ၣ်လီၤ. တကးဒ်ဘၣ်အမဲၣ်ညါဖဲလါအီကူၣ် (၂) သီ, ၂၀၂၃ နံၣ်အနံၣ် ဇွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်, ထံသဘျၢၣ်ထၣ်ကရၢၢ်, ဖျးကွံၣ်ထၣ်သဝီ, သဝီဖိဟံၣ်

လၢအအိၣ်ဘူးဒီးပျဲလိာ်ကျိနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဟံၣ်လီၤထံကွံၣ်ဝဲ (၉) ဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢမူခိၣ်စူထံဒိၣ်ဟီၣ်လၢအယီၤ လၢမ့ၢ်တြီၤကီၢ်ရ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပု လၢအမ့ၢ်ဇွဲၣ်လိကီၢ်ဆၣ်, လူသီကီၢ်ဆၣ်ဒီးဘုသိၣ်ကီၢ်ဆၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ထံဘီ, စံၣ်,စး, ကျဲဒီးတိသ့ၣ်တဖၣ်ဟးဂီၤဝဲ အါအါဂီၢ်ဂီၢ်အဂ့ၢ်န့ၣ် လီၤကဝီၤတၢ်ကစီၣ်စံးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

စီၤလါဘံၣ်, ဖိစုပူၤသဝီပုထူစံၣ်ဖိတဂၢစံးဝဲလၢ, “အပူၤကွံၣ်တနံၣ်ပဘုတဂ့ၢ်စ့ၢ်ကီၢ်ဘၣ်ဒီးတနံၣ်အံၣ်ပကွံၣ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်စ့ၢ်ကီၢ်ထံဒိၣ်, တၢ်စူအါဒီးဘုဃာ်လီၤအယီၤ ပဘုသိၣ်လၢတနံၣ်အံၣ်ပဘုတအိၣ်လၢဘၣ်. ပကဘၣ်ပျဲအိၣ်ဘုလၢတၢ်လီၤအဂၤ ဒီးကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီၢ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢပဂီၢ်ဒိၣ်မးလီၤ. ပဆၢမ့ၢ်လၢလၢပုၤဖိဝဲၣ်ဖိတဖၣ်ကယုစၢပုၤတၢ်မၤစၢလီၤ.”

တၢ်စူထံဒိၣ်, ကၢ်လၢ, သ့ၣ်ကၢ်ဝဲၣ်ကၢ်မၤဟးဂီၤစးတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဖျးဒီးစံၣ်လီၤပျဲလီၤလၢတၢ်လီၤအါတီၤ. တၢ်ဂီၤ- ခုစံၢ်

စးထီၣ်ဖဲလါအီကူၣ်ထီၣ် (၁) သီ, ၂၀၂၃ နံၣ် အနံၤ တုၤလၢခဲကနံၣ်အံၤ မူခိၣ်စူၤဒိၣ်ထီၣ်, ဆံးလီၤ ထံထီၣ်ထံလီၤဝဲထီၣ်အိၣ်ကမ္ပါၤ လၢလုၢ်လီၤအိၣ်နီၣ် ခိသးသမူၣ်အမ့ၢ်ထူၣ်မၤပုၤသ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢမဲၣ် ဝဲဒီးထံဘီၣ်ကျိၤလၢ, ထံဘီၣ်ကျိၤတၢ် ဒီးကမ္ပါၤသဝီအိၣ် ဟၢခိၣ် သ့ၣ်တဖၣ် ထံဒိၣ်ဘၢဝဲအစံၢ်ဒီးဘုသ့ၣ်တဖၣ် သံကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး ကမ္ပါၤလၢဖဲးခးသ့ၣ် တဖၣ်တနီၤဖဲးခးလၢကစၢ်ကဟၤ ဒီးခိဖျိမူခိၣ်စူၤဒိၣ် အိၣ်ထံဖဲတဖၣ်ကွးလီၤကွံာ်အဝဲသ့ၣ်ဘု ဒီးဟီၣ် လၢဘၢအဝဲသ့ၣ်ဘုအါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မူခိၣ်စူၤဒီးထံ ဒိၣ်အိၣ်အိၣ် တၢ်လဲထီၣ်က့ၤလီၤအဂီၢ်ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်ကီ တၢ်ခဲအဂ့ၢ်န့ၣ် လီၤကဝီခိၣ်နီၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် စံးဝဲန့ၣ်လီၤ. ■

တၢ်စူၤထံဒိၣ်မၤဟးဂီၢ်လီၤကဝီဖဲဟံၣ်ပီတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢတၢ်လီၤအါတီၤ. တၢ်ဂီၢ်-KAD

သုၣ်လီၤသုၣ်လၢပသးသမူၣ်

သိကျူ

၎ သိးကညီကီၢ်စဲၣ်သုၣ်ပှ်ကလါဟ့အဂီၢ် လၢ တ်သးတဖျၢၣ်ဃီအပူၤ ကီၢ်သုၣ်လုၤတၢ်သုၣ် သကိးသုၣ်အမုၢ်နံၤပျဲထီၣ်ဝဲ (၆) ဝီတဝီ ဖဲ တနံၣ်အံၤလါယူၤလံ (၁) သီအနံၤန့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤ နူဖိသဝီဖိလၢတၢ်လီၢ်အါတီၤလၢကညီကီၢ်စဲၣ်အပူၤတ ဖှ် သုၣ်ညါဟ်ပနီၣ်ဝဲတၢ်သုၣ်သုၣ်အမုၢ်နံၤ ဒီးတနံၣ် အံၤ ကညီတၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယၢ်ထံကျိထံကွၢ်ကရူၢ် ရဲၣ်ကျဲၤဝဲကီၢ်သုၣ်လုၤတၢ်သုၣ်သုၣ်အမုၢ်နံၤဖဲညၣ်လံၣ်အါ ထၣ်, ဖဲကီၢ်ပယီၤဒီးကီၢ်ကျိၣ်တဲၣ်ကီၢ်ဆၢ, ဖှ်အၣ်ကီၢ် ရ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤဖိ (၄၀၀) ယၢ်ယၢ် အါ တက့ၢ်သုၣ်ဘိၣ်သးစၢ်ဒီးကွီဖိတဖှ်သုၣ်လီၤဝဲသုၣ်အ ခိၣ် (၂၀၀၀) န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သုၣ်သုၣ်ဖဲညၣ်လံၣ်အါထၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ. တၢ်ဂီၤ-KRW

ပဒိၣ်မါဘးထိ, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်သုၣ်ပှ်ဝဲကျိၤ ခိၣ်စံးဝဲလၢ, “ပတၢ်ဘၣ်ထွဲအိၣ်ဒီးသုၣ်ပှ်လီၤ. ဖဲတၢ် ဟံၢ်ဆၢအကတီၢ်အံၤန့ၣ် သုၣ်ပှ်မ့ၢ်တၢ်လၢအရ့ၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မး လီၤ. ဖဲပဘၣ်ပှ်အဆၢကတီၢ် သုၣ်ပှ်မ့ၢ်ပတၢ်အိၣ်က န့ၣ်အလီၢ်လီၤ. ပကကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ကသုၣ်က သံးတၢ်ဂ့ၢ်ကီဖဲလၢပသုၣ်ပှ်တအိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ ပကဘၣ်အိၣ်ကတီၢ်ပသးလၢမၤဂ့ၤ ထီၣ်သုၣ်အါထီၣ်ပသုၣ်လီၤ.”

တၢ်သုၣ်ညါဝဲလၢသုၣ်ပှ်န့ၣ်ဘျးစဲလိာ်အသး ဒီးပုၤကညီဒိၣ်မး, ပုၤကညီအတၢ်ကူတၢ်သိးအလွဲၢ်အ ကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢသုၣ်ထူၣ်, သုၣ် ဘ့ၣ်, သုၣ်လုာ်လၢအလွဲၢ်အိၣ်အကလုာ်ကလုာ်, န့ၣ် အသိး တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢဘၣ်တၢ်ဆိးကါအီၤလၢတၢ်ထါ ထၣ်, တၢ်ထါတၢ်ကူတၢ်သိးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ် တၢ် ဟံးန့ၢ်အီၤလၢသုၣ်ထူၣ်ဝဲဘိန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်အသိးက ညီတၢ်ဒုတၢ်အူအါကလုာ်ယုာ်ဒီးဟံၣ်ဃီတၢ်ပိးတၢ်လီၤ လၢတၢ်ဆိးကါအီၤတနံၤဘၣ်တနံၤ တၢ်မၤန့ၢ်လၢသုၣ်ထူၣ် ဝဲဘိဒီးမ့ၢ်တၢ်လၢအဖဲလၢသုၣ်ပှ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တကးဘၣ် သုၣ်ပှ်အယီၤ ပဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကသံၣ် သုၣ်ဂံၢ်ဝဲလၢပတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ အဂီၢ်, ပဒီးန့ၢ် ဘၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အီၤ, တၢ်သူးတၢ်သုၣ်ဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လုာ် တဖှ်အကလုာ်ကလုာ်တကးဘၣ် ပန့ၢ်ဘၣ်ကလံၤက လီၤလၢအကဆိန့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်အသိးလၢတနံၤဃီန့ၣ်ကညီပုၤထူလံၤဖိသး ပှ်, သးစၢ်, လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၢ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢအိၣ်ဆိး ဖဲ ဃိၣ်လိာ်တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်ကရၢၢ်အပူၤစ့ၢ်ကီးဟ်ဖှိၣ် ထီၣ်အသးဒီးသုၣ်လီၤသကိးသုၣ်အကလုာ်ကလုာ်ဖဲ ဃိၣ်လိာ်တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်ကရၢၢ်လၢတၢ်လီၢ်အါတီၤန့ၣ်လီၤ.

လါစဲးပတုဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်

ယိၣ်လိၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခၢ်ကရၢ်အကမုၢ်ဖိတဖၣ် ရဲၣ်ကျဲသကိးတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဒီး လိၣ်ကစီၣ်ဖိလၢအိၣ်လၢသဝီအါဖျၢၣ်, ပှၤကိၣ်ဖိသ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ်, ဣသဝီသ့ၣ်ကုသးပှၤ, လိၣ်ကစီၣ်ခိၣ်နၢ်တဖၣ်ဟဲဒီးသ့ၣ်လိၣ်သကိးသ့ၣ်ဒ်အမ့ၢ်သ့ၣ်လၢတၢ်သ့အိၣ်လၢတၢ်တ့ထီၣ်ဟံၣ်ပီၣ်ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိၣ်အဂ့ၤအဂ့ၤ, ကသံၣ်သ့ၣ်ဂံၢ်ဝၣ်စဲအထူၣ်, သ့ၣ်ထူၣ်ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိလၢဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိဒီးပှၤကညီတဖၣ်အိၣ်အိၣ်သ့ဒီးအဂ့ၤအဂ့ၤတဖၣ်အိၣ်ဒ်ဒီးအါမးန့ၣ်လီၤ.

စီၤတၢ်ထူ, လၢအမ့ၢ်ပှၤထူလံၤဖိဖဲန့ၣ်တဂၤစံးဝဲ “သ့ၣ်ပှၤဒီးပဲပှၤထူလံၤဖိပတၢ်ဘျးစဲလီၤဆီဒၣ်တၢ် ပဲပှၤထူလံၤဖိ ပကဘၣ်ဟ်ကဲဟ်ဒိၣ်ဒီးသ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်က့ပလုာ်လၢထူသန့, ပကဘၣ်ပာဆျာ်ရဲၣ်ကျဲက့ပခိၣ်ယၤန့ဆၣ်လၢပအိၣ်မူကသ့အဂီၢ် ဒီးပဖိပလံၤလၢခံတဖၣ်ကဒီးသန့ထီၣ်ဘၣ်အသးအဂီၢ်လီၤ. လၢသ့ၣ်ပှၤအပျံၤကိၣ်ပှၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအကရၢ်အပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် သ့ၣ်ပှၤလၢအကကဲဘျးကဲဖျိၣ်လၢပှၤထူလံၤဖိအဂီၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ်တဘျးကလုာ် သ့ၣ်မံၤလၢပှၤပှၤ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်လၢပှၤကညီအိၣ်အိၣ်သ့အိၣ်ဝဲဒၣ်တဘျးကလုာ်လၢပယၤထီၣ်အမံၤတလၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

တၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲအံၤမ့ၢ်တၢ်မၤလၢအဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ယုတၢ်ဖိး လၢတၢ်အဲၣ်ကတီၤခိၣ်ယၤန့ဆၣ်တကးဘၣ် ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ်တဖၣ်ကထံၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်ဒီးကဂုၢ်ကျဲးစးဟံးန့ၢ်တၢ်အဒိအတၢ်ဒီးအိၣ်ဒီးသးလၢအထူပၢ်လၢတၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤခိၣ်ယၤန့ဆၣ်လၢပစီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ လၢခံတစီၤမ့ၢ်ဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်ပှၤမ့ၢ်တၢ်လုာ်ဒိၣ်ပှၤဒိၣ်လၢပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်အဂီၢ်အယိၣ်န့ၣ် ပမ့ၢ်ပှၤလၢပှၤတဲဝဲဒၣ်အိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်ဘၣ်အိၣ်ကတီၤ, အိၣ်ဝၣ်န့ၣ်ဘၣ်အိၣ်ကတီၤလီၤ. ကတီၤသ့ၣ်လီၤယုာ်အသိ, သ့ၣ်လီၤကတီၤယုာ်အသိ, ဘၣ်ကတီၤယုာ်အိၣ်ဒီးချၢဒီးယိ, ထီၣ်ခုထီၣ်ကိးဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိကမိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဒီးပထံပကိၢ်န့ၣ်ကမုၢ်, ပမ့ၢ်ကွၢ်က့ၤ

လၢပသးသမူတၢ်လဲၤကျဲန့ၣ် သ့ၣ်ပှၤဝၣ်ပှၤမ့ၢ်ပဒိသအလီၤပသးတခါ ဒီးပမ့ၢ်တဲလၢတၢ်ကတီၤအဖုၣ်ဒီး သ့ၣ်ပှၤမ့ၢ်ပသးသမူ, ပသးသမူကဂ့ၤအဂီၢ်, ပဘၣ်အိၣ်ကတီၤ မၤဂ့ၤထီၣ်ဒီးသ့ၣ်လီၤဖျးလီၤအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢကညီကိၢ်စဲၣ်ကိၢ်သ့လုၤအပူၤ ကညီထံဖိကိၢ်ဖိလၢအိၣ်လၢ ကိၢ်ရၣ် ၇ ဘၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ကတီၤဒၣ်ဝဲအပူၤ သ့ၣ်ပှၤတဖၣ်ကက့ၤလၢဟ့ထီၣ်က့ၤအဂီၢ်, အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢတၢ်သ့ၣ်သကိးဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခိၣ်ဖျိလၢတၢ်ကုၢ်သ့ၣ်ကုၢ်ဝၣ်လၢတဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒါ, တလုၤတၢ်သိၣ်တၢ်သိအယိ သ့ၣ်ပှၤတၢ်လီၤဟံၣ်လီၤပျီအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ဒီးပိာ်ထွဲထီၣ်အခံလၢတၢ်ကသ့ၣ်ကသံးတၢ်ဆီတလဲအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကတဲာ်ကတီၤကျဲသ့ၣ်ပှၤဒီးတၢ်ကတြီဆၢဒိသအက့ၤတၢ်ကသ့ၣ်ကသံးတၢ်ဆီတလဲအဂီၢ်, ကိးနံၣ်ဒီးဖဲလၢယုၤလံ ၁ သီတုၤ ၃၁ သီအနံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကိၢ်သ့လုၤတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်န့ၤ လၢအဘၣ်တၢ်ဟ်ပနီၣ်ဒီးဟ်ဂံၢ်ဟ်ကျဲအိၣ်ဖဲ ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ် ကရၢ်မိၢ်ပှၤအခိကရဲး ၁၅ ဝီတဝီန့ၣ်လီၤ. ■

တၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဖဲယိၣ်လိၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခၢ်ကရၢ်. တၢ်ဂီၤ-သီကျဲ

ကျီၣ်တြီၤက့ၤပက့ၤ ဖုံသိးက့ၤဒီးပဘျၢၣ်

သုလုၤကီၤတုၤ

**“ပမ့ၢ်အိၣ်က့ၤန့ၣ်ပကဘၣ်ရ့ၤဒီးဘျၢၣ်
ဟံၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်တမ့ၢ်ကတုၤ
ဘျၢၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤက့ၤထီၣ်ကမ့ၢ်”**

ယိၣ် လိာ်တံၢ်မ့ၢ်တံၢ်ခုၣ်ကရၢၢ်ပူၤ၊ လိာ်က
ဝီၤပိာ်မ့ၢ်တံၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါကရၢၢ် ထး
ထီၣ်ဘိးဘၣ်ဒီသါလီၤဝဲက့ၤအက
လုာ်အလံာ်ပာ်ဖျါတဘျီဝဲလါအ့ၣ်ဖြ့ၣ်၂၄ သီ၊ ၂၀၂၃
နံၣ်အနံၤန့ၣ်လီၤ။ လိာ်ကဝီၤပိာ်မ့ၢ်တံၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါက့ၤ
အကလုာ်လၢကမၤဆုၣ်ထီၣ်တံၢ်ပၤဆုၣ်ရဲၣ်ကျဲၤကဆီ
ထၢၣ်ဒီးသီသံၣ်ပွီၤဂီၤပုၤတတၢ်သ့ၣ်ပုၤ လၢယိၣ်လိာ်တံၢ်
မ့ၢ်တံၢ်ခုၣ်ကရၢၢ်၊ မ့ၢ်တြီၤကီၤရ့ၣ် ကီၤသုလုၤအပူၤ
န့ၣ်လီၤ။

နီၢ်ဆၣ်ယုၤလၢအမ့ၢ်ပိာ်မ့ၢ်ပုၤယုၤသ့ၣ်ညါတံၢ်
ကရၢၢ်အကျါတကစံးဝဲ ဖဲတံၢ်ဘိးဘၣ်ဒီသါလီၤဝဲက့ၤအ

လံာ်အနံၤလၢ၊ “တံၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါက့ၤအဂ့ၢ်အကျိၤအံၤမ့ၢ်
တံၢ်လၢအရ့ၤဒိၣ်ဒိၣ်မးလီၤ။ ဘၣ်မနုၤယိၣ်လဲၣ်န့ၣ် ပနာ်
ဟူဘၣ်လၢက့ၤတနီၤပုၤအိၣ်ဒီးပုၤသံအိၣ်စ့ၢ်ကိးအယိ
န့ၣ်လီၤ။ က့ၤမ့ၢ်တံၢ်အိၣ်ယၢၤလၢအကါဒိၣ်လၢပုၤထူလံာ်
ဖိတဖၣ်ကဒီးသန့ၤအသးလၢတံၢ်အိၣ်တံၢ်အီၤ၊ ကသံၣ်
ကသီ တကးဒီးဘၣ် ဟံၣ်ယိၣ်ကျိၣ်စ့ၢ်တံၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်
စ့ၢ်ကိးလီၤ။”

ကညီဖိပုၤထူလံာ်ဖိတကလုာ်အံၤ မ့ၢ်ပုၤအိၣ်မူ
ဘၣ်လၢခိၣ်ပုၤလံာ်ကျါ ဒီးအိၣ်ဘၣ်က့ၤအကလုာ်က
လုာ်လၢအတံၢ်အိၣ်မူအပူၤဒီးကဲထီၣ်တုၤလံာ်အတံၢ်
လုာ်တံၢ်လၢအတံၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးလၢပုၤလံာ်လံာ်န့ၣ်
လီၤ။ လံာ်ပာ်ဖျါ “ကျီၣ်တြီၤက့ၤပက့ၤ ဖုံသိးက့ၤဒီးပ
ဘျၢၣ်” တဘျီအံၤမ့ၢ်ဝဲလံာ်ပာ်ဖျါအဆိကတံၢ်တဘျီ
လၢအကွဲးဖျါထီၣ်က့ၤ က့ၤအတံၢ်အိၣ်ယၢၤ၊ က့ၤအတံၢ်
ဘၣ်ထွဲဒီးကညီပိာ်မ့ၢ်အလုာ်အလၢ အတံၢ်လုာ်ဒိၣ်

ပိာ်မ့ၢ်တံၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါကရၢၢ်ဝဲအလီၤယုၤသ့ၣ်ညါက့ၤလၢပုၤအဆၢကတီၢ်၊ တံၢ်ဂီၤ-ခဲဖဲာ်

ပွဲဒိၣ်ဒဲလဲၣ်အဂ့ၢ် လၢအဘၣ်တၢ်ထၢဖျိၣ်ဒီးမၤနီၣ်မၤလၢ အီၤလၢပိၢ်မုၢ်တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါကရၢၢ် လၢအမၢ်လၢ်ကွၢ် စိဝဲဒဲသိးကဒုးဖးဘၣ်ဒီးဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ်က့ၤဖိဖိသ့ၣ် လၢခံတစါ ဘၣ်ထွဲဒီးကုၤအမံၤအသၣ်, အကလုာ်ဒီး အဂ့ၢ်အကျိၤ တချုးလၢတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံၤဘၣ်ယးကုၤ အံၤ လီၤမၤသဒၣ်ပုၤလၢ်ဒီးဘၣ်အခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါကရၢၢ်သရၣ် ဘျီထူ စံးဝဲလၢ, “ တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါကုၤအလံာ်ပာ်ဖျါတ ဘၣ်အံၤ အမံၤမုၢ်ဝဲက့ၢ်တြီၤကုၤပကုၤဖဲသိးကုၤဒီးပ ဘျါ အခိပညီမုၢ်ဝဲ မၤဘူးမၤတၢ်လီၤကုၤပသး, ဝံာ်ပ ကံယုာ်လိာ်ကုၤပသးဒီးပထံပကီၢ် ဒီးပဘၣ်ရုလိာ်ပ သးဒီးပဘျါစံးတၢ်န့ၣ် ကတဲာ်ကတီၤကုၤပဘျါဒဲ သိးပကအိၣ်ဘၣ်ကုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤလၢပမၤ တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါလဲၣ် ဒီးပမၤတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါလၢယိာ် လိာ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်ကရၢၢ်အပူၤအကါဒိၣ်ဒဲလဲၣ်န့ၣ် မ့ၢ် လၢကုၤအကလုာ်လၢယိာ်လိာ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်ကရၢၢ်ပူၤ အံၤ တၢ်တက့ၢ်ပာ်ဖျိၣ်ဒီးထုးထီၣ်အီၤနီၣ်တဘျီဒီးဘၣ်. ကုၤတဖၣ် ပုၤအိၣ်ဝဲအါဂၤ ဘၣ်ဆၣ်ပုၤအိၣ်ဂုၤ တဂ့ၢ် ဒဲလဲၣ်န့ၣ် တၢ်နီၤလီၤလိာ်သးတၢ်သ့ၣ်ညါတအိၣ်ဒီး

ဘၣ်အယီၤ ပကွဲးထုးထီၣ်ကုၤလၢလံာ်လၢလံာ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲသိးမိၢ်ပာ်ဖဲတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံၤလၢပူၤတဖၣ်အသု တလီၤမၤတဂ့ၤအဂီၢ် ပကၤယာ်ကုၤအီၤ ဒီးပမၤစၢၤစ့ၢ် ကီးပုၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢကနၢ်ပာ်ကုၤအကျိၣ် ဒိဖျိတၢ်ကိး ကုၤအမံၤအသၣ်တဖၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါတဘျီ အံၤ ပမၤသကိးအီၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ် (၅) နံၣ် အတီၢ် ပုၤန့ၣ်လီၤ.”

ပဝဲဒၣ်ပုၤကညီဖိတဖၣ်ပမ့ၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ကုၤ, ဆါအိၣ်ကုၤဒီးသူအိၣ်ကုၤဒဲတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤ, ကသံၣ်က သီ, တၢ်ပိးတၢ်လီၤဒီးလုာ်လၢ်ထူသနူအဂီၢ်အယီၤ, လၢ ကညီပုၤထူလံၤဖိအဂီၢ် ကုၤမုၢ်တၢ်အကါဒိၣ်နီၢ်မးတခါ စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်လၢသ့ၣ်ပုၤအကလုာ်လီၤဆီ လိာ်သးအဖီခိၣ်, ကုၤအကလုာ်လီၤဆီလိာ်အသးအ ဖီခိၣ်, ပတၢ်ဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤလိာ်ပသးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ် သ့ဘၣ်ယးကုၤတဖၣ်အံၤစၢၤလီၤဝဲဒိၣ်မး လီၤဆီဒဲ တၢ် ခုခါဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ ဖဲပတၢ်ကူၣ်သ့ထူလံၤတဖၣ် ဘူးကလီၤမၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ တၢ် ဃုသ့ၣ်ညါဒီးမၤလီၤတၢ်ကုၤကုၤအံၤ လိာ်ဝဲသပုၤကတၢ် ဒီးကြးသပုၤကတၢ်အယီၤ ကညီပိာ်မုၢ်တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါ

ပိာ်မုၢ်တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါကရၢၢ်ဖဲအလီၤဃုသ့ၣ်ညါကုၤလၢပုၤအဆၢကတီၢ်. တၢ်ဂီၤ-ခုဝဲာ်

ပိၣ်မ့ၣ်တၢ်ယုသ့ၣ်ညါကရၢ်ထီၣ်ဒီးမၤနီၣ်မၤယါကုအကလုာ်. တၢ်ဂီၤ-ခုၣ်

ကရၢ်လၢယိၣ်လိာ်တၢ်မ့ၣ်တၢ်ခုၣ်အကရၢ်ပူတဖၣ်ကျဲး
 စးယုသ့ၣ်ညါဝဲဒီးအတၢ်ပညိၣ်တဖၣ်မ့ၣ်ဒ်သိး ၁. ကမၤ
 နီၣ်မၤယါကုကုလၢပုထူလံၤဖိအိၣ်အိၣ်ဒီးသုအိၣ်အိၣ်
 ပွဲကလုာ်လဲၣ် (၂) ကမၤနီၣ်မၤယါကုတၢ်သ့ၣ်ညါထူ
 လံၤဘၣ်ယးကုမံၤကုထာတဖၣ်အံၤလၢတၢ်သုအိၣ်ဒ်သိး,
 တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်, ကသံၣ်ကသီ, တၢ်ဆါတၢ်ပျၢ, ဒီးတၢ်
 ပိးတၢ်လီၤအကျိၤအကျဲးတဖၣ် (၃)ကယုသ့ၣ်ညါကု
 ပုထူလံၤဖိအတၢ်စုၣ်တၢ်န့ၣ်လုာ်လၢထူသန့ဘၣ်ယးဒီး
 ကုတဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤ (၄) တၢ်ကယုသ့ၣ်ညါမၤနီၣ်
 မၤယါကုတၢ်ပၤဆုၣ်ရဲၣ်ကျဲးကုတဖၣ်အကျိၤအကျဲး လၢ
 ကျဲးလၢအယုာ်ကၢ ဒီးတၢ်နီၤလီၤဟ့ၣ်လီၤကုတၢ်သ့ၣ်
 ဘၣ်ဆူပုလၢခံတစါအဂီၢ်အဂ့ၢ်တဖၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ယုသ့ၣ်ညါအလီၢ်န့ၣ် ပိၣ်မ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ်ညါကုအါန့ၣ်
 ပုပိၣ်ခွါတဖၣ် ဒီးလၢတၢ်အိၣ်ကုအိၣ်လၢမ့ၣ်ဂုၤ, ကသံၣ်
 ကသီမ့ၣ်ဂုၤ, တၢ်သ့တၢ်စွဲမ့ၣ်ဂုၤ, တၢ်ပျၢတၢ်ဆါမ့ၣ်ဂုၤ ပိၣ်
 မ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲကုအဂ့ၢ်အါတစဲးလီၤ. ကုလၢတၢ်
 အိၣ်သ့တသ့န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ညါဝဲ, ကုထီၣ်တၢ်လီၤ
 ဖဲလဲၣ် တၢ်ဆါကတီၢ်ဖဲလဲၣ်, ကုတဖၣ်ဂုၤလၢမနုၤအ
 ဂီၢ်လဲၣ်န့ၣ် ပိၣ်မ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲအါန့ၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်
 တဖၣ်ဖဲအဟးဒီးအမိၢ် ဟးယုအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လုာ်,
 ဟးယုအိၣ်ကုလၢပုၤပုၤအခါ ညီန့ၣ်ပိၣ်အမိၢ်အခံဒီးအ
 မိၢ်တဖၣ်တဲယုန့ၣ်ဝဲလၢကုအမံၤ, တၢ်ဒီးတၢ်လုာ်တၢ်
 သ့းတၢ်သ့ၣ်အမံၤ, ယုာ်ဒီးပုၤအိၣ်အိၣ်သ့တသ့အယိ
 ဖိသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်န့ၣ်ဖဲယာ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.”

နီၣ်ခဲရၢ်လဲမူလၢအမ့ၣ်ပိၣ်မ့ၣ်ပုၤယုသ့ၣ်ညါတၢ်
 ကရၢ်အကျါတကဖံးဝဲ ဖဲတၢ်ဘိးဘၣ်ဒိသါလီၤဝဲကုအ
 လံာ်အနံၤလၢ, “ဘၣ်မနုၤလၢပိၣ်မ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်မၤတၢ်
 ယုသ့ၣ်ညါကုလဲၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ထွဲအိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ် မ့ၣ်
 လၢပိၣ်မ့ၣ်တဖၣ်မ့ၣ်ပုၤလၢယုအိၣ်ယုအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လုာ်
 ဆူာ် ဒီးဖိအိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်မ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်လဲၤမၤတၢ်

တၢ်ယုသ့ၣ်ညါအစၢဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ကညီပုၤ
 ထူလံၤဖိဖဲယိၣ်လိာ်တၢ်မ့ၣ်တၢ်ခုၣ်ကရၢ်အပူတဖၣ်န့ၣ်
 ကုအတၢ်အိၣ်ယၢမ့ၣ်ဝဲတၢ်အကါဒိၣ်ကတၢ်အကျါတ
 ခါလၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ယု
 သ့ၣ်ညါတဘျီအံၤ ကုလၢတၢ်ထံၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်အိၣ်
 တၢ်အိၣ်အဂီၢ်အဖျၢအထာအိၣ်ဝဲ (၃၃) ဖျၢဒီးအကလုာ်

အိၣ်ဝဲ (၁၀၆) ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တာ်သူအီၤလၢကသံၣ် ကသီအဂီၢ်အိၣ်ဝဲ (၁၂) ကလုာ်, တာ်အိၣ်အီၤသ့အိၣ် ဝဲ (၈၁) ကလုာ်ဒီးတာ်သူအီၤဒ်သိးမ့ၣ်အူသဆၣ်အ တာ်ပိးတာ်လီၤအသိးအိၣ်ဝဲ (၁) ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တကး ဖိးဘၣ်ကုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ(၆)ကလုာ်အကျါန့ၣ် တာ်သူ အီၤလၢတာ်အိၣ်ဒီးကသံၣ်ကသီသ့ဝဲဒၣ်ကျဲၣ်ခံၣ်တၢ် လၢန့ၣ်လီၤ. ကုၤလၢခံကတၢ်တကလုာ်လၢအမ့ၢ်ဝဲကုၤသ့ၣ် လးတကလုာ်အံၤ ပုၤလီၢ်ကဝီၤဖိသ့ဝဲလၢမ့ၢ်သဆၣ် န့ၣ်လီၤ.

ကုၤလၢတာ်ယုၤသ့ၣ်ညါအီၤတဖၣ်မ့ၢ်ကုၤလၢအ ဝဲထီၣ်အါကတၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤ, လၢသ့ၣ်ပုၤလီၤဆီ လိာ်အသးအလီၢ်ဒီးမ့ၢ်ကုၤအကလုာ်လၢတာ်အိၣ်အီၤ အါဒိၣ်မးလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ကုၤလၢအမူပုၤသ့တဖၣ်စ့ၢ် ကီးအါတက့ၢ်ဝဲထီၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ.

ပုၤကညီထူလံၤဖိဖဲယိာ်လိာ်တာ်မ့ၢ်တာ်ခုၣ်က ရုၢ်အဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ် သဝီတဖျါဒီးတဖျါအတၢ်ဒုၣ် တာ်ထူဘၣ်ယးတာ်ယုၤအိၣ်ကုၤ နီၤအိၣ်ကုၤတဖၣ်လီၤ ဆီလိာ်အသးကအိၣ်အါမံၤန့ၣ်လီၤ. တာ်ဒုၣ်တာ်ထူ အိၣ်အါမံၤအကျါ တာ်ဒုၣ်တာ်ထူလၢကုၤန့ၣ် နမ့ၢ်ထံၣ် အီၤဒီးတာ်အိၣ်အီၤမ့ၢ်တသ့ဒီးဘၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် န တဘၣ်ဝံၣ်ပနီၣ်ယာ်အီၤဘၣ်. အဖိ, ပုၤထူလံၤဖိဖဲန့ၣ် တဖၣ် မ့ၢ်ထံၣ်က့ၢ်, ကနဲထီၣ်သီတဖၣ်မပနီၣ်ဝဲ ဒီးပုၤ လၢအထံၣ်ဝဲလၢခံတဖၣ် သ့ၣ်ညါဝဲလၢပုၤထံၣ်လၢညါ အိၣ်လံအယိတမၤဘူးဝဲလၢဘၣ်. တာ်ပနီၣ်ယာ်တာ် န့ၣ်နသ့အီၤသ့ဝဲလၢဟီၣ်ယာ်ဘၣ်ဆၣ် မ့ၢ်ကုၤလီၤ ဆီဒၣ်တာ်ကုၤဘျါန့ၣ် စးထီၣ်လၢအဝဲဝဲထီၣ်တုၤလၢ ပုၤအိၣ်အီၤသ့ဒီးတုၤလၢအသလၣ်ထီၣ်အဆၢကတီၢ် န့ၣ် ကထီၣ်ဘးဒီန့ၣ်ညါအယိ နမ့ၢ်ထံၣ်သနၢ်က့ၢ် နပ နီၣ်အီၤတသ့အယိ ပုၤမ့ၢ်ဟဲထံၣ်လၢအလီၢ်ခံတဂၤဂၤ မ့ၢ်အိၣ်န့ၣ်ဟံးန့ၢ်အိၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ. လၢသဝီတနီၤနီၤ အပူၤတာ်ဒုၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ပုၤမ့ၢ်ယုၤအိၣ်ကုၤန့ၣ်ပုၤတ ဘၣ်ဖၢအီၤလၢပုၤဆ့ကၤကလၢ, မ့တမ့ၢ် ဆ့ဖၢဖျါအပူၤ ဘၣ် ပုၤမ့ၢ်ဖၢတခီလၢခံတထီၣ်လၢဘၣ်အယိ အါတ

က့ၢ်ကုၤန့ၣ် ပုၤမ့ၢ်ထးအိၣ်အီၤတခီပုၤဝဲဝဲလၢကုၤပုၤ, မ့တမ့ၢ်ဘိၣ်အီၤလၢသ့ၣ်လၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိတ နီၤနီၤဖဲအလဲထီၣ်ကုၤလီၤတာ်အဆၢကတီၢ်ဒ်အမ့ၢ်လဲၤ ဝဲအိၣ်စိာ်အိၣ်တာ်မ့ၢ်ဂုၤ, ဟးဆူသဝီအဂၤတဖျါမ့ၢ် ဂုၤ, လဲၤလၢကျဲအခါမ့ၢ်ထံၣ်ကုၤန့ၣ်တအိၣ်ဝဲဘၣ်. အါ တက့ၢ်အိၣ်ဒီးယုၤအိၣ်ဒၣ်ကုၤဖဲလၢအအိၣ်ဟံၣ်အိၣ်ယိ အခါန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စ့ၢ်ကီးတဖိအိၣ်ကျဲၣ်ကျိကုၤဒီး ညၣ်ဖိမ့တမ့ၢ် တာ်မံၤလၢအညၣ်ဘၣ်. ဒီဖျိလၢအဝဲ သ့ၣ်စံးဝဲလၢအတာ်အိၣ်ဒါလိာ်အသးအယိန့ၣ်လီၤ. နာ် ဝဲလၢတာ်မ့ၢ်ဖိယုၤအီၤန့ၣ်တာ်လံၣ်တာ်လီၤဒီးန့ၣ်ဆၣ်တာ် တတၢ်တနါကထီၣ်အသးသ့အယိန့ၣ်လီၤ. ကုၤအိၣ် အါကလုာ်အကျါကုၤတနီၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တအိၣ်ယုၤဝဲ ဒၣ်ဒီးပုၤတမ့ၢ် အိၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲဒၣ်အယိ သဝီတနီၤနီၤ တဖိအိၣ်ထးအိၣ်ကုၤဖဲအဟံၣ်ပုၤတမ့ၢ်အိၣ်အခါဘၣ် န့ၣ်လီၤ. ပုၤသ့ခိၣ်အိၣ်ယဲၤတနီၤစံးဝဲလၢ ပုၤလၢတာ်က့ၢ် ဆူၣ်န့ၢ်ကုၤအကလၢတဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ကုၤဆူၣ်တကလုာ် အံၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ယုၤသ့ၣ်ညါတဘျီအံၤဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ကုၤ မ့ၢ်ဝဲကညီပုၤထူလံၤဖိအပုၤပုၤတာ်အိၣ်ယၢအကျါ တခါလၢအကါဒိၣ်ဝဲဒၣ်လၢတာ်အိၣ်တာ်အီၤအဂီၢ်, က သံၣ်ကသီအဂီၢ်, ကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်, လုာ်လၢထူ သန့ တာ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ထူလံၤအဂီၢ် ဒီးတာ်ပိးတာ် လီၤအကလုာ်ကလုာ်အဂီၢ်အယိ, တာ်အိၣ်ယၢအဝဲအံၤ

ဆူမဲၣ်ညါတာ်လၢပဟ်လီၤလၢပကယုၤသ့ၣ် ညါတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲထီၣ်အကလုာ်, ဒုၣ်အကလုာ်, တာ်ဒီးတာ်လၢပုၤအိၣ်ဝဲအကလုာ်, ပုၤတအိၣ်ဝဲအကလုာ်, ဒ်န့ၣ်အသိးပက ယုၤသ့ၣ်ညါဖိလၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤအကလုာ် လၢတမ့ၢ်ဖိသ့ၣ်ခံဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မုၢ်ဆၣ်ယုၤ, ပိာ်မုၢ်တာ်ယုၤသ့ၣ်ညါကရုၢ်

■ တ်ကစီၣ် ■

ကုသုၣ်ခိၣ်

ကုသုၣ်ခိၣ်ဝါ

ကုကၢ်ဘံဆု

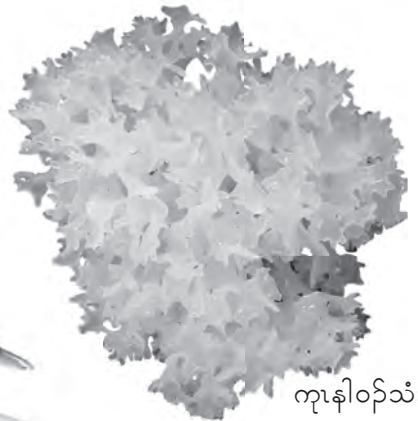
ကုရဲးတံၣ်ဖးခိၣ်

ကုသွဲလါ

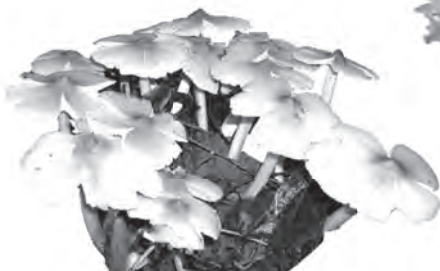
ကုပဟိၣ်ဂီၤ

ကုနါဝၣ်လံး

ကုပါခိၣ်ဖးခိၣ်

ကုထိၣ်ဖွဲးဝါ

ကုတလးအီၣ်ခိၣ်

ကုဆုၣ်

ကုအံး

ကုဘျၢၣ်

အကါဒိၣ်ဝဲဒၣ်ဒိၣ်မးလၢကညီထူလံၤဖိအတၢ်အိၣ်မူဒီး လုၢ်လၢ်ထူသနူကအိၣ်ကအိၣ်ခိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကညီ ပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ထူလံၤလၢအ ဘၣ်ပးဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါကုၤအါကလုာ်လီၤဆံးလီၤစ့ၤ ကွံာ်ဝဲကွၢ်ကွၢ် တုၤလၢခ့ၤခါဆၢကတီၢ်အံၤဒၣ်လဲာ်ဘၣ် ဆၣ်, ပတၢ်ယုသ့ၣ်ညါအစးဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ် သ့ၣ်ညါလၢအအိၣ်တၢ်ဒီးတဖၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်အမိၢ်လံၤ မိၢ်ပှၤသ့ဒီးဝဲအယီၤ, လၢတၢ်ကသ့ကၤယၢ်က့ၤတၢ်သ့ၣ် ညါအကါဒိၣ်ဒ်အံၤတချုးလၢအလီၤမၢ်ခဲလၢဒီးဘၣ် န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ကါဒိၣ်ဝဲဒၣ်မးလၢပဝဲကညီဖိအတၢ်အိၣ်မူ ဒီးအလုၢ်လၢ်ထူသနူအဂီၢ်ဒ်သိးကမူဒီးဆူညါအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤတၢ်ယုသ့ၣ်ညါကုၤတဘျီအံၤ ငးဖးသံနီၣ်ထီၣ်က့ၤပှၤလၢပကြးစးထီၣ်မၤမူဒီး ဒီသ အအါထီၣ်က့ၤပတၢ်မူအါကလုာ်အံၤ ခိဖျိတၢ်ကၤက့ၤ ပလုာ်လၢ်ထူသနူ, တၢ်အိၣ်မူထူလံၤအကျဲအခိၣ်ထံးတ ပတီၢ် မ့ၢ်လၢကုၤအတၢ်အိၣ်ယၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်သ့ၣ်ညါကုၤ အတၢ်အိၣ်ယၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, မ့ၢ်လီၤမၢ်န့ၣ်ကလီၤမၢ်ယုာ်န့ၢ်ပှၤ

ဒီးပလုာ်ပလုာ်ပထူသနူစ့ၢ်ကီးအယီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယုသ့ၣ်ညါန့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢ်လၢယိၣ်လိာ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်ကရၢ်အပူၤအံၤတဝဲဝဲအံၤဘၣ်. ပိာ်မ့ၢ် တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်တိာ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢကဆဲးယုသ့ၣ် ညါဒီးတၢ်အါမံၤဒီးမၤဖျါထီၣ်က့ၤအမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်မုၢ်ဆၣ်ယုာ်စံးဝဲ ဆူမဲာ်ညါတၢ်လၢပဟ်လီၤလၢ ပကယုသ့ၣ်ညါတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲထီၣ်အကလုာ်, ဒ့ၣ်အက လုာ်, တၢ်ဒီးတၢ်လုာ်လၢပှၤအိၣ်ဝဲအကလုာ်, ပှၤတ အိၣ်ဝဲအကလုာ်, ဒ်န့ၣ်အသိးပကယုသ့ၣ်ညါဖိလၢဟီၣ် ခိၣ်လီၤအကလုာ် လၢတမ့ၢ်ဖိသ့ၣ်ခံဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယုသ့ၣ်ညါကုၤတၢ်လီၢ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ကဆီထၢၣ်-သိသံၣ်ပှၤဂီၤပှၤတဝဲသ့ၣ်ပှၤအပူၤ ယိၣ်လိာ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်အကရၢ်, မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရ့ၣ်, ကညီကီၢ်စဲၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုသ့ၣ်ညါအကျိအကျဲမ့ၢ်ဒၣ်တၢ် ဟ်ဖျိာ်လိာ်သကိးပသးဒီးလီၢ်ကဝီၤဖိ ဒီးပးဆ့ၣ်ကွၢ် လၢပှၤပှၤ ဒီးလုၤယုကွၢ်ကုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ■

ပိာ်မ့ၢ်တၢ်ယုသ့ၣ်ညါကရၢ်မၤနီၣ်မၤယါကုၤအကလုာ်လၢအယုထံၣ်န့ၣ်ဝဲတဖၣ်. တၢ်ဂီၤ-ခုစၢ်

ပျာကညီတဝါအတတ်ကၢယာလံထံနိဒီးဒုဉ်ဖိညဉ်ဖိတဖဉ်

စီအဲဉ်ဖြူဖိလ်, ကီခဲနအ်

ပျာ ဝဲအဲဉ်ဖိဒီးပျာဂဲလိာ်ရဲဉ်သဲကတီန့ဆာဉ် သုဉ်တဖဉ် သုဉ်ညါဟ်ပနီဉ်အါထီဉ်တၢ်အ ရှုဒိဉ်ဘဉ်ဃးဒီးပျာထူလံဖိအတၢ်သုဉ်ညါ နၢ်ဟ် (တၢ်သုဉ်ညါထူလံ) ဒီးအတၢ်ထံဉ်ဘဉ်ထွဲဒီးမူ ဟီဉ်ကယာလၢအအိဉ်ဒီးတၢ်ဟ်လုာ်ဟ်ပျာက့န့ဆာဉ်တၢ် ဘဉ်တုသုဉ်တဖဉ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်တဖဉ်ဒီးတၢ်မူဘျးဝဲဒီတခါ အသိး အါန့ဒီးတၢ်အိဉ်ယၢလၢအသံသုဉ်တဖဉ်အသိး န့ဉ်လီၤ. တၢ်ထံဉ်ဒီးတၢ်သုဉ်ညါနၢ်ဟ်အါထီဉ်ကွၢ်ကွၢ် လၢတၢ်လုာ်တၢ်ပျာအတၢ်ရဲလိာ်ဘျးဝဲသုဉ်တဖဉ်အံၤတ မ့ၢ်တၢ်အကါဒိဉ်ထဲလၢ တၢ်ဒုးသုဉ်ညါတၢ်ဂဲလိာ်ရဲဉ် သဲကတီက့န့ဆာဉ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤသုဉ်တဖဉ်ဘဉ်, နီဉ်နီဉ်တခါ မ့ၢ်စ့ကိးတၢ်ရဲဉ်ကျဲမၤဘဉ်လိာ်ဒီးဆိဉ်သ ခုထီဉ်က့ပျာဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဆီတလဲသုဉ်တဖဉ်ဆူ တၢ်အိဉ် မူသတြဲယုာ်တပူဃီဒီးဟီဉ်ခိဉ်တဘုဉ် (ဒုလၢခိဉ်) လၢတၢ်မုာ်တၢ်ခုဉ်အပူအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ထံဉ်ဒီးတၢ် သုဉ်ညါနၢ်ဟ်လၢအဂ့ၢ်ဘဉ်ဆဉ်မ့ၢ်တၢ်လၢအစဲခံယံာ် တ့ၢ်မးန့ဉ်လီၤ. ပဒိဉ်ဘျးဝဲ (ကဒဲကဒဲအဘၢဉ်စၢ) တၢ်ကူဉ်လိာ်ကရၢလၢတၢ်မူ (အါကလုာ်ဒီးတၢ်မူဘျးဝဲ အတၢ်ဖဲတၢ်မၤ) တၢ်မဲအါကလုာ်ဒီးန့ဆာဉ်တၢ်မူတတၢ် တၢ်ဖဲတၢ်မၤ (Intergovernmental Panel on Biodiversity

and Ecosystem Services-IPBES) ဟ့ဉ်ဒုးပလီာ်စ့ကိး လၢပျာထူလံဖိတၢ်သုဉ်ညါနၢ်ဟ်ဒီးတၢ်ဖဲတၢ်မၤလုာ်လၢ သုဉ်တဖဉ်အံၤ “တၢ်ထုးဖးအီၤဒီးပျာအါဂၤအတၢ်ထံဉ် တၢ်နၢ်ဟ်, တၢ်မၤလုာ်လၢဒီးထူသန့တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ” သုဉ်တဖဉ်တသ့ဘဉ်န့ဉ်လီၤ. လၢပျာထူလံဖိအါဂၤ အဂီၢ်, “တၢ်ရဲဉ်သဲကတီက့န့ဆာဉ်” မ့တမ့ၢ် “တၢ်ဟ ဆုာ်ရဲဉ်ကျဲက့န့ဆာဉ်တၢ်အိဉ်ယၢ” အတၢ်ပညိဉ်ဖိ တၢ်တခါ တမ့ၢ်လၢတၢ်ကဖိဉ်ပျာကၢယာဟီဉ်ခိဉ်က ပံာ်ဒီးန့ဆာဉ်တၢ်အိဉ်ယၢသုဉ်တဖဉ်ဘဉ်, အခိဉ်တ လိဉ်တၢ်ပညိဉ်ဖိတၢ်တခါ မ့ၢ်ဒ်သိးတၢ်ကယာကယာ်က့ ပျာကူပျာကညီအတၢ်ရဲလိာ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီးန့ဆာဉ်တၢ် ဘဉ်တု ဒီးခိဉ်ယၢတၢ်အိဉ်ဝဲတရံးသုဉ်တဖဉ်ပျာဒီးတၢ် ယုးယိဉ်ဟ်ကဲဒီးတၢ်ကွၢ်မူကွၢ်ကဲလိာ်သးအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ဒ် (နကဘဉ်ကွၢ်မူကွၢ်ကဲက့တၢ်မူတၢ်သါတဖဉ်လၢအ ကကွၢ်မူကွၢ်ကဲက့န့အဂီၢ်)

လၢလံာ်တၢ်ကွဲးအံၤအပူ ပသံကွၢ်-ပျာထူလံ ဖိတဖဉ်အတၢ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီးအတၢ်မ့ၢ်တၢ်လၢအ တမ့ၢ်ထဲလၢပျာကူပျာကညီဧါဘဉ် (more-than-human beings), လၢအပဉ်ယုာ်ဒီးထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်ဒီးတၢ် တၢ်သုတၢ်ပျာကစၢ်, တၢ်ဝံတၢ်ကလၢသုဉ်တဖဉ်န့ဉ်, အတၢ်န့ဉ်ကျဲလၢပျာထူလံဖိအတၢ်ဟဲဒီးတၢ်ကတီခိဉ် ယၢန့ဆာဉ်တဖဉ်မ့ၢ်တၢ်ဒ်လဲဉ်, ဒီးတၢ်လၢတၢ်ကဘဉ် မၤအါထီဉ်အီၤလၢတၢ်ကသုဉ်ထီဉ်သကိးဒီးမၤသကိး တၢ်လၢအဂ့ၢ်ကတၢ် ဒီးပျာအဂ့ၢ်အဂၤလၢအဟူးဂဲလၢ တၢ်ဟဲယာ်ကတီယာ်တၢ်တဖဉ်ဒ်လဲဉ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်သံကွၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဟ့ဉ်ဆုဉ်ထီဉ်သးဂံၢ်ဘါ လၢတၢ်ကမၤပျာတတၢ်ခိဉ်ထံးတၢ်ယုထံဉ်သုဉ်ညါလၢ ယိဉ်လိာ်တၢ်မုာ်တၢ်ခုဉ်ကရၢအပူ, လၢကညီထူလံ

ပျာထူလံဖိကတီသကိးအသုဉ်ပျာ.

ဖိတ်ဟ်ယတ်ကီုယတ်ကွတ်အလီုကဝီလောအလဲအထီအိန်ဝဲ ၅,၄၈၅ စက္ကယါကံလိန်မံထာ်, လောအိန်ဝဲကီုကိန်ဝဲဒီးကီုပယီုကီုဆါန့ဉ်လီု. မှ်တတ်လီုလောအိန်ဝဲဒီးသ့ဉ်ပှ်ဒီးကစါကလိ, တတ်လီုအံမ့တတ်လီုလောတတ်ဒုးတတ်ယုကဲထီဉ်တုၚ်လံအလီုစးထီဉ်ဝဲ ၁,၉၅၀ နံဉ်အကတီုယတ်ယတ်, ဒီးတတ်လီုအံမ့တုၚ်လံတတ်လီုနီုနီုလောအိန်ဝဲလောကညီဒီကလုာ်စာဖှိဉ်ရု (KNU) တတ်ဟတ်ပြုးအဖီလတ်, ထံရုာ်ကီုသဲးတတ်ကရုကရီုလောအဒုးထီဒါတုၚ်လံသုးမိစီရီု လောနီုကစါတတ်ဟ်လီုသးကနုအါထီဉ်အဂီုလောကီုပယီုအပူန့ဉ်လီု. ပှ်အိန်ဝဲတတ်လီုဝဲအံတဖဉ်အါတကွါမအိန်ဝဲမုာ်ကျိဝဲကွါလောအနီုကစါကအိန်ဝဲအိဉ်အဂီုန့ဉ်လီု. ပှ်ကညီဖိတဖဉ်မအိန်ဝဲဘုစံာ်လောအဟံးန့ဉ်ထံလောထံဘီကျိ ဒီးဘုဒုးလောဖဲလီုပျီတတ်တကးဒဲးဘဉ်ကညီဖိတဖဉ်လုာ်ဒးအိန်ဝဲ, ဖဲးဟ်ကီုယတ်တတ် ဒီးဟးဖီဉ်ဒုဉ်ဖီဉ်ညဉ်လောပှ်ပူဒီးထံဖိကျိတဖဉ်အပူ လောအတမ့တတ်ဟ်ကီုထုလံအလီုတဖဉ်န့ဉ်လီု. အါတကွါဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ် ဒီးတတ်အိဉ်ယုလောအမ့ထံဒီးဒုဉ်ဖီဉ်ညဉ်ဖိတဖဉ်န့ဉ်ပှ်အါဂပုဆုအါန့ဉ်လီု. ခိဖျိလောတတ်ဘဉ်ကံာ်ဂုာ်တတ်လီုမုာ်လီုပျီလောအိန်ဝဲတုၚ်လံလောအနံဉ်လောအဆံတဖဉ်အယိ, ကညီတဝါသ့ဉ်တဖဉ်မသကိးတတ်လောတတ်ကဟ်ပျါထီဉ်ကွါအဝဲသ့ဉ်အဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်အကျိအကျဲ လောအဘဉ်တတ်ဟ်ဆုအါလောပှ်အါဂန့ဉ်လီု. ပတတ်ယုသ့ဉ်ညါအံစးထီဉ်အိဉ်ထီဉ်ဝဲလောပှ်တဝါတဖဉ်အတတ်မသကိးတတ် လောအကမစါကွါဒီးကဲထီဉ်တတ်ဘျုးတတ်ဖှိဉ်လောတတ်မသီထီဉ်ကွါကီုထုလံအဂီုန့ဉ်လီု. ပှ်ကွဲးလံာ်တဝါဒီးခံဂတဂန့ဉ် (မုာ်ကညီပှ်ထုလံဖိ) လောအမသကိးတတ်ဒီးပှ်တဝါဖိတဖဉ်ဘျုးဘျုးတတ်တတ် လောအကမတတ်ယုထံဉ်သ့ဉ်ညါအံ, တကးဒဲးဘဉ်ပှ်ကွဲးလံာ်ခံဂတဂ မုာ်စုာ်ကိးပှ်လောအလီုစါလောပှ်ထုလံဖိအဂီုခိဉ်အန့ဉ်အထါ ဒီးပှ်ကွဲးလံာ်သဂတဂန့ဉ် လောတတ်ယုထံဉ်သ့ဉ်ညါအံအဂီုအဝဲဟူးဂဲဝဲဒ်ပှ်ဟ့ဉ်ကုဉ်ဟ့ဉ်ဖးတတ်လောတတ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလံာ်တကပန့ဉ်လီု.

လောမုာ်ပျီထံဘီကျိလောတတ်သ့ဉ်အိဉ်ပှ်ဒီးအိဉ်အဂီု.

တတ်မုာ်ကညီလောဟီဉ်ခိဉ်တတ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးအံအပူ

လောကညီဖိအဟီဉ်ခိဉ်န့ဉ်, ဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်ဒီးထံတဖဉ်န့ဉ်တမ့ပှ်ကညီထဲတဖုစါအတတ်ဘဉ်. ဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်, ထံ, ကလံ, မုာ်, လါ, ဆဉ်, ကစါကလိ, ထံကျိထံကွါခဲလတ်အိဉ်ဒီးအကစါန့ဉ်လီု. ပှ်ကညီအိဉ်ဒီးတတ်ခွဲးတတ်ယတ်လောအကအိဉ်ဆိးဒီးကသုဝဲစွဲဝဲဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်သ့ဉ်တဖဉ်အကဘဉ်ယုခွဲးလောထံကစါကီုကစါ, ကဘဉ်လုာ်ထီဉ်ဟ်ထီဉ်တတ်ဒီးကဘဉ်ထုကဖဉ်သဉ်ကမဲလောတတ်ဒီးသဒါကဟုကယတ်တတ်အဂီု ဒီးလောတတ်ကဆိဉ်ဂုာ်ဆိဉ်ဝါအဝဲသ့ဉ်အဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ် ဒီးအပှ်တဝါအဂီုန့ဉ်လီု. ကညီဖိအဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်တတ်လီုတတီုစုာ်စုာ်, မုတမ့အဂီုတဘျုးစုာ်စုာ်, အိဉ်ဒီးတတ်လီုစါလီုသ့ဉ်အတတ်ဘျုးစးလိာ်အသးလီုတတ်လီုဆီဒီးထံကစါကီုကစါန့ဉ်လီု. တတ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးအံပဉ်ယုာ်ဝဲဒီး တတ်လောအဘဉ်တတ်ကိးအါလောတတ်လီုစါလီုသ့ဉ်အတတ်လုာ် (ဒုဉ်) တတ်ကီု (founder's rituals) လောအဘဉ်တတ်မအါလောပှ်ထုလံဖိအါမးလောအိဉ်လောကစါခိဉ်ကလိကျါလောကီုအုရုဉ်မုာ်ထီဉ်ကလံထံးတခီန့ဉ်လီု.

ပှ်တဝါလောကီုတဘျုးစုာ်စုာ်အပူ မဝဲ (founder's ritual) အတတ်လုာ် (ဒုဉ်) တတ်ကီုအံကိးနံဉ်ဒဲး လောအကကတီုကွါထံန့ဉ်လီု. ကီုတဘျုးဒီးတဘျုးန့ဉ် မဝဲအကျိအကျဲတဖဉ်လီုဆီလိာ်အသး

တဒိတ်တဆံးသနာ်က့ အတံပညိတ်တခိမ့တံတမံ
ပီလံထံကဟဲဘင်လီဘင်စး ဒီးကတြီဆာဒီသဒါ
ထံလံထံဒိတ် နိ ခိတ်ယူ မ့တမ့ ထံကနိကတဖှ
န့လီ. ဖဲကီဆံးဆံးဖိအဟိတ်ကဝီအပူလံအတအိတ်
ဒီးထံကျိဖိဘင်န့, ဘင်သ့ဘင်သ့ဘင်တမဲလုလံထု
သန့တံဘူတံဘါအမူးသ့လံထံဘီကျိအခိတ်ထံး
လံအဟ့ထိတ်ထံဆုဘုတဖှအအိတ်န့လီ. သနာ်
က့, ဖဲကီသ့ဂုလံပမတံအလီကဝီန့, ချိချိလီ
ကျိ န့မ့ဝဲထံကျိအကါဒိတ်တဘိလံအဟ့ထိတ်ထံ
ဆုထံဘီကျိအါဘိအအိတ်ကဘျးစံအလီလံအက
ယန့လီ. ဖဲချိထုန့, တံမဲတံလုတံကိးန့
ဒီး လံအကိးဝဲလံလုထံထု န့လီ. ပုလံအအိတ်
လံပုတတအကတဖှတံမ့တဟ့တံပျဲလံအကလံ
ကွါဒိကနင်တံဖဲတံမတံလုတံအခါနင်က့, ပုလီ
ကဝီဖိဒီးပုလုတံအခိတ်အန (ထံဖိကီကစါ) ရဲး
ပုးဝဲတံမအကျိအကျဲတဖှန့လီ.

လုထံထုန့ ညီနတံမအီဖဲမ့ခိတ်စးထိတ်
စူလီသီအဆကတီ အါတကွါလံမန့လီ. ပုလံ
အဟဲလီစာလီသ့ဘင်လံလုလံထုသန့ခိတ်န့ ဘင်
တံကိးအီလံ “ထံခိတ်”, ဒီးအဝဲဆုဝဲလုလံ တံမ
ဘူတံရဲတံကျဲ, ဒီးပုဒီတသဝီနလီမဲသကိး
ယုဝဲဒီးအီန့လီ. ဖဲတံသ့ထိတ်ပျဲစီခိတ်လံဝင်ဝံ
န့, ထံခိတ်ဒီးအဝဲအပုမဲစာတံဖိတဖှလုထိတ်ဝဲ
ထံးန့လီ. တံန့ဝဲအလီခံ အဝဲသ့လုလီဝဲမ့,
သံးမံ, သံးမိ, ထံ, ထု, သဲးသင်, သဘျင်လင်,
ညါသူးလင်, ထံးညင် ဒီးမဲလံပျဲစီခိတ်အဖိခိတ်, ဖဲအ
ဟဲဝဲထံအီအ (ထံတံ) လံပျဲစီခိတ်အခိတ်ဖိလင် လံ
ဟိတ်ခိတ်ဖျင်အဖိခိတ်န့လီ. ဖဲအဝဲသ့လုထိတ်ဟံ
ထိတ်တံဆုထံကစါအအိတ်ဝဲဒီး ထံခိတ်ဒီးအပုမဲသ
ကိးတံဖိသ့တဖှ ထုကဖှသင်ကမဲတံဆုထံက
စါကီကစါအအိတ်လံ အကဒီးန့ဘင်ဝဲတံဆိတ်ဂု
ဆိတ်ဝါ, ထံလံလံပျဲပျဲ, ဒီးလံထံဒိတ်ခိတ်ယူအတံ
တတံတနါဒီးထံကနိကသုတအိတ်တဂုအဂီန့

လီ. လံတံဟံပနိတ်ဟံလုဟံပုဒုဖိညင်ဖိဒီးထံဖိ
နိဖိတံဘင်ထွဲလီသးခံခိတ်ဘးအဘင်စာ, ပုလီ
ကဝီဖိသ့တဖှတဖှဖိညင်ဘင် ဒီးလုပိမဲ
ထွဲဝဲလုထံထုတံမဲလုလံထုသန့အမူးန့လီ. တံ
မဲတံလုထံထုအလီဖဲချိချိလီကျိ ထံကျိဖိယူလီ
ဆုဘင်သိတ်(ပုလီ) ထံကျိအပူန့ မ့ဝဲတံပုဖျးအ
လီဖဲတံလီ (သ့ပံလံလံစာက့) လံတံတြီတံဖိ
ဒုဖိညင်ဖိန့လီ. ပုတတခိတ်နတဖှဒုးနံဟံဝဲပု
တတဖိသ့တဖှလံ ဒုဖိညင်ဖိမ့လီစာန့ ထံကျိ
ဖိကယုထီဝဲ, ဒီးကမဲဘင်ဒီပုသဝီဖိတဖှအတံမ
စံမဲပျဲ, မဲစာလီထံကစါအစိကမီ ဒီးလုထံထု
လုလံထုသန့အမူးအလံအကဝီန့လီ.

ထံကစါကီကစါဝဲ, တံအဂုအဂုလံအမ့
(တံသုတံပျဲ) တံဝဲတံကလံလံပထံတသ့ဘင်
တဖှန့အိတ်မ့ဝဲလံ ပပုကညီဖိအဟိတ်ခိတ်အံန့
လီ. တံသ့တဖှအံပင်ယုစုကိးဝဲဒီးနါထံ (ထံ
အကလံလံအအါအသီ), လံအဆိတ်လဲအသးသ့ဒီး
အိတ်ဝဲလံထံဖိကျိဒီးထံကျိအကွါအဂီတဖှအပူန့
လီ. အဒီ, ထံမဲကလံ မ့ဝဲ ထံထိတ်ဟံကွဲ လံအ
တယူဘင် ဒီးဘင်တံဒီသဒါအီဒီလုလံအသိး ဒီး
ဘင်တံဒီသဒါအီလံနါထံန့လီ. တံမ့မဲဟးဂု
ဟးဂီတံဝဲတံကလံအိတ်တံလီအံန့တံကထံ
ဘင်လဲခိတ်ဘင်ဝဲတံကီတံခဲတစါတလီဒီအမ့အမဲ
ချဲကဘျိ, ကဘင်ဒီဘင်ထံး, မ့တမ့ကဆိးက့ဆါ

တံဟံကီညင်ချဲအလီအကျိတတံဖဲကီမိပျဲဒါ.

ဘီနဲ့လီ. အဒိ, တာ်မုာ်တၢ်ဘၣ်ဖုးတာ်ကမုာ်လၢထံကျါ
ဖဲန့ၣ် တာ်တဲာ်လၢအမၤဘၣ်ဒိနါထံအမဲာ်ချံ, လၢတာ်
န့ၣ်အယိ, ပုၤလၢအမၤဘၣ်အထံအံၤန့ၣ်ကတုာ်ဘၣ်ဝဲ
မဲာ်ချံဆါ မ့တမ့ာ် မဲာ်ချံဘျီန့ၣ်လီ. တာ်မၤအသးတ
ဘျီန့ၣ်, ပထံၣ်ဘၣ်လၢပုၤလၢအမၤစၢပုၤလၢတာ်ယုထံၣ်
သ့ၣ်ညါတဂၤ မၤဝဲတာ်လုာ်တာ်ဟ်ဆူ (နါထံ) ထံအက
လၢအအိၣ်လၢအဝဲအဝဲအိၣ်ကတၢ်တဂၤ, လၢအလဲ
ခိဖျါတုာ်ဘၣ်ဝဲတာ်ခိၣ်ဆါလၢသၢလါအတီၢ်ပုၤတဂၤအ
ဂီၢ်န့ၣ်လီ. တာ်ဒုးန့ၣ်အတၢ်ဒီးတၢ်ထံၣ်စိယာ်ဝဲလၢ ပုၤ
ဝဲအံၤန့ၣ်မၤကမၣ်ဝဲနါထံ, အယိသတးဒီးတၢ်မၤတာ်
လုာ်တာ်ဟ်လၢအကမၤဘၣ်လိာ်ဖိးဒုက့ၤတာ် ဒီးအခိၣ်
ကဘျါက့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီ.

လၢတာ်န့ၣ်အယိ, တာ်ဆဲးကျိးရုလိာ်ဒီး တာ်
ဝံတာ်ကလၢန့ၣ်မ့ာ်တာ်အကါဒိၣ်တခါလၢ တာ်ပၤဆုာ်က့ၤ
ထံဖိနိဖိလၢပုၤကညီဖိအပုၤတတၢ်အပုၤန့ၣ်လီ. ပုၤက
ညီဖိသ့ၣ်တဖၣ် မ့ာ်ဟ်ကဲတာ်လီၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဝံ
တာ်ကလၢအကမၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ာ် နါထံ ဒီးမၤတာ်
လုာ်တာ်ဟ်ဆူထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အအိၣ်န့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်
ကအိၣ်ကုးအိၣ်ပုၤဒီးပုၤဖျဲးဝဲဒီးတၢ်ကီၢ်တဲာ်တဖၣ်န့ၣ်
လီ. တာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးတၢ်ဒီသ
ဖၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးထံတဖၣ် ဖဲပုၤကညီသ့ၣ်ဖၣ်အိၣ်
ဒီးတၢ်ဟ်ကဲဟ်လုာ်ဟ်ပုၤထံဒီးတၢ်မုဲခဲလၢာ်န့ၣ်လီ.
ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးထံနိတဖၣ် မ့တမ့ာ်တာ်လၢအဘၣ်တာ်
ကွၢ်ထွဲပၤယာ်အီၤလီၤလီၤလၢပုၤကညီသနာ်က့, အဝဲ
သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဆိးဝဲ ဒီးအိၣ်ဒီးအတၢ်မ့ာ်တာ် လၢအ
အါန့ၣ်ဒီးပုၤကုပုၤကညီအယိ ကဘၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲပုၤ
ကညီအတၢ်အဲၣ်ဒီးအတၢ်ယုးယိာ်ဟ်ကဲန့ၣ်လီ.

လုာ်လၢထုသန့အတၢ်တြီဆၢအတၢ်ဂဲၤလိာ်အ
ကျါအကျဲတဖၣ်, မ့တမ့ာ်တာ်ဒုၣ်တာ်ထုတာ်အလီၢ်တ
ဖၣ်, ပၤဆုာ်စ့ၢ်ကီၢ်ပုၤကညီအတၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သး ဒီး
တာ်လၢအမ့ာ်တာ် လၢအအါန့ၣ်ဒီးပုၤကညီလၢအမ့ာ်တာ်
အစၢအကလုာ်ကလုာ်လၢအအိၣ်လၢပုၤကညီကီၢ်တာ်
လီၢ်တာ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီ. အဒိ, တာ်ညၣ်လၢထံကျါဒီး

တာ်ညၣ်လၢခိအကလုာ်တဖၣ်န့ၣ် တာ်တဘၣ်ဖိသ
ကိး (ယါယုာ်) အီၤနီတဘျီဘၣ်, တာ်မ့ာ်ဖိအိၣ်သကိး
အီၤန့ၣ်, တာ်ကီၢ်တဲာ်ခဲကလီၤဘၣ်လၢကီၢ်အပုၤန့ၣ်လီ.
တာ်အကလုာ်လၢအအိၣ်လၢထံကျါတနီ (လၢအမ့ာ်,
ဒုၣ်အကလုာ်တနီ, ညၣ်လံၣ်, ဆွဲၣ်, ဒီးသဒိၣ်) တာ်
အိၣ်အီၤလၢပုၤအပုၤတန့ၢ်ဘၣ်. ပုၤမ့ာ်အိၣ်အီၤဒီး အဝဲ
သ့ၣ်အကျဲကမၣ်ဒီးကကဲထီၣ်ပုၤလၢအကျဲလီၤမၤ
ကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီ.

ပပုၤတတၢ်ပုၤမၤသကိးတာ် စီၤညၣ်ကံၣ်ထုထဲ
ရဲက့ၤဝဲဒ်အံၤ “ပုၤသးပုၤတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢကဘၣ်မၤ
ကီၢ်မၤခဲတာ်လၢပဂီၢ် ဒ်သိးပသုတဖိၣ်ညၣ်လုာ်ကီၢ်လုာ်
ကပာ်တဂၤ, အယိအဝဲသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတာ်ဘျါဒီး
တာ်သိၣ်တာ်သီအလံာ်ယံးယာ်လၢပကလူာ်ပိာ်မၤထွဲအီၤ
န့ၣ်လီ.” လၢတာ်န့ၣ်အယိ, ဘၣ်ယးတာ်စူာ်တာ်နာ်လၢ
ထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အတၢ်ပၤဆုာ်ဒုးန့ၣ်အတၢ်ဘၣ်ထွဲန့ၣ်
ဒုးန့ၣ်ဝဲကညီဖိလၢတာ်ပၤဆုာ်ထံဖိနိဖိဒီး တာ်ဘၣ်ထွဲ
ဒီးတၢ်အကလုာ်လၢအအိၣ်လၢထံကျါဒီးခိၣ်ခိၣ်, ဒီးတၢ်
ခဲလၢာ်လၢပုၤကညီတအိၣ်ဒီးတၢ်စိတာ်ကမီၤဒီးတၢ်သိၣ်
တာ်သီလီၤတာ်လီၤဆဲးဘၣ်န့ၣ်လီ.

ကညီဖိအတၢ်ကတီၤဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိ- တာ်အဒိခံခါ

ဘၣ်ယးတာ်စူာ်တာ်နာ်လၢထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အ
တာ်သိၣ်တာ်သီတတပၤစ့ၢ်ကီၢ် အိၣ်ဒီးတာ်နာ်လၢအဒိ
သဖၢက့ၤညၣ်, ပုၤတတၢ်အတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်လီၢ်လၢ
တာ်တဘၣ်မၤအိၣ်ညၣ်လၢယိာ်လိာ်ကျိအပုၤလၢခံခိယာ်
ပၤ လၢကီၢ်ပယီၤယီၤကီၢ်အဆၢတဖၣ်အံၤ မ့ာ်တာ်လီၢ်တ
ဖၣ်လၢအဟ်ကီၢ်ယာ်ညၣ်ချံအလီၢ် ညၣ်အသးတီၣ်က
ဒိၣ်န့ၣ်ဒီးတာ်လီၢ် အဂၤတဖၣ်လၢပုၤတတြီအီၤဘၣ်အါ
န့ၣ်ဒီးအစး ၂၀ ညါန့ၣ်လီ.

ဖဲယိာ်လိာ်တာ်မုာ်တာ်ခုၣ်ကရၢ်ပုၤန့ၣ်, ပုၤတတၢ်
အါတီၤမၤဝဲတာ်ကတီၤယာ် ပျဲပုၤညၣ်ပျဲကွီ (fish
sanctuaries), ဒီးပျဲပုၤညၣ်ပျဲကွီအသီတဖၣ် ဘၣ်
ဒုးအိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်တတီၤဘၣ်တတီၤန့ၣ်လီ. ပုၤတတၢ်

ဖိတဖုဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢအဖိးသဲးစးတဖၣ် လၢအဘၣ်တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢအီၤလၢ လီၤကဝီၤကညီၤဒီကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢခိၣ်နၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သနၢ်က့ၤ, ကညီၤဖိမိၢ်လုာ်ပၢ်လၢတဖၣ်မၤဝဲတၢ်ထုကဖၣ်သၣ်ကမဲၤအမူးဆူထံကစၢ် ကီၢ်ကစၢ် တၢ်တံတၢ်တီကစၢ်အအိၣ်လၢအကဟ်စီဆံ့ဝဲတၢ်ကတီၤဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိ ပျဲပျဲပျဲကွီၤ, ကဒီသအဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိ, ဒီးကမၤဘၣ်ဒီပုၤတဂၤလၢလၢအဖဲမၤဟ့ၣ်ညၣ်ဘျီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲတၢ်မၤတၢ်ဘျီတၢ်ဘါအမူးန့ၣ်, သဝီခိၣ်နၢ်တဂၤဝဲပုၤလၢ “ပကကွၢ်ထွဲပဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိအံၤန့ၣ်လီၤ.” ကညီၤပုၤတဖုဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢအဖိးသဲးစးန့ၣ် တမ့ၢ်လၢကလဲလိာ်ဝဲထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အမူအဒါဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဟ်ကီၤယၢ်ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တခါ, ပုၤကညီၤဖိအတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျီဒီးတၢ်ဝဲတၢ်ကလၢအတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျီဟ်ဖိၣ်သကိးထီၣ်သးလၢ တၢ်ဒီသအက့ၢ်တၢ်လီၤတၢ်က့ၤ ဒီးတၢ်ကတီၤယၢ်ဒုၣ်ဖိညၣ်ဖိဂၤဂၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဒီအဂၤတမံၤလၢကညီၤပုၤထုလံၤဖိအတၢ်ကတီၤယၢ်တၢ်အကျါပၣ်ယုာ်စၢ်ကိးဝဲဒီးညၣ်နၢ် (*Garrus spp.*) န့ၣ်လီၤ. ညၣ်နၢ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ထံၣ်ညီၣ်နၢ်အီၤလၢ ပုၤလိာ်ကျိအပူၤ လၢအယုၤလီၤဆူယိၣ်လိာ်တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်ကရၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤကညီၤဖိတဖၣ်ဟံးယၢ်အတၢ်ရုၤလိာ်ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးညၣ်တကလုာ်အံၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤဆီဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ညၣ်နၢ်န့ၣ် တမ့ၢ်ထဲ

ပုၤထုလံၤဖိမိၢ်ပုၤအတဖုၣ်ဟဲကွၢ်ဒီးအညၣ်ချဲကတီၤအလီၤ.

ညၣ်အကလုာ်တကလုာ်လၢပုၤကညီၤတဖၣ်ကအိၣ်အီၤအဂီၢ်ဘၣ်, မ့ၢ်တခါ ဘၣ်တၢ်သူအီၤစၢ်ကိးလၢထုသန့တၢ်အိၣ်မူးအိၣ်ပွဲဒီးတၢ်လုာ်တၢ်ဟ်အဂီၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤမူးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်ကူးဘု (ပိာ်ဘု) ဝံၤအလီၤခံဒ်သိးတၢ်ကနီၤဟးထီၣ် (တၢ်သၢထီၣ်ထီၣ်, တၢ်ကိးထီၣ်ထီၣ်) ထီၣ်ဘံၤလၢအဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်လၢပုၤအုရၢၣ်အမ့ၢ်မၤထီၣ်လၢ (အရံၤန့ၣ်ဖၤလၢ) Asian Fairy-Bluebird (*Irena puella*) လၢအမ့ၢ်ဘုကစၢ်ဟုကစၢ်ဆူမူခိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ညၣ်နၢ်ဒိၣ်လီၤလၢလၢဖိအိၣ်လၢထံယိာ်အလီၤန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဆီတလဲဝဲထံထီၣ်ထံလီၤန့ၣ်လီၤ. ကညီၤပုၤမၤအိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်သူဝဲလၢခံးဆံးတဖၣ်လၢအကဟ်ဝဲလၢညၣ်ကဒိၣ်လီၤအဂီၢ်, စံၢ်လီၤဖျၢၣ်ဝဲညၣ်ဒိၣ်လၢအကိာ်လိာ်တဖၣ်, ဒီးဟ်လီၤယၢ်ဝဲသ့ၣ်ဒုၣ်ဒုၣ်လၢတၢ်တကြိၤကမၤလၢအကကြိၤဆၢတၢ်လၢအဟးအိၣ်မၤဟးဂီၢ်တၢ်တဖၣ်, ဒီးတၢ်ကဒုလၢညၣ်ဒိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပပုၤယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ပုၤမၤသကိးတၢ်ဖိစီစီၤရုၤခ့ၤမူ, ပုၤလၢအမၤဝဲတၢ်ဘျီညၣ်တဂၤ, တဲပုၤလၢညၣ်နၢ်န့ၣ် အဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢပုၤကညီၤဖိသၣ်အိၣ်နၢ်ဖိဒီးန့ၣ်ထီၣ်အသးလၢအမိၢ်အအိၣ်အသးန့ၣ်လီၤ. “ပကဘၣ်ကွၢ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်, မ့ၢ်တမ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကသံဝဲ မ့ၢ်တမ့ၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်ကွၢ်အီၤလၢတၢ်မံၤလၢအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ”. တၢ်အံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်သကံာ်ပဝးလၢခံၣ်ခိၣ်ဒီးအဘၣ်စၢ လၢကညီၤပုၤကတီၤယၢ်တၢ်တဖၣ်အသးကံာ်ပုၤ လၢအမ့ၢ်အိၣ်ကတီၤ “နမ့ၢ်အိၣ်န့ၣ်နဘၣ်ကတီၤစၢ်ကိး (ညၣ်) န့ၣ်လီၤ”.

တချုးလၢညၣ်နၢ်အဒိၣ်လဲၤတုၤဒီးလၢတၢ်ဟ်အါထီၣ်အလီၤဒီးဘၣ်န့ၣ်, ပုၤတဖုဒုးလၢဟ်ဖိၣ်ထီၣ်အသးလၢတၢ်မၤမူးလၢတၢ်ထုကဖၣ်သၣ်ကမဲၤတၢ်လၢထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အအိၣ်လၢကဒီသအညၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဖုဒုးတဖၣ်လဲၤကွၢ်ယုၤနၢ်ဟံးဝဲတၢ်ဒုၣ်တၢ်ထုလၢအဘၣ်လၢဒီးညၣ်နၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်မၤတရီၤတပါတၢ်ဒုၣ်တၢ်ထုတၢ်အလီၤ, ပပုၤတဖုဒုးပုၤမၤသကိးတၢ်မ့ၢ်ထီၣ်ဒါတၢ်န့ၣ်,

ညှဉ်နာ်ဟးထီၣ်ကွံာ်လၢတၢ်မၤအါထီၣ်ညှဉ်တၢ်လီၤ (spawn) အံၤ ဒီးလဲၤအိၣ်ဆိးဒိၣ်လီၤလၢတၢ်လီၤအဂၤတတီၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ထဲဒၣ်ပှၤသဝီဖိတဖၣ်လဲၤကွၢ်ဝဲညှဉ်တၢ်ဟ်ဖိၣ်ယာ်န့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤလၢတၢ်ချၢမ့ၢ်ဟဲန့ၣ်, ညှဉ်သ့ၣ်တဖၣ်ပျံၤအဝဲသ့ၣ်ဒီးယုၢ်ကွံာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤဖဲန့ၣ်ပှၤဆိၣ်တၢ်ထုတၢ်တန့ၢ်ဘၣ်, ကွံာ်လၢ, မ့တမ့ၢ်စိၣ်ကျိဆူတၢ်ဟ်ကီၤယာ်ညှဉ်ဒိၣ်အလီၤတန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ညှဉ်အဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ထီၣ်ဘိန့ၣ်အသးအိၣ် “ဟဲစိၣ်က့ၤဝဲအဖိတဖၣ်ဆူခဲတန့ၣ်” အဝဲသ့ၣ်အဖိလၢအဟဲဒိၣ်ထီၣ်သီတဖၣ်တၢ်ဖိၣ်န့ၣ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဒိၣ်လီၤဝဲအလီၤခဲဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ညှဉ်လၢတၢ်ဟ်ယာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ပှၤအိၣ်အီၤသ့ၣ်ထဲပှၤသဝီဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ, ညှဉ်တဖၣ်အံၤပှၤဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်ပှၤလၢတၢ်ချၢ မ့တမ့ၢ်ပှၤဆါဆူသဝီဖိလၢအဂၤအအိၣ်တန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပှၤလၢအတန့ၢ်ဟ်ကညီဖိအတၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးအတၢ်မ့ၢ်တၢ်လၢအအါန့ၢ်ဒီးပှၤကူပှၤကညီ လၢအမ့ၢ်တၢ်စိတၢ်ဆုံ တၢ်ဝဲတၢ်ကလၢ မ့တမ့ၢ် ညှဉ်နာ်ဘၣ်န့ၣ်, ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အသးတအိၣ်လၢကမၤဝဲတၢ်ဟ်ယာ်ကီၤယာ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ဟ်တၢ်ဒိၣ်လီၤတၢ် (တၢ်ဟ်ကီၤညှဉ်ထီၣ်ဒိၣ်အလီၤ) ဒ်အမ့ၢ်ကညီတၢ်ဟဲဒၣ်ကျဲၤကျဲၤတၢ်အိၣ်ယၤဒီးတၢ်ဟ်ယာ်ကီၤယာ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်လီၤ. သနာ်က့, ဒ်ပှၤမၤသကိးတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဒီးပှၤတဖၣ်ထဲဖျါဝဲလၢ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အရူဒိၣ်တခါလၢပကဘၣ်နာ်ဟ်လုာ်လုာ်ထုသနူအမူးဒီးခဲခိယာ်ဘးတၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးလၢပှၤကူပှၤကညီအကျါ, လၢညှဉ်နာ်အကျါ ဒီးထံကစၢ်ကီၤကစၢ်တၢ်ဝဲတၢ်ကလၢတဖၣ်အကျါန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်တဆိမိၣ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးတၢ်မၤတၢ်တံတၢ်တီကစၢ်အမူးဘၣ်ဒီး ပမ့ၢ်ဆိမိၣ်ထဲလၢပကဟဲဒၣ်ကျဲၤကျဲၤတၢ်လၢအပျါလၢခိတကပၤလီၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအဟ်ဖျါထီၣ် ဒီးမၤတရီၤတပါတၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးအံၤ, မ့တၢ်တြီၤမၤတံာ်တံာ်ပပှၤတတၢ်အတၢ်ဟ်ယာ်ကတီၤယာ်ဒုၣ်ဖိညှဉ်ဖိန့ၣ်လီၤ.

မၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်ရူလိာ်ပာ်ဖိၣ်မၤသကိး ဖဲတၢ်ဆိတလဲကတီၢ်

ခ့ၤခါကတီၢ်အံၤကီၢ်အါဘုၣ်လၢယိၣ်လိာ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်ကရၢ်ပှၤန့ၣ် ပာ်ယုာ်ဝဲဒၣ်ဒီးပှၤခရံၣ်ဖိ ဒီး/မ့တမ့ၢ်ပှၤဘါသီခါ, ဖိဝဲၢ်ကိတၢ်ဘါဒီးပှၤမိၢ်လုာ်ပာ်လၢဖိတဖၣ်, ဒီးပာ်ယုာ်စ့ၢ်ကိးဒီးပှၤလၢအနာ်တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါလုာ်လၢထုသနူကျဲၣ်ကျဲၣ်ယုာ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖိတၢ်ကတီၢ်ဟ်ယာ်တၢ်ဂဲၤလိာ်အံၤ အိၣ်ဒီးအတၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဘူးဘူးတၢ်တၢ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဖျါတၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးအံၤ, တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါဒီးလုာ်လၢထုသနူအတၢ်ဆိတလဲအသးကဲထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်ဟဲဒၣ်ကျဲၤကျဲၤကီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သနာ်က့, ပတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်န့ၣ် ဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢတၢ်ဘျုးတၢ်ဘါတၢ်ဆိတလဲမ့ၢ်အိၣ်ထဲလဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် ကညီဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကတီၢ်ဟ်ယာ်တၢ်လၢအဆူၣ်ဒီးအဂၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပှၤလၢအဘါတၢ်ဘျုးတၢ်ဘါကျဲၣ်ကျဲၣ်ယုာ်လိာ်လၢအမ့ၢ်သီခါတဖၣ် လၢကညီကျိၣ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကိးအီၤလၢ ပှၤဘါဖိတဖၣ်, ဟံးယာ်ဟ်ယာ်ဝဲလုာ်လုာ်ထုသနူတဖၣ် ဒီးဘါဝဲစ့ၢ်ကိးမိၢ်လုာ်ပာ်လၢန့ၣ်လီၤ.

ခရံၣ်ဖိတၢ်ဘျုးတၢ်ဘါမ့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်စိၤစုၤယံၤလိာ်အသးဒီးမိၢ်လုာ်ပာ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်ထံၣ်သနာ်က့, ဖဲတၢ်လီၤဝဲန့ၣ် ဟံးယာ်ဟ်ယာ်ဝဲလုာ်လုာ်ထုသနူန့ၣ်လီၤ. ပှၤခရံၣ်ဖိတဖၣ်အါဒၣ်တက့ၢ်နာ်ဒီးဝဲခူးကစၢ် ပှၤကစၢ် သံခိၣ်မုၢ်ယါ တၢ်ဝဲတၢ်ကလၢဒီးယဲၤပှၤတဲပှၤတၢ်တဲပှၤဒ်တၢ်အုၣ်သးအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကတီၢ်ယာ်ဒုၣ်ဖိညှဉ်ဖိစ့ၢ်ကိးဘၣ်တၢ်ဆဲးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပှၤတတၢ်လၢအအိၣ်ကျဲၣ်ကျဲၣ်ယုာ်ဒီးပှၤဘါမိၢ်လုာ်ပာ်လၢဒီးပှၤဘါသီခါန့ၣ် မၤသကိးဝဲတၢ်ဟ်စိဆုံမူးအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတပှၤယိလၢတၢ်ကတီၢ်ယာ်ဒုၣ်ဖိညှဉ်ဖိအိၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတတီၤလၢပထံၣ်ဘၣ်န့ၣ်စးထီၣ်မၤဝဲလၢပှၤတတၢ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဖိၣ်ထံၣ်လိာ်သကိးတၢ်လၢသဝီဖိတဖၣ်အကျါ လၢတၢ်ကဒီးသဒါက့ၤပျဲပျဲညှဉ်ပျံၤကီၤန့ၣ်လီၤ. ပှၤမိၢ်လုာ်ပာ်လၢတဖၣ်မၤဝဲတၢ်ဟ်စိ

တော်ဝင်ကံ့ညှိချွတ်ဘူတော်ဘိတော်ရဲတော်ကျဲလောရဲဖိအကျဲ

ဆုံအမူးန့ၣ်, ဒီးပှာခရဲၣ်ဖိတဖၣ်စွာ်ကီးမာဲတော်ဘိထု
ကဖၣ်တော်ရဲတော်ကျဲဖဲတယံတဘူးဘၣ်အပူန့ၣ်လီၤ.
တော်မတော်ဟံစီဆုံအမူးအံၤ ပၣ်ယုၣ်စွာ်ကီးဒီးတော်မာ
သကိးတော်ဘူၣ်အိၣ်သကိးအိၣ်သကိးန့ၣ်လီၤ.

လၢကညီပှာတတၢတနီၤအပူန့ၣ်, ဟံၣ်ဖိပိဖိ
ခဲလၢ်ယၣ်ယၣ် ဆီတလဲအတော်ဘူၣ်တော်ဘိဆူခရဲၣ်ဖိ
တော်ဘူၣ်တော်ဘိ မ့တမ့ၢ်ဆူ တော်ဘူၣ်တော်ဘိအဂၤန့ၣ်
လီၤ. ဖဲပှာတတၢန့ၣ်, ခိၣ်နီၤလၢအလီၤစၢလီၤသွဲၣ်လၢ
မိၢ်ပၢ်ဖဲဖုလၢပှာပှာမူးတအိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သနၢ်
က့, ပှာအိၣ်ဖဲတော်လီၤဖဲအံၤတဖၣ် ယုထံၣ်ဝဲတော်အဒိလၢ
အမ့ၢ်ကညီကတီၤဟံၣ်အတော်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးတဖၣ်
သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်တော်လၢအရဲဒိၣ်နီၤနီၤန့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်
ကမ့ၢ်တော်လၢအလီၤဆီ, ဘၣ်ဆၣ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်
ဘၣ်တော်ဆဲးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ကညီခရဲၣ်ဖိပှာတတ
တဖၣ်ဆဲးမၤဝဲအဝဲသ့ၣ်ဒ့ၣ်ဖိညှိၣ်ဖိပျဲက့ၤ, လၢအဟံ
စီဆုံဝဲလီၤကဲဝဲဒီးပှာမိၢ်လုာ်ပၢ်လၢ်တဖၣ်, ဘၣ်ဆၣ်အ
ဝဲသ့ၣ်တမၤဝဲဒိထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်ဘၣ်, မ့မ့ၢ်တခီအဝဲ
သ့ၣ်ယုထုကဖၣ်ဆူကစၢ်ယုအအိၣ် လၢကဒိသဒဲဒ့ၣ်
ဖိညှိၣ်ဖိတဖၣ်, ဒီးမၤဆါပှာကိးဂၤဒဲးလၢအဟံဟ့ၣ်ညှိ
ဘူၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီပှာတတၢတနီၤန့ၣ် မာဲတော်ဘူၣ်
တော်ဘိအါခါ, လုာ်လၢထုသန့အါခါ မာဲတော်ဘိအတော်
ရဲတော်ကျဲလၢကဟံစီဆုံဝဲဒ့ၣ်ဖိညှိၣ်ဖိပျဲပူပျဲက့ၤန့ၣ်
လီၤ. လၢယိၣ်လိာ်တော်မုာ်တော်ခုၣ်ကစၢ်ခိၣ်န့ၣ်, ပှာတတ
ပှာယုထံၣ်သ့ၣ်ညါအပှာမၤသကိးတော်တဖၣ်ဟံဖျါဝဲတော်
အိၣ်သးလၢအဘၣ်ထွဲဒီးပှာခရဲၣ်ဖိအတော်မတော်ဟံစီဆုံ

ပှာထုလံဖဲတော်ဝင်ကံ့ညှိချွတ်ဘူတော်ဘိတော်ရဲတော်ကျဲ

တော်ဘူၣ်တော်ဘိမ့ၢ်တော်လၢအလၢထီၣ်ပှာထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တော်
အိၣ်သးတခါန့ၣ်, ပှာဘါမိၢ်လုာ်ပၢ်လၢ်တဂၤ တဟံကဲ
ဝဲပှာခရဲၣ်ဖိအတော်ဟံစီဒ့ၣ်ဖိညှိၣ်ဖိအလီၤဘၣ်ဒီးလဲၤ
ဖိၣ်အိၣ်ဝဲညှိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံသတူၢ်ကလၢ်န့ၣ်, အဝဲ
အပနီၤတနီၤ, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအဘၣ်ဝဲတနီၤ သံဝဲနး
နးကျဲကျဲန့ၣ်လီၤ.

ကညီအပှာတတၢတဖၣ်မၤသီထီၣ်က့ၤဒီး မၤ
ဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါက့ၤဝဲအတော်ပၤဆူရဲၣ်ကျဲခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၣ်
အကျိၤအကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ကညီတော်ကတီၤယာ်ဒ့ၣ်
ဖိညှိၣ်ဖိဟံဖျါဝဲအသိး, တော်သိၣ်တော်သီတော်ဘျာလၢအ
အိၣ်ထီၣ်လၢကညီတော်ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးအတော်မ့ၢ်
တော်လၢအအါန့ၣ်ဒီးပှာကညီတဖၣ်န့ၣ် ခဲအံၤဘၣ်တော်ဒုး
အိၣ်ထီၣ်အီၤဒ်တော်သိၣ်တော်သီလၢအဖိးသဲးအသိးန့ၣ်
လီၤ. တော်ဘျာအံၤမၤလီၤတံၢ်ဝဲလၢပှာကိးဂၤဒဲးတော်ဘူၣ်
တော်ဘိကိးကလုာ်ဒဲးန့ၣ် ဘၣ်ဒိသဒဲးဒီးကတီၤယာ်အ
ဝဲသ့ၣ်အပှာတတၢဟီၣ်ခိၣ်ကဟံ, ထံဖိနိဖိ, ဒီးအတော်
အိၣ်ယၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တော်ဒုးကဲထီၣ်ဒ့ၣ်ဖိညှိၣ်ဖိပျဲ
ပူပျဲက့ၤဒီးတော်သိၣ်တော်သီတော်ဘျာဖိးသဲးန့ၣ် တမ့ၢ်လၢ
တော်ကမၤလီၤမၤကွံာ်တော်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးလၢပှာက့ပှာက
ညီ, ဒ့ၣ်ဖိညှိၣ်ဖိ ဒီးထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဖျါ
ဘၣ်, မ့မ့ၢ်တခီ, တော်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တော်အံၤမ့ၢ်တော်မတော်
ဘၣ်ထွဲလိာ်သး ဒီးမၤဆူၣ်ထီၣ်ကျဲထီၣ်က့ၤပှာတတ
အတော်ကတီၤယာ် ဖဲတော်ဘူၣ်တော်ဘိဒီးလုာ်လၢထုသ
န့ၣ်တဆီတလဲမ့ၢ်အိၣ်ဒ့ၣ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဒိကလုာ်
စၢဖျိၣ်ကရၢအတော်ပၤပြဲန့ၣ်တူၢ်လိာ်ဟံပနီၣ်ဝဲပှာထုလံ

ဖိကီတ်တီလီတဖှ်၊ လာအဟ်ဖျါတံဘဉ်ထွဲလိာ်သး
လာဟီာ်ခိာ်ဒီးတံဂဲလိာ်လာကညီအပူအတဖျါန့ာ်
လီ၊ ဖဲလါအုဖျါ ၂၀၂၂ နံာ်န့ာ်၊ ကညီဒီကလုာ်စာ
ဖျိာ်ကရဲခိာ်နာ် ပုာ်န့ာ်ဖိန့ာ်ကမီတဖှ် ဟ့ာ်လါဝဲကီာ်
တံဟ်ပနီာ်လံာ်အုာ်သးအဆိကတံာ်တဘျီန့ာ်လီ၊

ဖဲ ၂၀၁၈ နံာ်န့ာ်၊ တံစးထီာ်ဒုးအိာ်ထီာ်ယိာ်
လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်ခုာ်ကရဲာ် လာအကမဆူာ်ထီာ် ဒီးက
ကဲထီာ်တံာ်တံစာမစာလာကညီတံာ်ပတံာ်ပြးအကျါ
အကျဲအတံာ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးအဂီာ်န့ာ်လီ၊ တံာ်မုာ်တံာ်
ခုာ်ကရဲာ်န့ာ် ကီာ်ထူလံာ်အဘျီအါန့ာ်ဒီး ၂၅၀ ဟ်ဖျိာ်
ထီာ်အသး၊ ဟ်ဖျိာ်မသကိးဝဲပုာ်တတသ့ာ်ပုာ်၊ တံာ်သ့ာ်
တံာ်ဖျါအလီာ်၊ ဒုသဝီတံာ်လီာ်၊ တံာ်ဒုာ်တံာ်ထုတံာ်လီာ်၊
ဒီးဒုာ်ဖိညာ်ဖိပျဲပျဲပျဲကွီန့ာ်လီ၊ တံာ်အံာ်ဟ်ဖျါထီာ်ဝဲ
စါဆါကတံာ်ခဲအံာ်ကညီပုာ်ထူလံာ်ဖိအတံာ်သိာ်တံာ်သီ
ဘဉ်ထွဲဒီးတံာ်ကတီာ်ခိာ်ယာ်န့ာ်အကျါအကျဲတခါ
န့ာ်လီ၊ ကညီပုာ်ထူလံာ်လုာ်လုာ်ထူသန့အကီာ်န့ာ် မုာ်
တံာ်ဒုးအိာ်ထီာ်တံာ်ပဆုာ်ရဲာ်ကျဲအခိာ်တယာ်လာယိာ်
လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်ခုာ်ကရဲာ်အပူ၊ လာအပာ်ယုာ်ဒီးတံာ်
သိာ်တံာ်သီမိာ်ပုာ်လာအဒီသအထံဒီးဒုာ်ဖိညာ်ဖိတဖှ်
န့ာ်လီ၊ ကီာ်ပုာ်တတဘျီစုာ်စုာ်န့ာ် ဘဉ်တံာ်ဟ့ာ်စိ
ကမီအီလာလါပုာ်ပုာ်လာကသ့ာ်ထီာ်ဒီးဒုးအိာ်ထီာ်မ
လာပုာ်အဝဲသ့ာ်အကီာ်ဒုာ်ဝဲအတံာ်ဘျီမိာ်ပုာ်ဒီးတံာ်သိာ်
တံာ်သီအတံာ်လဲတရံးအသးလာကဒီသအဒီးပဆုာ်ပုာ်တ
တံာ်လီာ်တံာ်ကျဲတဖှ်ဒီးအတံာ်အိာ်ယာ်တဖှ်န့ာ်လီ၊

တံာ်ဟ်ပနီာ်ယိာ်လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်ခုာ်ကရဲာ်တံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲ

ယိာ်လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်ခုာ်ကရဲာ်န့ာ်ထံာ်စိစုာ်ကိးဝဲ
လာကဒုးထီဒါစာကညီပုာ်ထူလံာ်အတံာ်ဘဉ်ထွဲလိာ်အသး
ဒီးအမိာ်ပာ်ဖဲပုာ်လာပုာ်အတံာ်လီာ်တံာ်ကျဲတဖှ် လာတံာ်
ထီဒါကုာ်သုးမိဖိရီဒီးပုာ်ထူးပုာ်တံာ်ဒိာ်ကျိာ်ဒိာ်စုာ်အိာ်
တုာ်အိာ်ကလီတံာ်တဖှ်န့ာ်လီ၊ ယိာ်လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်
ခုာ်န့ာ်ထီဒါဝဲတံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲဘဉ်ထွဲဒီးတံာ်ဒုးအိာ်ထီာ်
ထံတမာ်လာယိာ်လိာ်ကျိအယုာ်လီသဘျီအဂီာ် လာအ
ဘဉ်တံာ်ရဲာ်ကျဲအီလာလီာ်ခါသးသုးပဒိာ်န့ာ်လီ၊ ထံ
တမာ်ဝဲအံာ်တမုာ်ထဲကမဘဉ်ဒိဆဲာ်ဖိကီာ်ဖိအကလုာ်
လာအဘဉ်တံာ်တယာ်လာအအိာ်ဝဲတစုာ်န့ာ် ၁၀၀ အက
လုာ်တဖှ်ဘဉ်၊ ကမဘဉ်ဒိမစုာ်လီစုာ်ကိးဝဲကညီပုာ်
တတအတံာ်ဘဉ်ထွဲလိာ်အသးဒီးတံာ်လီာ်စိဆံာ်တဖှ်ဒီး
ထံကျိ၊ တံာ်ခဲလံာ်ခဲဆုာ်န့ာ်လီ၊ အကတမံန့ာ်၊ ယိာ်
လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်ခုာ်ကရဲာ်ဟ့ာ်ထီာ်ဝဲတံာ်ထံာ်စိလာကဟ့ာ်
မုာ်ဟ့ာ်ဒါဒီးတံာ်ရဲလိာ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီးဟီာ်ခိာ်ကဟံာ်၊
သ့ာ်ပုာ်၊ ထံဖိနိဖိ၊ ဒီးတံာ်လာအတမုာ်ပုာ်ကုာ်ပုာ်ကညီ
တံာ်ဘဉ်ထွဲဒီးယိာ်လိာ်ကျိအကဟံာ်ကပတဖှ်န့ာ်လီ၊

တံာ်ကတီာ်ကျဲာ်တံာ်

ထံဖိနိဖိဒီးဒုာ်ဖိညာ်ဖိအတံာ်ပဆုာ်ရဲာ်ကျဲ
လာပုာ်ထူလံာ်အပုာ်တတအကျါလာအမုာ် ကညီဖိန့ာ်
အိာ်ဖျါဝဲဖျိဖျိဖျါဖျါလာအတံာ်တီခိာ်ရိာ်ခဲအပူ၊ တံာ်
သိာ်တံာ်ဘျီလာအဖိးသဲစး၊ အကျဲသန့တဖှ်အိာ်ဖျါ
ဝဲဖျိဖျိဖျါဖျါန့ာ်လီ၊ သနာ်က့၊ တံာ်ဂဲလိာ်တဖှ်အံာ်
ဒီးကျဲသန့တဖှ်အံာ် ဘဉ်တံာ်နာ်ပာ်အီလာမုာ်မုာ်နီာ်နီာ်သု
ထဲဒုာ်လာတံာ်ရဲလိာ်ဘဉ်ထွဲအပူန့ာ်လီ၊ မုာ်လာတံာ်
အိာ်သးအကအဖိခိာ်န့ာ်တံာ်နာ်ပာ်အီလာသုမုာ်မုာ်နီာ်
နီာ်ဘဉ်န့ာ်လီ၊ ပုာ်ကညီအမုာ်အါလာကဘဉ်ပဟ်ယာ်
ကတီာ်ယာ်တံာ်ဘဉ်ထွဲလာအဂုးဒီးတံာ်လာအမုာ်တံာ်လာ
အအါန့ာ် ပုာ်ကညီန့ာ်ပာ်ယုာ်စုာ်ကိးဒီးတံာ်ဝဲတံာ်က
လာလာအသုအပျိန့ာ်မုာ်တံာ်လာအရဲဒိာ်ကတံာ်လာတံာ်
ကကတီာ်ကုာ်ကညီကီာ်အဂီာ်န့ာ်လီ၊ လာတံာ်ဂုာ်အံာ်၊
တံာ်ကတီာ်ယာ်တံာ်အတံာ်ပညိာ်န့ာ် မုာ်ဝဲတံာ်ကမပုာ်က
ညီအတံာ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီးတံာ်လာအအါန့ာ်ဒီးပုာ်ကညီ

ဒိပ်နှုံးဒီးတံာ်ပာ်ဆူရဲဂ်ကျဲဟ်ဒိပ်ခိပ်ကပ်ံ၊ ထံဖိနိဖိ၊ ဒီး တံာ်အကလုာ်လၢအမ့ၢ်တံာ်ဖိတံာ်လံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ၊ တံာ် အံၤမ့ၢ်တံာ်လၢအရူဒိပ်နှုံးဒီးတံာ်စ့ၢ်တံာ်န့ၣ်ဒီးတံာ်ဂဲၤလိာ် တဖၣ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ၊ မ့ၢ်ကျဲလၢတံာ်အိပ်လၢဟ်ဒိပ်ခိပ် ဖျါအပူၤဒီးတံာ်အိပ်ဒီးဟ်ဒိပ်ခိပ်ဖျါန့ၣ်လီၤ။

တံာ်ပညိၣ်

တံာ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါဒီးတံာ်မၤဆူၣ်ထီၣ်ပှၢတတၢ အတံာ်သိပ်တံာ်ဘျး၊ မ့ၢ်တံာ်လၢအရူဒိပ်သနာ်က့ၢ်၊ တမ့ၢ် တံာ်လၢအလၢအပျဲတခါဒီးဘၣ်၊ မ့ၢ်တံာ်လၢအရူဒိပ်တ ခါလၢတံာ်ကဆဲးကဟုကယာ်တံာ်ရူလိာ်ဘၣ်ထွဲအတံာ် ဘျးစးလိာ်အသးတဖၣ်လၢပှၢထူလံာ်ဖိအပှၢတတၢအပူၤ၊ ဒီးတံာ်ကဘၣ်တိစၢမၤစၢတံာ်အိပ်သးဘၣ်ထွဲဒီးတံာ်ရူ လိာ်ဘၣ်ထွဲအံၤလၢတံာ်ကဂုထီၣ်ပသီထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ IPBES မၤနီၣ်ဝဲလၢကျဲကျဲအခိပ်ထံးခိပ်ဘိအတံာ်ဆီတ လဲန့ၣ်မ့ၢ်တံာ်လၢအကါဒိပ်လၢတံာ်ကပဒုၣ်ပာ်ဆူးကွံာ် တံာ်သးသမူအိပ်အကလုာ်တံာ်လီၤဘၣ်ယိပ်အတံာ်လီၤ စ့ၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ် ဒုးအိပ်ထီၣ်တံာ်မၤခိဖျိတံာ်ဆီတလဲ လၢအက့ၢ်ဒုးဘျးစးပှၢထူလံာ်ဖိဒီးပှၢသဝီဖိဆူအဝဲသ့ၣ် အဟ်ဒိပ်ခိပ်တံာ်လီၤတံာ်ကျဲန့ၣ်လီၤ။

တံာ်ကတိလၢအဂၤန့ၣ်၊ တံာ်ဒုးဘၣ်ထွဲတံာ်ဘျး စဲလိာ်သးအတံာ်ပညိၣ်ဆူတံာ်ပာ်ဆူရဲဂ်ကျဲဒီးတံာ်ကတိ ယာ်တံာ်န့ၣ်မ့ၢ်တံာ်လၢအလိပ်ဒိပ်နှုံးဒီးတံာ်ပာ်ဆူဒိပ်စိဒိပ် ကမိန့ဆၢၣ်ဟ်ဒိပ်ခိပ်အံၤန့ၣ်လီၤ။ တံာ်ပညိၣ်တခါမ့ၢ်ဝဲ တံာ်ကဟ်ဂံၢ်ကျဲဟ့ၣ်တံာ်မၤဘျးမၤဖျိၣ်လိာ်အသးအတံာ် ဘၣ်ထွဲလိာ်သးလၢခံခိယာ်ဘးအဘၣ်စၢန့ၣ်လီၤ။ တံာ်ဒုး ပၣ်ယုာ်ပၣ်ဂီၢ်တံာ်ကိးမံးကိးကပၤကျဲကျဲလၢအဟံးန့ၣ် ခိပ်တယာ်လၢပှၢလီၢ်ကဝီဖိ လၢတံာ်ဟ်ပနီၣ်က့ၢ်ပှၢတ တၢတံာ်သိပ်တံာ်သီတံာ်ဘျးဒီးတံာ်ဒုၣ်တံာ်ထူဒ်ဖိးသဲစးတံာ် မၤကျဲ ခိဖျိတံာ်ဘျးတံာ်ဘါဒီးတံာ်ဆဲးတံာ်လၢတံာ်လီၤ ဆီလိာ်သးဖဲယိပ်လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်ခုၣ်ကရၢၢ်အံၤ မ့ၢ်တံာ် အုၣ်သးတခါလၢအဟ်ဖျါထီၣ်က့ၢ် တံာ်လၢအကဲထီၣ် လိပ်ထီၣ်အသးသ့၊ လီၤဆီဒုၣ်တံာ်ပှၢထူလံာ်ဖိအတံာ် ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးန့ဆၢၣ်တံာ်မူတတၢလၢဟ်ဒိပ်ခိပ်တဘျး

အံၤ တံာ်မ့ၢ်ထီၣ်ထံထီၣ်စီၤဒီးဟ်သ့ၣ်ဟ်သးစီၣ်ဝဲၤကဲၤ လၢအဂ့ၢ်အခါန့ၣ်လီၤ။ တံာ်ဟ့ၣ်လၢဟ့ၣ်ကပီၤက့ၢ်တံာ် ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ် တမ့ၢ်ထဲလၢအဟ်ဖျါ ထီၣ်စုလီၤယုာ်တံာ်ဟ်ဖျိၣ်မၤသကိးတံာ်လၢတံာ်ရဲၣ်သဲ ကတီၤန့ဆၢၣ်ကျဲကျဲသန့လၢအဘၣ်တခါခိးဘၣ်၊ အ ခိပ်တလိာ် မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတံာ်မၤကျဲကျဲတခါလၢအတုၤလီၤ တီၤလီၤ ဖဲတံာ်ထီၣ်ယုထီၣ်ယီၤက့ၢ်တံာ်ရဲၣ်သဲကတီၤန့ ဆၢၣ်တံာ်ဟူးတံာ်ဂဲၤ ဒီးလီၢ်ကဝီပှၢတတၢဒီးပှၢထူလံာ်ဖိ သ့ၣ်တဖၣ်တံာ်ထံၣ်တံာ်ဆိမိၣ်သန့ ဒီးတံာ်လဲၤခိဖျိသ့ၣ် တဖၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ။

Andrew Paul- အဲၣ်ဒြူဖီလ်မၤသကိးတံာ်ဒီးကညီ ဖိခိပ်ယၢဒီးပှၢဂ့ၢ်ဝီတံာ်မၤပှၢဘျးစဲကရၢ KESAN လၢ ကီၢ်ကီၢ်တဲၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤကီၢ်ဆၢဖဲ ၂၀၁၄ န့ၣ်လီၤ။ တံာ်ကွဲးဝဲအံၤဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲပှၢတတၢတံာ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါ လၢအဝဲ master's thesis (York University, 2018). အဲၣ်ဒြူခဲအဲအံၤအထီၣ်ဝဲ PhD လၢ ဖျၢၣ်စိမိၤကီၢ်ကွံာ်ယၢ၊ ဖဲကီၢ်အမဲရကၢန့ၣ်လီၤ။

Professor Robin Roth န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပှၢသိပ်လိာ်တံာ်လၢဖျၢၣ်စိမိၤ ဒီး. အဝဲမၤတီခိပ်ရိၣ်မဲဝဲတံာ်ကတီၤယာ်လၢတံာ်မၤယုမၤ ဖိးက့ၢ်တံာ်ကရၢကရိအပှၢမၤသကိးတံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ အတံာ်မၤမ့ၢ်ဝဲကီၢ်တံာ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢယုသမံသမိးကွံာ်ဝဲ တံာ်မၤလဲၢ်အိၣ်ကီၢ်သန့တံာ်ကတဲာ်ကတီၤယာ်တဖၣ်ဒီး အတံာ်ဘၣ်ဒိမၤဟးဂီၤလၢပှၢထူလံာ်ဖိပှၢတတၢအဖိခိပ် ဒီးယုထံၣ်မၤစၢပှၢထူလံာ်ဖိတံာ်မၤတံာ်ကတီၤဒ်တံာ်မၤဂ့ၢ် ထီၣ်ဖိတၢၣ်ခဲခါလၢအမ့ၢ်ပှၢဂ့ၢ်ဝီတံာ်တီတံာ်တြီဒီးတံာ်မူ အကလုာ်အတံာ်ကတီၤယာ်န့ၣ်လီၤ။

စီၤဆၢၣ်ပှၢမူ န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲကညီပှၢထူလံာ်ဖိတဂၤလၢအအိၣ် ဖျၢၣ်ထီၣ်လၢလုာ်လုာ်ထူသန့ပှၢအိၣ်ယဲၤဖိအကျါ မ့ၢ်စ့ၢ် ကိးပှၢလီၤစၢလၢကီၢ်ကစၢ်အဒုၣ်အထၢ၊ ထီၣ်ဘိမၤက့ၢ် တံာ်လၢကညီပှၢတတၢအကျါလၢယိပ်လိာ်တံာ်မုာ်တံာ်ခုၣ် ကရၢၢ်အပူၤ ကညီကီၢ်စဲၣ်၊ လၢကီၢ်ပယီၤန့ၣ်လီၤ။ လၢ အတံာ်လဲၤခိဖျိဒီးပှၢတတၢအတံာ်ကတီၤယာ်တံာ်လၢအအိၣ် ဖျၢၣ်ထီၣ်အလီၢ် စီၤမူ ဖျိထီၣ်ကီၢ် Master of Science in Geography, University of Guelph. Email: dawdaweh@yahoo.com ■

မုဒ်ပဂီၢ်အယိပာဆုာရဲၣ်ကျဲၤအီၤ

သုလုၤကီၤဂ့ၤ

န့ၣ် ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီအံၤမ့ၢ်တၢ်တတၢ်တနါအနီၢ်အသံးနီၢ်နီၢ်တခါလၢပစိၤခ့ၣ်ခါကတီၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီလၢအအိၣ်ထီၣ်အသးဒ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်မၤအသးဒ်အမ့ၢ်ကစၢ်မ့ၢ်အူပိၢ်ဖး. မ့ၢ်အူအိၣ်ပှၢ်တဖၣ်အံၤ ငှးအိၣ်ထီၣ်ကလံၤဘၣ်အဘၣ်သီဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်ဘၣ်ဆၢၣ် ပထိၣ်သတြီၤအီၤဒီးပှၢ်ကုပှၢ်ကညီၣ်ငှးအိၣ်ထီၣ်အီၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီအိၣ်ထီၣ်လၢကျဲၤအါဘိဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်တၢ်နီၤဖးလီၤအီၤအိၣ်ဝဲ (၃) ကလုၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကလံၤတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ, ထံနိတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်ထုၣ်တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီန့ၣ်လီၤ.

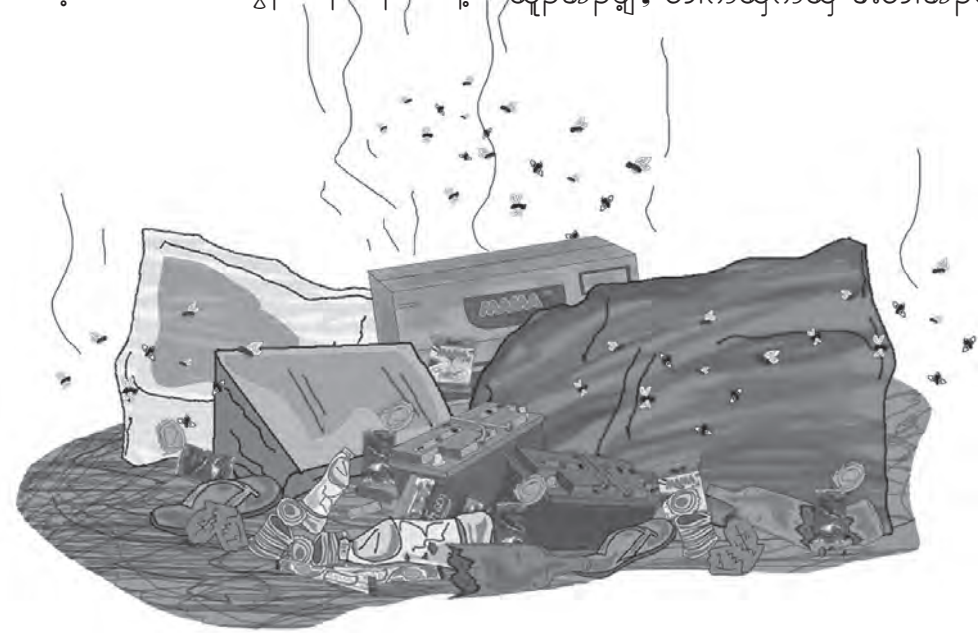
ကလံၤတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ

တၢ်လၢအငှးအိၣ်ထီၣ်ကလံၤတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီအံၤ ကဟဲကဲထီၣ်အသးလၢကျဲၤအါမံၤ ဒီးတၢ်လၢအပၣ်ယုၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဆိးကါဒီးဒွဲၣ်ဝဲဒ်ဟီၣ်လၢန့ၣ်

ဆၢၣ်အမ့ၢ်အူဆၢၣ်ဒ်အမ့ၢ်လၢၤသ့ၣ်လး, ရ့ၣ်နီၣ်သိ, ဒီးကသဝံသ့ၣ်တဖၣ်လၢသိလ့ၣ်စးဖိကဟၣ်တၢ်လဲၤတရံးအသး ဒီးတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အလုၢ်လၢတၢ်ဒွဲၣ်အီၤတဖၣ်ကဲထီၣ်ကလံၤဘၣ်အဘၣ်သီအယိ ငှးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါလၢအကကဲထီၣ်ညီန့ၣ်အသးဒ်တၢ်ယုၣ်ညါဒီးမၤကွၢ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ် ပၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်သးဘံး, ပသိၣ်တၢ်ဆါ, ပသိၣ်ညိးထီၣ်, ပသိၣ်ခဲစၢၣ်, သးတၢ်ဆါ, ခိၣ်န့ၣ်တၢ်ဆါ, မၤဘၣ်ဒိနီၢ်ခိၣ်တြီဆၢတၢ်ဆါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီတဘျီညါန့ၣ်, တၢ်သံတၢ်ပှၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးလီၤလိၤဒီးကလံၤတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီအံၤအိၣ်ဝဲဒ် (၆.၇) ကကွၢ်လၢတနံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

ထံနိတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ

ထံမ့ၢ်န့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤခိၣ်တယၢ်တခါလၢအကါဒိၣ်လၢပှၢ်ကညီၣ်အတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်ကဆဲးကဆိ ဒီးတၢ်အိၣ်မူပျဲၤဒီးတၢ်

ကွဲဖိတဖုတ်ဖဲဟားထာသကိးတာကမ္ဘာကမိုဏ်လဒုသဝီကွဲမုာ်ပူအဆာကတီ၊ တာဂီ-ခ့စဲ

သုဉ်ဖုံသးညီ ဒီးသုဉ်သုဉ်လကပိန့ဉ်လီ၊ ထံမ့ဉ်တံ အရုဒိဉ်တခါလပုကညီအတံဒိဉ်ထီဉ်ထီထီဉ် ဒီးတံ ဂုထီဉ်ပသီထီဉ်အဂီဉ်န့ဉ်လီ၊ ထံနိတံအိဉ်ယာ၊ လီ ဆီဒုဉ်တံထံဘျါ (လအတမ့ဉ်ထံဟီလအအိဉ်လပိဉ် လဲဉ်ပု) လပသုဒီးအီအီသု လအအိဉ်လပဟီဉ်ခိဉ် တဘုဉ်အံအပူဘဉ်ကွာဆာဉ်မဲဉ်ဒီးတံဂုဉ်ကီ၊ တံဆိဉ် သနးဒီးတံတတံလကကျဲအါဘိန့ဉ်လီ၊ ထံနိတံအိဉ် ယာဒ်အမ့ဉ်ထံနံထံကျိ၊ ထံနံကွာဉ်ခံ၊ ထံကပူ၊ နိဉ် အီ၊ ဒီးထံကျိဖိဉ်လုဉ်ဒီးထံဟီဉ်လံသုဉ်တဖုဉ် ဘဉ်အာ ဘဉ်သီဒီးတံစုဉ်တံပျါ ဒီဖျိစဲးဖိကဟဉ်တံမလီဉ်လအ ထုးထီဉ်တကွာဉ်ကံတံဘဉ်အာဘဉ်သီသုဉ်တဖုဉ်၊ တံကုဉ်သုဉ်ကုဉ်ဝဉ်တံဖဲတံမ၊ တံရုဉ်ဟီဉ်လံတံ ဖဲတံမ၊ ကံဟီဉ်ချါလတံသုဉ်တံပျါတံဖဲတံမအ ဂီဉ်သုဉ်တဖုဉ်၊ ဒီးပျးစတုးကီဉ်တံအလတံတကွာဉ် အီဒီးပုကညီဒီးဆဉ်ဖိကီဉ်ဖိအအုဉ်အဆဉ်လအယု လီမဘဉ်အထံနိတံအိဉ်ယာသုဉ်တဖုဉ်န့ဉ်လီ၊ ဒီ ဖျိထံဘဉ်အာဘဉ်သီအါထီဉ်အယိ လဟီဉ်ခိဉ်ဒီတဘုဉ် ညါန့ဉ်၊ ပုကပုကညီ (၇၇၁) ကကွာဉ်၊ ဒ်ပစဲးတံအ သိးပုကညီအဂ (၁၀) အကျါ (၁) ဂန့ဉ်တဒီးန့ဉ်ဘဉ် ထံနိလအကဆီဒီးပုပျးဒီးတံစုဉ်တံပျါဘဉ်န့ဉ်လီ။

ဟီဉ်ခိဉ်ညဉ်ထုဉ်တံဘဉ်အာဘဉ်သီ

ဟီဉ်ခိဉ်ညဉ်ထုဉ်မ့ဉ်နီဉ်ဝံဉ်ခံတခါလပပဲပုဟီဉ် ခိဉ်ဖိအတံလုဉ်အိဉ်သးသမု၊ ဒ်ပစဲးတံအသိးတံသုဉ် တံပျးအဂီဉ်န့ဉ်လီ၊ ဟီဉ်ခိဉ်ညဉ်ထုဉ်အံဒီးသအဒီးက ဟုကယံကတံမုတံမဲအါမဲအါကလုဉ်ဒီးအမုဒါဒီး တံဖဲတံမခိဉ်သုဉ်လအဂမ့ဉ်ဝဲဒုဉ်တံပျါထံဒီးမက ဆီကုထံနိဒ်သိးကပူပျးဒီးတံဘဉ်အာဘဉ်သီဒီးတံ စုဉ်တံပျါ၊ ဟုဉ်ပုတံအိဉ်တံအီ၊ သုဉ်မုဉ်ပိဉ်ဝဉ်၊ ကမလံဒီးဒီးသအကုထံဒိဉ်ကံလံတံတတံတနါ၊ ဒီးလအကျါမ့ဉ်နီဉ်ဝံဉ်ခံအကါဒိဉ်တခါလ မလီက ဆုဉ်ကွာဉ်တံကသုဉ်ကသံးတံဆီတလဲအတံဘဉ်ဒီ ဘဉ်ထံဒီဖျိအစုးသဝံးတံယံကံသဝံဘဉ်အာဘဉ်သီ ဒ်အမ့ဉ် ခဉ်ဘိဉ်ဒုဉ်အီးစဲးလအဆီတလဲဒီးဒုးကီဉ်သုး ထီဉ်ဟီဉ်ခိဉ်တဘုဉ်အံန့ဉ်လီ၊ ဒ်ဘိမုဉ်စဖျိဉ်ကရအ တံယုသုဉ်ညါဟံပျါဝဲအသိး၊ ဟီဉ်ခိဉ်ညဉ်ထုဉ် (၄၀) မျးကယ၊ ဒ်ပစဲးတံအသိးဟီဉ်ခိဉ်ညဉ်ထုဉ်လအအိဉ် ဒီးအထုးအစီ ဒီးအသိအချါဂုလတံသုဉ်တံပျးဒီး တံထုးထီဉ်တံအိဉ်တံအီအဂီဉ်အံ ဟးဂီ၊ လီမံဒီး လုးလုးဂီကွာဉ်ဝဲ ဒီဖျိလပုကပုကညီသုဉ်တဖုဉ်အ တံဟုးတံဂဲဒီးတံဖဲတံမသုဉ်တဖုဉ်အယိန့ဉ်လီ။

တၢ်တယူးတယၢ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်

တၢ်တယူးတယၢ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤ, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဆွံအိၣ်ဘျၣ်, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ပီးလီၤ, ဖျးစတုး (ကိၣ်တၢ်ဒါ), ဒီးစးဖိကဟၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤဒ်အမ့ၢ် ခိၣ်ဖျၢထၢၣ်ဒီးလီၤတဲစိအလီၤလံၤလၢတၢ်တၢ်ကွၢ်အိၣ်ဖဲပုၤကညီသ့ၣ်တဖၣ်တအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်အိၣ်လၢဘၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကမ့ၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢ် အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိဟဲဒ်လၢ ပခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၢၣ်အတၢ်အိၣ်ယၢသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တနံၣ်ဘၣ်တနံၣ်စုၣ်စုၣ် ပတၢ်ကွၢ်ဝဲဒ်တၢ်တယၢ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ် ဖဲပတအဲၣ်ဒီးသ့ၣ်လၢအိၣ်, ဟးဂီၤဒီးဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး, ကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ, ဒီးသ့ၣ်အိၣ်တသ့ၣ်လၢဘၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျၢလၢတၢ်တၢ်ကွၢ်တၢ်တယၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီဒ်အံၤအါထီၣ်အယံ ငှးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢပခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၢၣ်ဒီး ပဝဲပုၤကညီသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးယုၣ်ကတၢ်ပၤဆျၢရဲၣ်ကျဲတၢ်တယူးတယၢ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်အကျိအကျဲတုၤလီၤတီၤလီၤကအိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်, ပတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ဟ်

ဒီးတၢ်စိၣ်မဲၣ်စိၣ်နါဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်တယူးတယၢ်အကလုာ်လိၣ်နီၢ်နီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယူးတယၢ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်တဖၣ်ဟဲကဲထီၣ်အသးလၢကျဲအါဘိဒီးတၢ်လီၤအါတီၤ, ဘၣ်ဆၣ်လီၤဆီဒ်တၢ်မ့ၢ်လၢပဝဲကညီပုၤတတသ့ၣ်တဖၣ်အကျါတခါ ညီန့ၣ်ကဟဲကဲထီၣ်အသးအါတက့ၢ်လၢပဟံၣ်ပုၤယီပုၤ, တၢ်ဆါတၢ်ပျၢအကျး, ကိၣ်ကိၣ်, တၢ်ဆါဟံၣ်, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးဒီးစံးလီၤပျၢလီၤ, စးဖိကဟၣ်တၢ်ဖိးတၢ်မၤအလီၤန့ၣ်လီၤ.

လၢအပူၤကွၢ်ပမိၢ်ပာ်ဖဲဖုလၢညါသ့ၣ်တဖၣ် တဘျီအခါမ့ၢ်စူးကါကုလၢတၢ်ဝဲအိၣ်စိၣ်အိၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤအဂီၢ် ဒီးသ့ၣ်လၢဝဲလၢတၢ်ဘိၣ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ်, ဖဲပစိးခါကတီၢ်အံၤတခါလၢတၢ်ဖိတၢ်လံၤဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီၤန့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အလီၤ တၢ်သ့ၣ်ဖျးစတုးထၢၣ်ဒီးတၢ်ဒါလၢတၢ်တုၤအိၣ်လၢဖျးစတုးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖျးစတုးထၢၣ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကိးနံၤဒီးဘၣ်တၢ်တၢ်ကွၢ်အိၣ်အါအါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်တယူးတယၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီအကျါ, ဖျးစတုးကိၣ်တၢ်ဒိးတၢ်ဒါအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်

တၢ်ဖွဲၣ်အူပျးစတးအတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကီၢ်

- မၤဘၣ်ဒိထူၣ်ပျၢ်တၢ်မၤကျိၤကျဲတဖၣ်
- ဆိတလဲကွံာ်ဟီၣ်မိသဟီၣ်
- ငးအိၣ်ထီၣ်သးတၢ်ဆါ
- ငးအိၣ်ထီၣ်ကလံာ်ကျိၤ (တၢ်သၢထီၣ်သၢလီၤ) တၢ်ဆူးတၢ်ဆါတဖၣ်
- ငးအိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ဒီးကလုာ်တၢ်ဆါ
- ငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးကုသး
- မၤဘၣ်ဒိနီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တၢ်လီၤစၢလီၤသ့ၣ်တၢ်မၤကျိၤကျဲ
- ဆိတလဲကွံာ်ကံာ်စိာ်ခိၣ်သ့ၣ်တၢ်လီၤစၢလီၤသ့ၣ်တၢ်ဘျးစဲလိာ်သး (DNA)
- ငးအိၣ်ထီၣ်ခဲစၢၣ်တၢ်ဆါ
- မၤဘၣ်ဒိနီၢ်ခိၣ်တြီဆၢတၢ်ဆူးတၢ်ဆါ

- ခိၣ်ဆါနါဆါ
- လီၤဘျးသံတခီပၤ
- တၢ်ကူး
- တၢ်သးဘံး
- တၢ်ကသၢပံး
- သ့ၣ်ထံတဖိးလိာ်တၢ်ဆါ (Allergies)
- သးတၢ်ဆါ
- ချဲစၢလီၤတူၣ်

တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ၤ-Thanal, GALA, WECF, HRW, WHO, EPA, EduGreen TERI, Carahcalth.com

န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢပထံၣ်ဘၣ်အီၤအါကတၢ်ဖဲပကီၢ်သူလုၤဟီၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်လၢတၢ်ဟးတၢ်လီၤနါစါအီၤသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်အိၣ်ပူၣ်ထီၣ်အသး မ့တမ့ၢ် မ့ၢ်ရၤလီၤအသးသကုၤဟံၣ်ခိၣ်ဟံၣ်ယၤဒီးန့ၣ်သဝီပူၤန့ၣ် ကငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်နၢတမ့ၢ်တလၢ, န့ၣ်သဝီကအိၣ်ပျါဘၣ်အဘၣ်သီဒီးတယံတလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ပဆၢရဲၣ်ကျဲအီၤ, နီပစံးတၢ်အသိးတၢ်ထၢဖျိၣ်ဒီးနီၤဖးအီၤတကလုာ်ဒီးတကလုာ်မ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်ဒီး တၢ်မ့ၢ်လဲၤတၢ်ဖျိၣ်က့ၤအီၤတပူၤယီတခီ ကမၤအါထီၣ်ယုာ်, သၣ်ဘုလၢ, ပစိ, ကွီလီ (စီလီ), ဒီးတၢ်ဖိလံာ်ဖိယာ်လၢအဂၤ လၢဟဲစိာ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒ်အမ့ၢ်ပစိတၢ်ယာ်, တၢ်ညၣ်ဂီၢ်လီၤကီၢ်သ့ၣ်ထီၣ် (dengue fever), သ့ၣ်တၢ်ဆါ, တၢ်လီၤကီၢ်ပျံၣ်ညိးဒီးကမၤအါထီၣ်ဘဲးထံရံယါတၢ်ယာ် လၢအငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟၤဖၤလု, တၢ်သးယု, ခၣ်အ့ၣ်တၢ်တၢ်ဆါ, တၢ်ဘၣ်သး

ကုသးန့ၣ်လီၤ. နီန့ၣ်အသိးတၢ်လဲၤတၢ်ကမ့ၢ်အပူၣ်အံၤ မၤကတၢ်ထီၣ်ဒဲဒဲထံယုၤကျိၤဒီး လီၤဆီဒဲတၢ်ဖဲတၢ်စုၤခါအဆၢကတီၢ် ပုၤကညီဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအအ့ၣ်အဆၣ်ဘၣ်အဘၣ်သီသ့ၣ်တဖၣ် ကယုၤလီၤသးသကုၤ ဒီးကငးအိၣ်ထီၣ်ထံနိတၢ်စုၣ်တၢ်ပျၢ်ဒီးတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီဒီးအါစုအါဘျီ ငးအိၣ်ထီၣ်ထံဒိၣ်နိယုၤဒီးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသ့ၣ်ဒဲဒဲန့ၣ်လီၤ. ကံာ်အစုၣ်အပျၢ်တၢ်ကမ့ၢ်လၢတၢ်လဲၤတၢ်ကွံာ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ် မၤဘၣ်အဘၣ်သီ (ငးအိၣ်ထီၣ်တၢ်စုၣ်တၢ်ပျၢ်) လၢထံနိဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်ထ့ၣ် အါနါအန့ၣ် ကံာ်အစုၣ်အပျၢ်တဖၣ်အူအိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ဒဲဒဲန့ၣ်လီၤ.

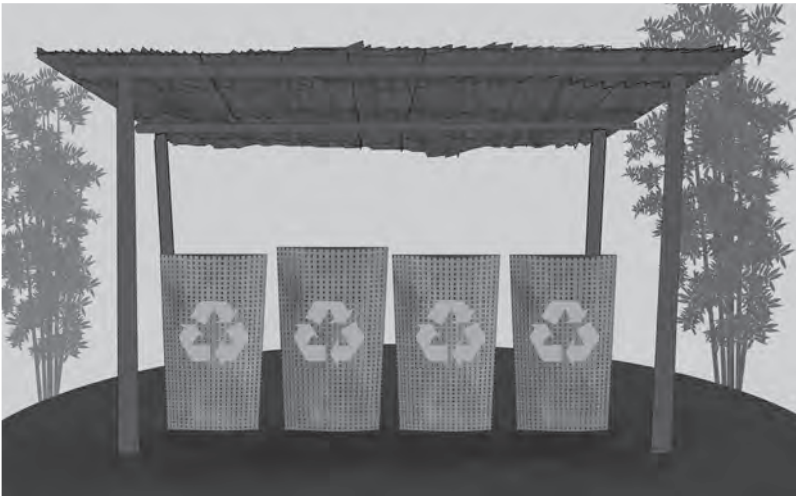
ခီဖျိပုၤကုပုၤကညီ (၃) ဂၤအကျါ (၁) ဂၤလၢဟီၣ်ခိၣ်တဘျီအံၤ ဟးတၢ်လီၤဒီးဖွဲၣ်အူနါစါတၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်လၢတၢ်ပျီပူၤအယီ တၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢအပိာ်ထွဲထီၣ်အခံဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါအကလုာ်ကလုာ်, တၢ်မၤဘၣ်အဘၣ်သီထံနိတၢ်အိၣ်ယၤဒီးပိာ်လဲၣ်, ဒီးတၢ်ကသ့ၣ်ကသံးတၢ်တတၢ်တနါသ့ၣ်တ

ဖှ် မအသးသကုဟ်ဒ်ခိၣ်တဘျီ ညါအံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲပုၤတတဒီတဖုၤမ့ၢ်အိၣ်ဒီး တၢ်န့ၢ်ဟ်ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်တယုးတ ဃာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်တၢ်ဘၣ်အာ ဘၣ်သီကဲထီၣ်အသးအခိၣ်ထံးခိၣ် ဘိ, မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်တူၢ်ခိၣ်ဟ်သးဒီး တၢ်ထံၣ်စိတမံၤလီၤတၢ်ကဘၣ် ပဆုၤရဲၣ်ကျဲးဒီးယုၣ်လီၤဘျီလီၤကွံာ် တၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤသ့ၣ်တ ဖှ်တပူၤလီၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်, တၢ်အံၤ မ့ၢ်ခိၣ်ခါအဆိကတၢ်တခါလၢတၢ်ဒုး လိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ဒီးမလၢထီၣ်ပှဲထီၣ် က့ၤယုၣ်ကတၢ်ပဆုၤရဲၣ်ကျဲးတၢ်တ ဃုးတယာ်န့ၢ်လံၤဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ် မကျဲးခိၣ်သ့ၣ်လၢအကၢကီၣ်ဒီးဖိးမံ လိာ်သးဒီးပတၢ်အိၣ်သးလၢတၢ်က သ့ပဆုၤရဲၣ်ကျဲးတၢ်တယုးတယာ် ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်ဒ်ကျဲးလၢအယုၣ် ကၢအသိးတနီၤကမ့ၢ်ဒ်လၢအံၤအ သိးန့ၣ်လီၤ.

ဆိကတီၢ် မ့တမ့ၢ် ဂ့ၢ်လိာ်လၢတၢ် သုတသုလၢဖျးစတုးကီၣ်တဲာ်အါ လၢတဂ့ၤအဂီၢ်- တၢ်တယာ်ဘၣ် အဘၣ်သီဒ်အမ့ၢ်ဖျးစတုး (ကီၣ် တဲာ်အါ), ထံးခွး, ထံးအကီၣ်သ့ၣ်တ ဖှ်အံၤ လီၤဘျီတညီဒီးအုၣ်သံ ကျၢ်သံတသ့ ဒီးမဂ့ၤထီၣ်က့ၤဟ်ဒ် ခိၣ်ညၣ်တသ့ဘၣ်အယီ အလီၢ်မ့ၢ် အိၣ်တခီ ဂ့ၢ်လိာ်လၢတၢ်သုတသု အီၤအါအါလၢတဂ့ၤ.

မၤစုၤလီၤကွံာ်တၢ်စုးကါဖျးစတုးတၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီ- လီၤဆိဒ်တၢ် တၢ် ဖိတၢ်လံၤလၢတၢ်သုအီၤတဘျီဂီၢ်, လၢအအိၣ်ဒီးအစုၣ်အပျါဒီးလၢတၢ်က့ၤ သု မ့တမ့ၢ် ပျီၣ်လဲက့ၤအီၤလၢတၢ်ဖိတၢ်လံၤအက့ၢ်အဂီၢ်လၢအသီတကလုာ် တသ့ဘၣ်သ့ၣ်တဖှ်. ဖျးစတုးတၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီၤအံၤသ့ၣ်တဖှ် ညီန့ၢ် တၢ်ဟးတၢ်လီၤအီၤနီၤဖဲကျဲးကပိာ်ကျဲးကပၤ, ဟံၣ်ခိၣ်ဟံၣ်ဃၢ, ကိာ်ကရၢၢ် ပူၤ, ဒီးထံကျိပူၤသ့ၣ်တဖှ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးတၢ်ကသ့မၤစုၤလီၤ ကွံာ်တၢ်တယုးတၢ်ယာ်ဘၣ်အဘၣ်သီဒ်အံၤသ့ၣ်တဖှ်ကသ့အဂီၢ်, တၢ် ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်မၤထွဲအီၤသ့ဒီးညီတခီမ့ၢ်ဒ်လၢအံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ၁. ဟးဆွဲးတၢ်ပူၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအဘၣ်တၢ်ဘိၣ်ဘံးအီၤဒီးဖျးစတုးတဲာ် အသ့ၣ်တဖှ်
- ၂. ဖဲပမ့ၢ်လဲၤပူၤတၢ်လၢကျးပူၤအဆၢကတီၢ်, လဲၤစိာ်ယုၣ်ပကစၢ်ဒ်ဝဲအထၢၣ် မ့တမ့ၢ် ကုဖိသ့ၣ်တဖှ် လၢတၢ်ကထၢန့ၢ်လီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤဒီးတၢ်အိၣ် တၢ်အိၣ်သ့ၣ်တဖှ်
- ၃. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဒီးထူးစုနဲၣ်ကျဲးလိာ်သးလၢကဘျီဂ့ၤက့ၤဒီးသုကဒါက့ၤ တၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီၤလၢတၢ်သုအီၤသ့ဒီးသ့ၣ်တဖှ် ဒ်သိးတၢ်သုတတၢ် ကွံာ်အီၤကလီကလီဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တယာ်တဂ့ၤအဂီၢ်

နီၤဖးတၢ်တယုးတယာ်ဒ်အကလုာ်ဒ်ဝဲအသိး- တၢ်နီၤဖးတၢ်တယုးတ ဃာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်ဒ်အကလုာ်ဒ်ဝဲစုာ်စုာ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မကျဲးခိၣ်သ့ၣ်အ ရူဒိၣ်ဒီးခိၣ်ခါအဆိကတၢ်လၢတၢ်ယုၣ်လီၤဘျီလီၤကွံာ်တၢ်တယုးတယာ် ဘၣ်အဘၣ်သီတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤ ဒီးယုၣ်ကတၢ်ပဆုၤရဲၣ်ကျဲးတၢ်တယုးတယာ်န့ၣ် လီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်အိၣ်ဆွံအိၣ်ဘျီသ့ၣ်တဖှ် ပသု တကျဲၣ်ကျိယုၣ်အီၤဒီးစးခိက့ၤခီ, ပလီက့ၤခီ, ညၣ်အဒီးတၢ်န့ၢ်ထံးခီ, တၢ်

ဆံဉ်ထံဒါ၊ ဒီးကိဉ်တဲာ်ဒါသ့ဉ်တဖဉ်တဂ့ၤ. တၢ်နီၤဖး တၢ်တယူးတယာ်အကလုာ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤကျိၤကျဲၤသန့ တခါလၢအပဉ်ယုာ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလုာ်လၢဒ်အ မ့ၢ် တၢ်က့ၤသုကဒါက့ၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢတၢ်သုအိၤသ့တ ဖဉ်, တၢ်အိဉ်တၢ်အိအိဉ်ဆွံအိဉ်ဘျဲာ်သ့ဉ်တဖဉ် တၢ်တု က့ၤဟီဉ်ချါအုဉ်, တၢ်ထၢဖျိဉ်က့ၤတၢ်တယူးတယာ်ချး ဆါချးကတီၢ်, တၢ်ပျီဉ်က့ၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤအက့ၢ်အဂီၤလၢ အသီတကလုာ် ဒီးတၢ်လဲၤတၢ်လီၤတၢ်တယူးတယာ်ဒီး တၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်လၢအအိဉ်ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးမုၢ်မုၢ်နီၢ်နီၢ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်တုဟီဉ်ချါအုဉ်- တၢ်တုဟီဉ်ချါအုဉ် မ့ၢ်ကျဲတဘိ လၢအဘျါရဲ ကွံာ်တၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ် ဘဉ်အဘဉ်သီတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤသ့ဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ. တၢ်တု ဟီဉ်ချါအုဉ်အံၤ ပသိဉ်လိနဲဉ်ယုာ်ဖိသ့ဉ်ဒီးကွံာ်ဖိသ့ဉ် တဖဉ်လၢကမၤလၢအနီၢ်ကစၢ်သ့ဉ်န့ဉ်လီၤ. တၢ်တု ဟီဉ်ချါအံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤတခါလၢအမ့ၢ် တၢ်ဆိတလဲကွံာ် န့ဆါတၢ်တယာ်ဘဉ်အဘဉ်သီသ့ဉ်တဖဉ်ဆူဟီဉ်ခိဉ် အထူးအစီန့ဉ်လီၤ. ဒီးတၢ်တုဟီဉ်ချါအုဉ်အံၤ မ့ၢ်ကျဲတ ဘိလၢတၢ်မၤစ့ၤလီၤကွံာ်ဝဲဒဉ်တၢ်ဘဉ်အဘဉ်သီ ဒီးမၤ ဂ့ၤထီဉ်က့ၤဟီဉ်ခိဉ်ညဉ်လၢတၢ်သုတၢ်ဖျဲးအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ဟီဉ်ချါအုဉ်အံၤတၢ်တုအိၤခိဖျိတၢ်ဟံးန့ၢ်ဝဲဒဉ်တၢ်ဖိတၢ် လံၤအလုထီဒ်အမ့ၢ်သ့ဉ်လၢပုၤဝဉ်လၢပုၤ, နီဉ်ပုၤ, ဆဉ်ဖိကီၢ်ဖိအအုဉ်အဆဉ်, ဒီးတၢ်အိဉ်တၢ်အိအဘျဲာ် အစၢ်လၢတၢ်တအိဉ်လၢအိၤသ့ဉ်တဖဉ် တၢ်ကျဲဉ်ကျိအိၤ ဒီးဟီဉ်ခိဉ်ညဉ်ဒီးထံန့ဉ်လီၤ. ဝဲတၢ်တုဟီဉ်ချါအုဉ်အ ဆါကတီၢ် တၢ်လီၤတၢ်ကျဲကဘဉ်အိဉ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး လၢ တၢ်ကလဲၤပာ်ဖျိဉ်ဝဲဒဉ်န့ဆါတၢ်တယာ်လၢအအုဉ် သံကျဉ်သံသ့ဒ်အမ့ၢ် သ့ဉ်လၢပုၤဝဉ်လၢပုၤ, နီဉ်ပုၤ, ဆဉ် ဖိကီၢ်ဖိအအုဉ်အဆဉ် ဒီးတၢ်အိဉ်တၢ်အိအိဉ်ဘျဲာ်အိဉ် ဝဲသ့ဉ်တဖဉ်ကသုအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

က့ၤသုကဒါက့ၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီၤသ့ဉ်တဖဉ်- တချး ဒီးလၢနကတၢ်ကွံာ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီၤလၢနတအဲဉ်ဒီး သုအိၤလၢဘဉ်တဖဉ်အခါန့ဉ်, ကွံာ်ထံဆိကမိဉ်ကဒါ က့ၤ မ့ၢ်နသုကဒါက့ၤအိၤကသုလၢကျဲအဂၤတဘိဘိစ့ၢ်

ကိးခါ. တၢ်ကွံာ်ထံဆိကမိဉ်ကဒါက့ၤတၢ်ဖိအံၤ မ့ၢ်တ အိဉ်ဘဉ်တခိ, တၢ်တယာ်လၢနတၢ်ကွံာ်အိၤသ့ဉ်တဖဉ် ကဒုးအိဉ်ထီဉ်တၢ်ဘဉ်အဘဉ်သီလၢခိဉ်ယၢန့ဆါဉ် ဒီး ပုၤတတၢ်အတၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ့ အဂီၢ်ဒိဉ်ဒိဉ်မုၢ်မုၢ် န့ဉ်လီၤ. အယိတၢ်သ့ဉ်ညါနၢ်ပာ်ဘဉ်ထွဲဒီးတၢ်က့ၤသု ကဒါက့ၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီၤလၢကျဲလၢတၢ်သုအိၤဒီးကဲ ဘျးသ့တဘိဘိန့ဉ် မ့ၢ်ဝဲဒဉ်ခိဉ်တယာ်တခါလၢ အဘျါ ရဲကွံာ်တၢ်တယာ်ဘဉ်အဘဉ်သီတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတခါန့ဉ်လီၤ. အဒိ, တၢ်နၢ်ထံဒါခိလီၤသ့ဉ်တဖဉ် တၢ်တုကဒါက့ၤမ့ၢ် အုၤဒါသ့ဝဲဒဉ်န့ဉ်လီၤ.

လဲၤတၢ်ကွံာ်တၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်အ လီၤ- တၢ်လဲၤတၢ်ကွံာ်တၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ် လၢတၢ်လဲၤတၢ်ကမ့ၢ်လီၤ မ့ၢ်တၢ်မၤကျဲခိဉ်သ့ဉ်တဘိ လၢပထံဉ်ဘဉ်အိၤလၢတၢ်သုညီန့ၢ်အိၤဖဲပပုၤတတၢ်သ့ဉ်တ ဖဉ်အသိးအကျါန့ဉ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကွံာ်လၢယုာ်ကတၢ်ပၤဆု ရဲဉ်ကျဲတၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်အတၢ်ကွံာ်တ ခိ မ့ၢ်ကျဲတဘိလၢတၢ်လိဉ်ဘဉ်ဒီးတၢ်ဘဉ်သးအိၤအစ့ ကတၢ်တခါန့ဉ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ပမ့ၢ်အိဉ်ဒီးတၢ်တုထီဉ် တၢ်လဲၤတၢ်ကမ့ၢ်အလီၤမုၢ်မုၢ်နီၢ်နီၢ်လၢအအိဉ်စီစ့ ယံးဒီးဒုသဝီ, ကွံာ်, တၢ်ဖဲးအိဉ်မၤအိဉ်အလီၤအကျဲ, ဒီး ထံနၢ်ထံကျိသ့ဉ်တဖဉ်ဒီးတကတီၢ်ပီ တၢ်မ့ၢ်ကွံာ်ထွဲဒီး ပၤဆုရဲဉ်ကျဲအိၤတုၤလီၤတီၤလီၤတခိ, ကမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ် ယုဉ်လီၤဘျါလီၤတၢ်တယူးတယာ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်တၢ် ဂ့ၢ်ကီၤတခါဒီးကဲဘျးကဲဖျိဉ်လၢပုၤကုပုၤကညီသ့ဉ်တဖဉ် အတၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ့ ဒီးန့ဆါခိဉ်ယၢအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်ကဘဉ်ယုထၢဒီးတုထီဉ်တၢ်လဲၤတၢ်လီၤတၢ်ကမ့ၢ် အလီၤဖဲလဲဉ်

- ၁. တၢ်လဲၤတၢ်ကမ့ၢ်တၢ်တယာ်အလီၤအံၤ ကဘဉ်အိဉ်စီစ့ ယံးဒီးထံဖိကျိ, နီဉ်အိ, ထံကပုၤ, ဒီးထံကျိသ့ဉ် တဖဉ်အစ့ကတၢ်အမံထာဉ် (၂၅၀)
- ၂. ကဘဉ်အိဉ်စီစ့ယံးဒီးသ့ဉ်ပုၤပျံၤကွီၤသ့ဉ်တဖဉ်အ စ့ကတၢ်အမံထာဉ် (၂၅၀)

- ၃. တၢ်လဲၤတၢ်တၢ်တၢ်တၢ်လၢ်အံၤ ကဘၣ်အိၣ်စီၤစုၤယံၤဒီးဟံၣ်ယီၤ, ငူသဝီ, ကိုကီၢ်, ဒီးထံဆၣ်ပူၤသ့ၣ်တဖၣ်အစုၤကတၢ်အမံထၢ် (၅၀၀)
- ၄. တၢ်လဲၤတၢ်တၢ်တၢ်လၢ်အံၤကဘၣ်အိၣ်စီၤစုၤယံၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဟူးအ ကျိအစုၤကတၢ်အမံထၢ် (၅၀၀)
- ၆. တၢ်ပူၤလၢတၢ်ခူၣ်အိၣ်လၢတၢ်ကတၢ်တၢ်တၢ်တၢ်တၢ်တၢ်တၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ်အ စုၤကတၢ် (၂) မံထၢ်လၢထံဟီၣ်လၢ်အဖီခိၣ်

တၢ်အိၣ်မူပွဲၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ မ့ၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲး ယၢ်တခါလၢတၢ်ထီၣ်ဒီးလုၢ်သ့ၣ်ခါပတၢ်အိၣ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ် မူပွဲၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ မ့ၢ်တၢ်အိၣ်မူပွဲၤဒီးသူးသ့ၣ်လၢကပီၤနီၢ်နီၢ်န့ၣ် လီၤ. လီၤဆီဒၣ်တၢ် ပဲပုၤကူပုၤကညီသ့ၣ်တဖၣ် ပဘၣ်အိၣ်မူဒီးသန့ ထီၣ်ပသးလၢန့ဆၣ်ခိၣ်ယၢ်ဒီးအတၢ်အိၣ်ယၢ်ဘၣ်ထွဲၣ်အမ့ၢ်ကလံၤ, ထံနိ, တၢ်အိၣ်တၢ်အိ, တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိဒီးတၢ်မဲတၢ်မါ, မ့ၢ်အူဖၣ်ဆါ, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်က

ဂၢ်အစုၣ်အပျၢ်တၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်လၢတၢ်လဲၤတၢ်ကွၢ်အိၣ် သ့ၣ်တဖၣ် မၤဘၣ်အဘၣ်သီဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်စုၣ်တၢ်ပျၢ်လၢ ကလံၤကျါ, ထံကျါဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညၢ်ထ့ၣ်အကျါ, ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဆူးတၢ်ဆါ, အါန့ၢ်အန့ၢ် ဂၢ်အစုၣ်အပျၢ်တဖၣ်အူအိၣ် ထီၣ်သ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပံာ်တပယျၢ်ယီၤလၢပတၢ်အိၣ်မူအိၣ် ဂဲ, တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးဟးဒီးတၢ်ဒိၣ် ထီၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ် န့ၣ်အယံၤ, တၢ်လၢပကြးသ့ၣ်ညါ, ထီၣ်ထံထီၣ်စီၤဒီးတိၢ်သ့ၣ်ဟ်သး စီၣ်ဝဲၤကဲၤတခါမ့ၢ်ဝဲ န့ဆၣ်ခိၣ်ယၢ် တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ ဒီးကံၢ်စီတၢ် လၢတၢ်ပုၤဒိတခါအံၤ မ့ၢ်နီၣ်ဝံာ်ခံလၢ ပဲပုၤကညီသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ် ဆူၣ်အိၣ်ချ့ ဒီးတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲအ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ယုၢ်ကတၢ်ဆိတလဲဒီးတၢ် ဖံးတၢ်မၤကျိကျဲသန့အတၢ်အိၣ်စံၣ် အိၣ်ကျၢ်အံၤအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိစးထီၣ် အသးလၢပုၤနီၢ်တကအယံၤ, လၢတၢ် ဆိတလဲပတၢ်တူၢ်ခိၣ်ဟ်သးဒီးဂဲ လိာ်ဟံးထီၣ်သကိးမူဒါလၢတၢ်ဟ ဆုၤရဲၣ်ကျဲဒီးတၢ်လ့ၣ်လီၤဘျါလီၤ သကိးတၢ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီသ့ၣ် တဖၣ်ဖဲပအိၣ်ပဆိး, ပဖံးပမၤ, ဒီး ပလဲၤပက့ၤတပူၤလၢ်လၢ် နီၤသိးဒီးပ ပုၤတတကအိၣ်ဖျါယံၤယံၤလၢလၢ, က ဆဲးကဆီဒီးပုၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ် ချ့, အါန့ၢ်အန့ၢ် ပဟီၣ်ခိၣ်တဘျီ အံၤအန့ဆၣ်တၢ်မူတတၢ် ကအိၣ်စံၣ် အိၣ်ကျၢ်ပုၤဒီးကံၢ်စီတၢ်လၢတၢ်ပုၤဒိ တခါလၢပစီၤဒီးဖိလံၤလၢခံကဟဲတ စီၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်. မ်ပကဲထီၣ်သ ကိးပုၤဒိဂုၤတဲာ်ဘၣ်လၢပုၤအါဂၤအ ဂီၢ် ခီဖျိတၢ်ပတူၢ်ခိၣ်ဟ်သး, လုၢ် လၢ်သကဲးပဝးဒီးပတၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့ၣ် တဖၣ်တက့ၢ်. ■

ကညီမုၢ်ခွါသ့ၣ်ညါက့ၤနတ်ဆဲးတၢ်လၢ

ဖိသိသံၣ်-လူၤသိဖိဒု

လၢ ကညီကီၢ်အပူၤ လၢအပူၤကွံာ်ကညီဖိ သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလုၢ်ထူ သန့လၢအလုၢ်ဒိၣ်ပူၤဒိၣ်ဒ်အမ့ၢ် ကညီ ကူသိးလၢအမ့ၢ်ကညီမုၢ်ဒီးအဆုၣ်မိၢ်ဝါ, ယီၢ်ကံာ်တူၣ်, ခိၣ်ဖၢၣ်ကံာ်, စုာ်, ခိၣ်ဘိၣ်, ဒ်န့ၣ်အသိးကညီခွါဒီး အဆုၣ်ဖိဝါ, ဆုၣ်ပျီၣ်, ဆုၣ်ကွၢ်, ဖျီၣ်ခံဝါ, စုာ်, ယီၢ်တ ကိးသုဝဲတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်အခါပထံၣ်ဘၣ် လၢပုၤပိာ်မုၢ်သးပုၤသ့ၣ်တဖၣ် ကူသိးန့ၣ်ပိးဆုၣ်ဘၣ်, ခိၣ်ဖၢၣ်ကံာ်, စုာ်, ခိၣ်ဘိၣ်, ယီၢ်ကံာ်တူၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ် အသိးပုၤဖုၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိး ကူသိးဆုၣ်ဖိဝါ, ဖျီၣ်ခံဝါ, ယီၢ်တကိးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၇၀ နံၣ်န့ၣ် က ညီမုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်သိးဒ်ထဲဆုၣ်မိၢ်ဝါဒီးကညီခွါသ့ၣ် တဖၣ်သိးဒ်ထဲဆုၣ်ဖိဝါန့ၣ်လီၤ. ဒီးဖဲတၢ်မၤသကိးတၢ် တဘျီလၢလၢ အိၣ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ကဲလိာ်သး တဘျီ ယီၢ် အိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤလၢညါလိာ်သး မၤစၢၤလိာ်သးယၢ်ခိ ယၢ်ခိန့ၣ်လီၤ. ဖဲကညီမုၢ်ကညီခွါတဖၣ်မၤသကိးတၢ် တဘျီလၢလၢန့ၣ် ပထံၣ်ဘၣ်လၢသိးဒ်ထဲဆုၣ်ပျီၣ်, ဆု မိၢ်ဝါ လဲၤမၤဒီးမၤကၢၣ်လိာ်အသးကဖဲကဖဲ ဖျါကပြုၢ်

ကပြုၤပံၤလၢဂုၤမးန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် ပိာ်မုၢ်ဂံၢ်စၢ်ဘါစၢ်အသိး ဟံးန့ၣ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢပိာ်မုၢ် ဟံးန့ၣ်မၤသ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, မ့ၢ်လၢတၢ်ဖဲးဒုးတ ခိပိာ်မုၢ်တဖၣ်ကဘၣ်တပူၤပျီတၢ် ဒီးပိာ်ခွါတခိကဘၣ် ကူၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

ညီန့ၢ်ကညီဖိမုၢ်ခွါလၢပူၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲအမၤ သကိးတၢ်တဘျီလၢလၢ အိၣ်သကိးအိၣ်သကိးတၢ်အ ဆာကတီၢ် သူတဘၣ်, ကျိးခိ, နီၣ်တၢၤသ့ၣ်, နီၣ်တၢၤ ဝဲ, မ့ၢ်ဒ်သိးတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကအုၣ်သံညီညီဒီးက မၤအါထီၣ်ဟီၣ်ချါအဂီၢ်လီၤ. အယံၤလၢဒိတနံၣ်ညါအ တီၢ်ပူၤမၤသကိးတၢ်, ဂီၢ်သကိးဒုးဒီးမုၢ်ဒီးခွါပျီပျီလၢ တၢ်အဲၣ်တၢ်ကွံာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲဘူးထီၣ်လၢတၢ်ထီၣ်လီၤ ဒုးအဆာကတီၢ်န့ၣ် ပိာ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ်ကူၣ်န့ၣ်ဟံၣ်မုၢ်ဘိ ဒီးပိာ်န့ၣ်ဟံၣ်ဘိကဆုထီၣ်ဒုး, ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်စ့ၢ်ကိးမၤ ပိာ်ခွါဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢကထုန့ၢ်အကုဘၣ်ဒုးဒ်အမ့ၢ် က ဘၣ်ဆု, ကုကံၣ်တၢၤတဖၣ် ဒီးခိၣ်ဖျီၣ်တၢၤတဖျါပိာ် မုၢ်ဖိစ့ၢ်ကိးထါန့ၢ်ပိာ်ခွါဖိအထၢၣ်အကုကံၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်တၢ်ဆာကတီၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ထီၣ်ဒုးအဆာကတီၢ်ဒီး

ပိာ်ခွါဖိသုာ်တဖာ်ယိးထီာ်က့အမ့ါဘိဒီးမ့မ့ါပိာ်မုာ်ဖိ သုာ်တဖာ်ဝံထီာ်က့အက့ဒီးလဲသကိးဝဲဆုးန့ါလီ။ ဒီးဖဲအလဲတုာ်လုာ်ဒီးပိာ်ခွါသုာ်တဖာ်ထီာ်လီဒုးမ့မ့ါ ပိာ်မုာ်သုာ်တဖာ်ပိာ်ထွဲထီာ်အခံလုာ်ဘဲာ်လီ။ ဘုရဲ လုာ်ပုာ်ယုာ်ဒီးဘဲာ်သုာ်တဖာ်န့ါလီ။ စီဝဲန့ါအဝဲ သုာ်ကုာ်သိးဒုာ်ထဲကညီကုာ်သိးန့ါလီ။ ကညီမုာ်သုာ် တဖာ်သိးဆုးမိာ်ဝါထါဝဲလုာ်ဘဲာ် တံထီာ်စုာ်ဘဲာ်၊ ဘိာ်ထီာ် အခိာ်လုာ်ကဒိသဖကစီတုာ်ယုာ်အဂီၢ်န့ါလီ။ ဒ်န့ါ အသိးလံာ်ထီာ်ဖဲဂီၢ်ဖဲဘိာ်၊ သိးထီာ်ထံဖျံာ်လုာ်အမ့ါတုာ် ဆဲးတုာ်လုာ်လုာ်ထုာ်သန့ ဒီးဖဲသကိးမသကိးတုာ်ဒ် န့ါထီာ်တဘိယုာ်ပီန့ါလီ။

ဒီးတုာ်မ့ါလုာ်ဆဲးကတီာ်ဘဲာ်လုာ်က့ါသ ကိးနီာ်အဆဲးကတီာ်န့ါ မသကိးဝဲဒ်လုာ်လုာ်ထုာ် သန့အိာ်အသိးအိာ်ဒီးတဖာ်တုာ်ထုာ်အကလုာ်ကလုာ် န့ါလီ။ တုာ်မ့ါလုာ်ကုာ်ဘုာ်အဆဲးကတီာ်ဘဲာ်ဒီးကုး သကိးဘုာ်မုာ်မုာ်ခွါခွါ အိာ်ယုာ်ဒီးကွဲဘုာ်ကွဲကလုာ်အ မ့ါ တုာ်ထုးယုာ်လိာ်သးထဲမုာ်ကနီာ်ဖိာ်သုာ်ခွါန့ါလီ။ တုာ်မ့ါဒုးတုာ်ဖိဘိာ်အဆဲးကတီာ်ဝဲဝဲဂုာ်ဂုာ်ဘဲာ်ဘဲာ်ဒီး က ညီမုာ်သုာ်တဖာ်မက့လုာ်မက့ဘဲာ်ဒီးထါက့တုာ်ကု တုာ်သိးလုာ်အနီာ်ကစီတုာ်လိာ်မ့ါဂုာ် လုာ်ခါဆုညါတုာ် လိာ်အဂီၢ်မ့ါဂုာ်န့ါလီ။ မ့မ့ါလုာ်ပိာ်ခွါတခီတုာ်အမ့ါဘု ဝဲတဘျီယီန့ါ ယီက့ကဟာ်ဒိာ်ကွဲလုာ်ပိာ်မုာ်တဖာ် မလုာ်မဘဲအဂီၢ်န့ါလီ။ ကညီမုာ်ခွါသုာ်တဖာ် လု

တုာ်ပာ်လုာ်ပာ်ပုာ်လုာ်လုာ်ထုာ်သန့အဂီၢ်၊ မသကိးတုာ် လုာ်အဲာ်တုာ်ကွဲအပုာ်ထီာ်ဘိန့ါလီ။ လုာ်န့ါအယိ ကညီမုာ်သုာ်တဖာ် ထါနံာ်ထါဆုဒ်အမ့ါဆုမိာ်ဝါ၊ ဆုအု၊ ဆုဆး၊ ဆုဘဲာ်၊ ဆုဆးအတီာ်သဘိာ်၊ အတီာ် ယဲာ်ဘိာ်၊ အတီာ်နွံဘိာ်၊ ဒ်န့ါအသိး နံာ်စုာ်ကိးထါဝဲ နံာ်ဆုာ်ကံာ်၊ နံာ်သုာ်ခိာ်၊ နံာ်ဂီၢ်ခိာ်၊ ဒီးနံာ်ယိး ဒီးဆု ပျီာ်တခီထါဝဲ ဆုပျီာ်-တုာ်သုးယုာ်ဒုး၊ ဆုကွာ်-တုာ်သုး ယုာ်တဖာ်န့ါလီ။ ကညီမုာ်လုာ်ပုာ်သုာ်တဖာ် ကု သိးဒုာ်ထဲကညီတုာ်ကုတုာ်သိး ဆုမိာ်ဝါ၊ သိးဆုဆး သိးယုာ်ဒီးစုာ်ဘဲာ်တဂုာ်တဘျီဒီးမ့ါပုာ်ကညီတကလုာ် လုာ်အမ့ါကလုာ်အိာ်ကစုာ်၊ မတီာ်အိာ်လိာ်ဒီးတုာ်တီာ် လိာ်အိာ်ဒီးပုာ်ကညီဖိ အိာ်စုာ်ကိးဒီးတုာ်သုာ်အပျီာ်အါ မးန့ါလီ။ မ့မ့ါစီဆဲးကတီာ်ခဲအံာ်တခီ ဒီဖျိလုာ်ဟီာ်ခိာ် ဒီဖျါာ် (Globalization) အယိ ကညီဖိသးစာ်မုာ်ခွါသုာ် တဖာ်တပာ်လုာ်ပာ်ပုာ်လုာ်လုာ်ထုာ်သန့လုာ်ဘဲာ်အမဲာ်ညါ တပာ်လုာ်ပာ်ပုာ်က့ကညီလုာ်ပုာ်အတုာ်ဆဲးတုာ်လုာ် ကုတုာ်သိးလုာ်ဘဲာ်န့ါလီ။

ကညီဖိသးစာ်မုာ်ခွါလုာ်စီဆဲးကတီာ်ခဲအံာ်တ ဖာ် ကုကုာ်ကလုာ်ဂုာ်အတုာ်ကုတုာ်ကုာ်ဒီးတသုာ်ညါက့ အမိာ်ပာ်ဖဲဖုလုာ်ပုာ်အတုာ်ကုတုာ်သိးလုာ်ဘဲာ်။ ပထံာ် ဘဲာ်လုာ်ကညီမုာ်ခွါသးစာ်တနီာ်နီာ်တသုာ်ညါလီ။ က့ အသးလုာ်အမ့ါကညီ ဒီးတအဲာ်က့အလုာ်လုာ်တုာ်ဆဲး တုာ်လုာ်အိာ်ဝဲဒုာ်အါမးန့ါလီ။ လုာ်ထံကီာ်အါဘုာ်တုာ်

လီၤအါတီၤပထံၣ်ဘၣ်လၢသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကူကတၢ်
 လၢအလီၤရၢၢ်လီၤစၢ်လၢအတဆးတလၢ န်ပစံးတၢ်အ
 သိးခးဒ့ၣ်, စကးခိရံၤယါဘူဘူဖိဒီးအဂုၤအကသ့ၣ်တ
 ဖၣ်အိၣ်ဒံးဝဲဒၣ်အါမး ဒီးမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒိကညီ
 ဖိတၢ်ဆးတၢ်လၢဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကီးတၢ်တခါ
 လၢအမၤဘၣ်ဒိဒီးမၤလီၤပျီၤပပုၤကလုာ်တၢ်ဆးတၢ်လၢ
 ဖးဒိၣ်တမံၤန့ၣ်လီၤ. မုၢ်ခါသးစၢ်လၢစါဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ
 တဖၣ် ဒီးဖျိလၢကူကၤကလုာ်ဂတၢ်ကူတၢ်ကၤအယိ
 မုၢ်ပျၢ်တစံး ဖုပျၢ်တစံး ပုၤထံၣ်ပုၤနီၤဖးအဆၢတဘၣ်
 လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤကညီသးစၢ်သ့ၣ်တ
 ဖၣ်ကလုာ်ဂတၢ်ကူတၢ်ကၤလုာ်ဘၢအိၣ်ဘူးကန့ၢ်လၢာ်
 ဃၣ်ဃၣ်လံၤန့ၣ်လီၤ. သးစၢ်လၢစါခဲအံၤတဖၣ် ဖူဂီၤဖူ
 ဘီအခိၣ်ဒ်ကလုာ်ဂအသိး, ကူကၤကလုာ်ဂတၢ်ကူ
 တၢ်ကၤ, ကတိကလုာ်ဂအကျိၣ်, ဒီးတနီၤပထံၣ်ဘၣ်
 လၢကဲပုၤကညီဒီးကတိကူကညီကျိၣ်တဘၣ်လၢဘၣ်,
 တသ့ၣ်ညါလီၤကူအတၢ်ဆးတၢ်လၢ, တဟ်လုာ်ဟ်ပူၤ
 ကူအလုာ်လၢတၢ်ဆးတၢ်လၢအယိတၢ်သုတၢ်ပျီၤစ့ၢ်ကီး
 မၤအသးလၢပကညီကီၢ်အံၤစ့ၢ်လီၤဒီးမၤအသးတသ့လၢ
 ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးဖျိလၢတၢ်တီတၢ်လီၤမၤအသးတသ့လၢ
 ဘၣ်အယိ တၢ်တီတၢ်လီၤဘၣ်ဃၣ်ကွံာ်အသးန့ၣ်လီၤ.

ကညီဖိခဲလၢာ်သ့ၣ်သုစၢ, ဆိကမိၣ်ဒီးပာ်ထံ
 နီၤဖးလီၤသကိးပသးတက့ၢ်. ပမ့ၢ်လီၤပသးလၢပကဲက

ညီကလုာ်န့ၣ် မ့ၢ်ကညီတၢ်ဆးတၢ်လၢအိၣ်ဒံးကီးဒီးပုၤ
 ဆံးအါလဲၣ် မ့တမ့ၢ် လီၤမၤကွံာ်လၢာ်လံၤခါန့ၣ်ဆိကမိၣ်
 ထံက့ၤတက့ၢ်. မ့မ့ၢ်လၢကစၢ်ခိၣ်ကလိကျိၣ်တခီ ပထံၣ်
 ဘၣ်လၢကညီမုၢ်ကညီခါတဖၣ်ကူသိးကညီတၢ်ကူတၢ်
 သိးအိၣ်ဒံးဝဲဒၣ်တနီၤ ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်စ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.
 ပကထံၣ်ဘၣ်ဝဲတၢ်လီၤဒ်အမ့ၢ်က့ၢ်မိၢ်လုၤဒၢသဝီန့ၣ်
 မ့ၢ်သဝီတဖျၢၣ်လၢအယုသ့ၣ်ညါက့ၤကညီကူသိးတၢ်ဆး
 တၢ်လၢ လၢကဟ်ဖျါထီၣ်က့ၤကညီတၢ်ဆးတၢ်လၢတ
 ဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်လိၣ်ဘၣ်စ့ၢ်ကီး
 တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါလၢကဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဆးတၢ်လၢအ
 ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖိအတၢ်ဆးတၢ်လၢမ့ၢ်တၢ်စိတၢ်မိၤ
 ဖးဒိၣ်တခါလၢပကြးဟ်လုာ်ဟ်ပူၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်
 ဆၣ်ကညီဖိလၢစါဆၢကတီၢ်ခဲအံၤတဖၣ်တသ့ၣ်ညါက့ၤ
 အတၢ်ဆးတၢ်လၢ, တဖျံလၢဘဲ, ဒီးမၤလုၢ်မၤဘဲတ
 ဘၣ်လၢဘၣ်. သးစၢ်တနီၤအကျါ မ့ၢ်ထံၣ်ပုၤဖျံဘဲဘၣ်
 ဆၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲဘၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်. မ့ၢ်ထံၣ်ကဟၣ်,
 ဒိၣ်ကွံာ်တသ့ၣ်ညါဝဲ, လုာ်လုၢ်ပုၤဘဲတသ့လၢဘၣ်န့ၣ်
 လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိခါဆူညါယထံၣ်စိဟ်စၢလၢက
 ညီဖိသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တအဲၣ်က့ၤအတၢ်ဆးတၢ်လၢဒီးတၢ်
 ကူတၢ်သိးလၢဘၣ်န့ၣ် အတၢ်ကလီၤမၤသဒၣ်ကွံာ်အိၣ်
 လီၤ. တုၤမ့ၢ်ကညီဖိတဖၣ်အတၢ်ဆးတၢ်လၢမ့ၢ်လီၤမၤ
 ဒီးအပုၤကလုာ်စ့ၢ်ကီးကလီၤမၤကွံာ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ပစါ

အံတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံကွံာ်နုာ်ပုာ်ဒီးဖိလံလံခံတံ
စိတထံာ်ဘာ်လုာ် ဘဲ ကထီာ်အဂုာ်အကျိလံဘာ်
တထံာ်ဘာ်စုာ်ကီးကညီလံပုာ်တံဆဲးတံလံအမုာ်
ခိာ်ဖာ်ကံာ်, စုာ်, ဖဲ, ထံဖံာ်ဒီးကညီတံဆဲးတံလံ
အကလုာ်ကလုာ်နုာ်လံဘာ်နုာ်လံ.

ခါဆုညါကညီဖိအတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံ
နုာ် ကညီဖိအတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံကွံာ်နုာ်ပုာ်
ခံးကျါအသီးလံ. နံသီးပတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံ
လဲတံလံခံးကျါအသီးတဂုအဂီာ်အလီာ်အိာ်လံ
ပကဘာ်ဂုာ်လံာ်လဲလံာ်အါထီာ်လံတံပာ်ကံာ်
ပလုာ်လံတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံဆုမဲာ်ညါအသုတံလံမံ
သဖဲာ်ကံာ်ပုာ်တဂုအဂီာ်နုာ်လံ.

တံလံပကဘာ်မဂုထီာ်အါနုာ်အဆိကတံ
ဖဲပထီာ်လံခဲးတဘျီလံာ် ပကဖံာ်လံမုာ်ကွံာ်ဒီးဘဲ
ချံ, ဘာ်ချံသုာ်တဖာ် ဒီးပကဘာ်ဟးလံဟ့ာ်စုာ်ကီး
တံသုာ်ညါနုာ်ပာ်ဘာ်ပးတံသုာ်လံကွံာ်ဘဲသုာ်လံ
ကွံာ်ဘာ်, လံနုာ်အမဲာ်ညါပီကွံာ်ကဟာ်, ဒိာ်ကွံာ်,
ကျါဘိ, နဲဘိဒီးထးတံာ်, ထးဖဲာ်, တံတလုာ်ဒီးမပျါ
ထီာ်ကွံာ်ကညီအတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံအမုာ်တံဘုးလုာ်
ယထံာ်ကွံာ်နုာ်လံ.

ကတီာ်မုာ်မဆါအံ ပအိာ်စုာ်ကီးဒီးပခိာ်ပနာ်
ဒ်အမုာ်ပိာ်မုာ်ကရုတဖာ် လံကဟဲဒီးလံဟ့ာ်ကွံာ်ပုာ်
တံသုာ်ညါနုာ်ပာ်လံကရုာ်တဘုာ်ဒီးတဘုာ်, သဝီ
ဖျါဘာ်တဖျါ နံသီးကညီတံကူတံသီးတံဆဲးတံ
လံကဖျါထီာ်ကွံာ်အဂီာ်နုာ်လံ. လံတံနုာ်အယိသဝီ
ဖျါဒီးဖျါအဆိကတံပကဘာ်ထါကွံာ်ပဆုမိာ်ဝါဒီး
ဆုဖိဝါသုာ်တဖာ်နုာ်လံ. တုပဆုမိာ်ဝါ, ဆုဖိဝါအိာ်
ဖျါထီာ်ကွံာ်လံဒီး ပကဒုးသုာ်ညါထီာ်ကွံာ်အါလံနုာ်
ပံး, ဆုဘာ်, ဒီးဆုဘျဲမဲာ်, ဆုအူ, ဆုနဲသုာ်တဖာ်
နုာ်လံ. လံနုာ်အမဲာ်ညါအလီာ်အိာ်စုာ်ကီးလံကညီ
ဖိလံထံဂုာ်ကီာ်ဂုာ်တဖာ်စုာ်ကီးကယုသုာ်ညါကွံာ်အဆု
ကူဆုကတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံမလိနုာ်ပာ်အါထီာ်အဂုာ်အ
ကျိဂုာ်ဒိာ်တကွံာ်တံမုာ်လံဟ့ာ်တံသုာ်ညါလံတံလံ
ဆဲးနုာ်မုာ်တံလံအကြးကတံနုာ်လံ.

တုမုာ်ကညီဖိအတံဆဲးတံလံမုာ်အိာ်ဖျါထီာ်
ကွံာ်ဒီးတံတီတံလံတံသုာ်ပျါစုာ်ကီးကအိာ်ဖျါထီာ်
ကွံာ်လံပကညီကလုာ်အခိာ်အယံဝးတရံးနုာ်လံ.
နံသီးကညီတံဆဲးတံလံမုာ်လံမံအိာ်ဖျါထီာ်ကွံာ်အဂီာ်စး
ထီာ် ၂၀၂၃ နံာ်ဒီးဆုမဲာ်ညါ လုသီဖိဒုပိာ်မုာ်တတ
ပကဂဲလံာ်ဟူးဂဲကွံာ် နံသီးပတံကူတံသီးသုာ်တဖာ်
သုတလံာ်သဖဲာ်ကွံာ်ပုာ်တဂုအဂီာ်နုာ်လံ. ■

တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤကျၢၤထၣ်ပၤခိၣ်ပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤ

သုလၢကီၤစ့

ကျဲၤထၣ်ပၤခိၣ်ပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤအံၤ မ့ၢ်ပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤတဘျီလၢလီၤကဝီၤကညီပှၤတၢ်ထူလံၤ (၃) ဖုစုလီၤလှၢတၢ်ဟံၣ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ် ဇီးဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်စိးတၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်တံၤမံၤယီၤန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤပှၤတၢ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်သကိးပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤတဘျီအံၤမ့ၢ်ဝဲၣ်ကီၤအ, ခီလီၤကါဒီးခိမံၤခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲၤထၣ်ပၤခိၣ်ပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤအံၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဖဲဒုးလိာ်မ့ၢ်န့ၣ်, ဒုးလိာ်မ့ၢ်ထီၣ်, ကျဲၤလိာ်မ့ၢ်န့ၣ်ကဝီၤ, ဇိၣ်ဖးခိၣ်ကီၤဆၢ, တီအူကီၤရ့ၣ်, ကီၤသုလၢပှၤန့ၣ်လီၤ. ပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤအဟီၣ်ခိၣ်မဲာ်ဖဲခိၣ်အလဲၢ်အထီခဲလၢအိၣ်ဝဲဒၣ် (၅၅၈) အ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤပှၤထူလံၤဖိ (၃) န့ၣ်လၢအဒိသးဒီးပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤသကိးကျဲၤထၣ်ပၤခိၣ်ပှၤတၢ်သ့ၣ်ပှၤတဘျီအံၤ အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ထံၣ်စိးတၢ်ပညိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်တခါမ့ၢ်ဒ်သိး တၢ်ကတြီ

ဆၢက့ၤတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤဖးဒိၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဒ်အမ့ၢ်ထံတမၢ်တၢ်တိာ်ကျဲၤ ဒီးတကတီၢ်ယီၤ ဒီးသးဒီးသံၣ်ခွဲၣ်ကတီၤက့ၤလီၤကဝီၤပှၤတၢ်ခိၣ်ခိၣ်တၢ်လၢအိၣ်သးသမ့, န့ဆၢတၢ်မူတၢ်မဲအါမဲအါကလၢ, သ့ၣ်ပှၤဝဲၣ်ပှၤ, ထူသန့တၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးပှၤထူလံၤဖိအမိၢ်ပာ်ဖဲဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤ လၢပှၤခဲအံၤဒီးဖိလံၤလၢခံတစီၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စီမူဆံ့, တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤတၢ်မံၤလၢဆၢဖိကီၤဖိဒီးတၢ်မူအါကလၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤမူဒါခိၣ်စံးဝဲလၢ, “ပတၢ်အိၣ်မူပူပကကုာ်ကျဲၤစးထဲဒၣ်တၢ်လၢအိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမ့တခါဒုတမ့ၢ်ဘၣ်. တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤပခိၣ်ယၤန့ဆၢဒ်ပသ့ၣ်ပှၤဒီးတၢ်မူတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်အဂ့ၢ်ဒိၣ်မးလၢပဂီၢ်လီၤ. ပကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်လၢအထီဒီးလၢခါဆူညါပှၤဖိလံၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.”

လီၤကဝီၤပှၤထူလံၤဖိလၢပဲာ်ကီၤအသဝီတဖၣ်ကျဲၤလိာ်တၢ်ပိၣ်ဒီးတုအဒုးသဝီအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအဆၢကတီၢ်. တၢ်ဂီၤ-TTIP

ပုသေးပျံဖဲပဲကီ်အဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၣ်ဒုသဝီအတၢ်စံၣ်စိတဲစိဒီးအဂီၢ်ထံးစိပီၤ. တၢ်ဂီၤ-TTIP

ဒ်စိပီၤတၢ်လဲၤခိဖျိဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါအိၣ်ဝဲအသိး. ဖဲ (၁၇၉၀) နံၣ်ဆံဖျိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်, ဒုသဝီလၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလီၤတၢ်အိၣ်လၢညါအိၣ်ဝဲဒၣ်သၢတီၤဒ်အမ့ၢ် ပုၤဒု, ချၢၣ်ကီၢ်, ထံဝါဒၢသဝီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢခံတၢ်ကိးဆိတလဲက့ၤအမံၤဆူပဲၤကီၢ်ဒၢသဝီန့ၣ်လီၤ. ဒ်မ့ၢ်ဝါခိၣ်ပျံဝါမဲလၢအချးန့ၢ်ဒီးဒုသဝီစိပီၤဒီးတၢ်စံၣ်စိတဲစိတၢ်မၤသးအတၢ်တဲယုၤအိၣ်ဝဲအသိး, ပဲၤကီၢ်ဒၢသဝီအံၤအသးနံၣ်ကအိၣ်တၢ်လံအနံၣ် (၂၀၀) ဘျဲၣ်, မ့ၢ်ခိမံခိၣ်တခိကအိၣ်အနံၣ် (၁၅၀) ဘျဲၣ်ဒီးမ့ၢ်လၢခိလီၤကါသဝီတခိအသးနံၣ်ကအိၣ် (၁၂၀) ဘျဲၣ်လံန့ၣ်လီၤ.

ဒ်ကညီဒုသဝီထူလံဖဲတီအူကီၢ်ရၣ်အတၢ်လဲၤခိဖျိအိၣ်ဝဲအသိး, လီၤကဝီၤပုၤတတၢ်ထူလံ (၃) ပုၤလၢအဒိသဒီးပၤဆုၤရၣ်ကျဲၤသကိးကျဲၤထၣ်ပၤခိၣ်ပုၤတတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး, တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်ဒီးတၢ်သုးလီၤသုးကျဲလၢပယီၤကလုာ်ဒိၣ်စိဒီးသုးမိစိရီၤအတၢ်ပတၢ်ပြးအဖီလၢ် စးထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤန့ၢ်က့ၤတၢ်သဘျၢလၢအဲကလံးပဒိၣ်အစုပူၤ ဖဲဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဒုးဖးဒိၣ်ခံဘျီတဘျီဝံၤအလီၢ်ခံလံလံန့ၣ်လီၤ. ဒ်ပစံးတၢ်အသိး, ဖဲကညီတၢ်ဟံဆၢစးထီၣ်အသးဖဲ (၁၉၄၉) နံၣ်ဝံၤအ

လီၢ်ခံ, ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်ဖျိဆၢဒီးတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံဒီးထံကီၢ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤသ့ၣ်တဖၣ်ပိာ်ထွဲထီၣ်ဝဲဒၣ်အခံန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဆၢအကတီၢ်ဝဲန့ၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်-ကညီဒိကလုာ်စၢဖျိၣ်ကရၢဟဲက့ၤဆိလီၤအသးဖဲတီအူကီၢ်ရၣ်ဒီးကညီခိၣ်န့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဘိးဘၣ်သါလီၤအသးဒ်အမ့ၢ်ကီၢ်သုၤလုၤပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤကဒီးဖဲ (၁၉၇၅) တၢ်လွံၢ်တၢ်ဒုးယၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢန့ၢ်ဝုသုးမိစိရီၤဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢတၢ်ကဆိၣ်သဘံးကွံၣ်ကညီတၢ်ဟံဆၢအတၢ်ဂဲၤလီၢ်အဆၢကတီၢ်, လီၤကဝီၤကညီပုၤတတၢ်ထူလံတဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တကူတလၢဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချၢတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်မၤနီၣ်မၤယါအိၣ်ဝဲအသိး, စးထီၣ်ဖဲ (၁၉၉၂ တုၤ ၁၉၉၈) နံၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်, လီၤကဝီၤကညီပုၤထူလံဖဲလၢအပၣ်ယုၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးပဲၤကီၢ်ဒၢ, ခိလီၤကါဒီးခိမံခိၣ်သဝီသ့ၣ်တဖၣ် ပယီၤသုးမိစိရီၤမၤအဝဲသ့ၣ်လၢကလဲၤလီၤအိၣ်ဖျိၣ်သကိးတပူၤယီဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟ်ပနီၣ်အလီၢ်ဖဲချၢၣ်လၢ်သဝီ လၢတၢ်ကဖိၣ်ပံးအဝဲသ့ၣ်တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤဒီးနီၢ်ခိတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢဘၣ်လဲၤဝံၤန့ၢ်ပယီၤသုးအတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်, ကျိချံမ့ၢ်သၣ်ဒီးတၢ်ပိးတၢ်

လီအဂသုတ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးပျီပူအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲ (၁၉၉၉) နံၣ်အတီၢ်ပူန့ၣ်, ခိဖျိလၢထံကၢ်ဟီၣ်လၢ်ဖးဒိၣ်ကဲထီၣ်အသးဝဲဟီၣ်ကဝီအံၤအပိ တၢ်ဟးဂုၣ်ဟးဂီၤဒီးတၢ်သံတၢ်ပျၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲအါမံၤ, ဒ်အမ့ၢ်နီၢ်ခိတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ, တၢ်ဆါတၢ်ပျၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒုၣ်သံညၣ်သံဒီးထံကျိဟးဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်ပိာ်ထွဲထီၣ်စ့ၢ်ကိးအခံန့ၣ်လီၤ. ဝဲ (၂၀၀၃) နံၣ်အတီၢ်ပူန့ၣ်, ကူၣ်ပနံၣ်ဒ်အမ့ၢ်မးန့ၣ်, သ့ၣ်ခိၣ်ကွီပျၢ်လၢ, သ့ၣ်ခိၣ်ပလဲထူ, ဒီးသ့ၣ်ခိၣ်လၢအဂုၤအဂသုတ်တဖၣ် ဟဲန့ၣ်လီၤမၤအိၣ်သ့ၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်ဝဲဟီၣ်ကဝီအံၤန့ၣ်လီၤ.

ဝဲ (၂၀၀၆) နံၣ်အဆၢကတီၢ်, ပယီၤသးမိစိရီၤအသးတြီနီၣ်ဂံၢ် (၆၆) ဟဲန့ၣ်လီၤဟူးဂဲဒီးမၤတပျၢ်တပျီတၢ်ဝဲတီအူကီၢ်ရၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုလီၢ်ကဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲအါမံၤအါကလုာ်လၢအပိာ်ထွဲထီၣ်အခံဒီးတၢ်မဟးဂီၤပုဟီၣ်ခိၣ်မိန့ၣ်ယၢ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. သးတြီအံၤဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤလၢသးခိၣ်ကျၢ်မိၣ်မိၣ်အ့ဒီးမ့ၢ်ပယီၤတၢ်ဒုးရဲၣ်ကျဲးဖးဒိၣ်အကျါတခါဝဲတီအူ

ကီၢ်ရၣ်အပူန့ၣ်လီၤ. သဝီတနီၤနီၤဘၣ်လဲၤသးကစီအသးတုၤလၢထံဆၢကီၢ်ဆၢတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးတၢ်ယၤကဲထီၣ်အသးကိးဆၢကတီၢ်ဒီးယၣ်ယၣ်ဝဲတီအူကီၢ်ရၣ် ဝဲသးတြီတဖုအံၤဟဲန့ၣ်လီၤဆီလီၤသးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တနံၣ်ယီအဝဲန့ၣ်, ပယီၤသးမိစိရီၤစးထီၣ်တုထီၣ်သီးယုၢ်ခးထံတမၢၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၂) ဝဲထီၣ်ဘိၣ်ဟီၣ်ကဝီ, တၢ်ဒုၣ်စၢၤကအိၣ်စီစုၤယံၤဒီးဟီၣ်ကဝီအံၤထဲအမံၤလၢ် (၂၀) ယၣ်ယၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဝဲခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်-ကညီဒီကလုာ်စၢၤဖျိၣ်ကရၢမၤတၢ်ကတုာ်တၢ်ခးဒီးပယီၤပဒိၣ်ဝဲ (၂၀၁၂) နံၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်တၢ်အိၣ်သးဂုၤထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စး, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤညီထီၣ်, ဒီးနီၢ်ခိတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအတၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဒီသဒၢကဟုကယၢ်ဒီးပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤက့ၤမိၢ်ပာ်ဖံဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲဒီးတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်သၢၤဒ်အမ့ၢ်သ့ၣ်ပျၢ်ဝဲပျၢ်, ထံန့ၣ်ထံကျိ, တၢ်မဲတၢ်မၤဒီးတၢ်မံၤလၢ်ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, လီၢ်ကဝီကညီပုၤတတၢ်ထူလံၤ (၃) ဖုလၢအမ့ၢ် ဝဲကီၢ်အ, ခိလီၤကါဒီးခိမံခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ထုးဖျိၣ်တဖျိၣ်အသးဒီး

လီၢ်ကဝီပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်လဲၤလီၤမၤတၢ်ယုၢ်သ့ၣ်ညါဝဲကျဲၤထၣ်ပၤခိၣ်ပုၤတတၢ်သ့ၣ်ပျၢ်အဆၢကတီၢ်. တၢ်ဂီၤ-TTIP

ဟ်ဖိုင်မသကိးတတ်ပုလီဒီးတီအူကီရ်ရှင်သုဂ်ပုဒီး စံာ်ပွဲသုဂ်ဖျးဝဲကျိယုဒီးကညီဖိခိဂ်ယာဒီးပုဂ်ဂီတတ်မပုဂ်ဘျးစဲကရု (ခွဲစံာ်) လာတတ်လီယုသုဂ်ညါဒီးထိုင်မနီဂ်မယါဟ်ခိဂ်ခိဂ်မံးခိဂ်တတ်လီတတ်ကျဲလတ်ကဒုးအိဂ်ထိုင်ပုတတသုဂ်ပုဂ်အဂီဖဲ လါဒ်ခဲဘာဂ် (ကညီလါပျု) (၂၀၂၀) နံဂ်အတီပူန့ဂ်လီ.

၆ (၂၀၂၁) နံဂ်အတီပူန့ဂ်, လီကဝီကညီပုထုလံပုတတသုအံ လာစုလီယုဂ်တတ်ဟ်ဖိုင်မသကိးတတ်ပုလီအပူ ဒုးအိဂ်ထိုင်သကိး ကျဲထိုင်ပုခိဂ်ပုတတသုဂ်ပု ဒီးလာတနံဂ်ပီအတီပူ ပတံထိုင်ပုတတသုဂ်ပုအလံာ်အုဂ်သးဆုခွဲအဲဂ်ယုဂ်ပဒိဂ်ဘာဂ်ထွဲသုဂ်တဖုဂ်အအိဂ်တဆီဘာဂ်တဆီ, ဖဲပစံးတတ်အသိးကဝီ, ကီဆဂ်, ကီရ်ရှင်ဒီးဆုလီဂ်ခါသးသုဂ်ပုဝဲကျိယုအအိဂ်န့ဂ်လီ. တုယီဖဲလါအုဂ်ဖြှင် (လါခုံ) (၂၀၂၂) နံဂ်အတီပူန့ဂ်, ပါကီဂ်ဒါ, ဒီလီကါဒီးခိမံခိဂ်သုဂ်တဖုဂ် ဒီးန့ဂ်ဘာဂ်အဝဲသုဂ် ကျဲထိုင်ပုခိဂ်ပုတတသုဂ်ပုအလံာ်အုဂ်သး ဖဲဖိးသဲစးတတ်ဟ်ပနီဂ်လါခွဲအဲဂ်ယုဂ်လီဂ်ခါသးသုဂ်ပုဝဲကျိယုအအိဂ်န့ဂ်လီ.

ဒ်သိးတတ်ပုဆုရဲဂ်ကျဲပုတတသုဂ်ပုအံ ကမ့ယုဂ်ကတတ်မအကျိကျဲသနုတခါလာဒုးအိဂ်ထိုင်တတ်ဘျးတတ်ဖိုင်လါန့ဆာဂ်ခိဂ်ယာ, တတ်မူအါကလုဂ်, ဒီးလီကဝီတတ်လုဂ်အိဂ်သးသမူကသုအဂီ, လီကဝီကညီပုထုလံပုတတသုအံ မုာ်ပဲါကီဂ်ဒါ, ဒီလီကါဒီးခိမံခိဂ်ယုဂ်ဒီးဒုသဝီလါခိဂ်ယာဒီးတီအူကီရ်ရှင်သုဂ်ပုဒီးစံာ်ပွဲသုဂ်ဖျးဝဲကျိယုသုဂ်တဖုဂ်ကူဂ်လီတတ်ပိဂ်, ဟ့ဂ်ကူဂ်ဟ့ဂ်ဖး, ဟ့ဂ်ခိဟ့ဂ်နီ, ပဲာ်ထံနီဖးဒီးကွဲဒုးအိဂ်ထိုင်သကိးတတ်ပုဆုရဲဂ်ကျဲပုတတသုဂ်ပုတတ်မရဲဂ်ကျဲအလံာ်နဲဂ်ကျဲဒ်သိးတတ်ကသုဒုးလိဂ်ထိုင်ဖးထိုင်ကွဲတတ်ဖဲတတ်မအမိလံာ်မိပုဂ်တုလီတီလီကသုအဂီန့ဂ်လီ.

ဒ်သိးတတ်ပုဆုရဲဂ်ကျဲကွဲကျဲထိုင်ပုခိဂ်ပုတတသုဂ်ပုအံကတုလီတီလီဒီးတုထိုင်ထိုင်ဘးအဂီ,

လီကဝီကညီပုထုလံပုတတသုအံလံာ်အံမုာ်ပဲါကီဂ်ဒါ, ဒီလီကါဒီးခိမံခိဂ်သုဂ်တဖုဂ် ကွဲဟ်လီသကိးပုတတသုဂ်ပုအတတ်ပညိဂ်ဒ်လံာ်အံအသိးန့ဂ်လီ.

၁. ဒ်သိးဒီးလီကဝီပုထုလံပုတတသုအံလံာ်သဝီသုဖျင်လက်ကသုဆိးကါဘာဂ်ဒီးဒီးန့ဂ်ဘာဂ်တတ်ဘျးတတ်ဖိုင်လါပုတတသုဂ်ပုတဘုဂ်အံအအိဂ်လီလီ.

၂. ဒ်သိးဒီးဖိစါလံာ်စါလါခံလါလံာ်သုဂ်တဖုဂ်ကထိုင်ဘာဂ်လါအမဲာ်ဒီးဒီးန့ဂ်ဘာဂ်တတ်ဘျးတတ်ဖိုင်လါပုတတသုဂ်ပုတဘုဂ်အံအအိဂ်.

၃. ဒ်စုလီယုဂ်တတ်ဟ်ဖိုင်မသကိးတတ်လါအအိဂ်ဒီးတတ်ထိုင်စိဒီးတတ်ပညိဂ်ဖိတတ်တခါယီအဖိခိဂ်အသိး, ပုတတထုလံကသုဒီးသဒါဒီးပုဆုရဲဂ်ကျဲပုတတသုဂ်ပုတဘုဂ်အံယုဂ်ဒီးမိဂ်ပံဖဲဟ်ခိဂ်ကပံာ်တတ်လီတတ်ကျဲဒ်သိးအသုတကဲထိုင်ပုနီတဂုအတတ်န့ဂ်ပုဒီးတတ်စုလီခိဂ်ခိဂ်တဂုအဂီ.

၄. ဒ်သိးတတ်သုဂ်တတ်ဖျးမးအံာ် (ဖုဂ်လုဂ်) ကျိး ဒီးတတ်ဖဲတတ်မအလီအကျဲသုဂ်တဖုဂ် တတ်သုတမလဲထိုင်အါဖဲပုတတသုဂ်ပုပုတဂုအဂီ.

၅. ဒ်သိးဒီးပုလါတတ်ချာသုဂ်တဖုဂ်အသုတဟဲနုဂ်လီဂုဂ်ဆုဂ်ပျိဆုဂ်ဒီးဟံးန့ဂ်ပုထုလံဖဲအမိဂ်ပံဖဲဟ်ခိဂ်ခိဂ်ကပံာ်တတ်လီတတ်ကျဲဒီးတတ်န့ဂ်သါသုဂ်တဖုဂ်တဂုအဂီ, တတ်ကဒိသဒါဒီးကဟုကယာ်ကုပုတတသုဂ်ပုတဘုဂ်အံတုလီတီလီ.

၆. ဒ်သိးဒီးန့ဆာဂ်တတ်အိဂ်ယာဒီးခိဂ်ယာန့ဆာဂ်ကံာ်စိတတ်လာတတ်ပွဲသုဂ်တဖုဂ်ကလဲတရံးအသးဘာဂ်ဂုဘာဂ်ဝီဒီးတတ်လီဆံးလီစုအသုတအိဂ်တဂုအဂီ, တတ်ကဒိသဒါဒီးပုဆုရဲဂ်ကျဲသကိးပုတတသုဂ်ပုယုဂ်ဒီးန့ဆာဂ်တတ်အိဂ်ယာဘာဂ်ထွဲသုဂ်တဖုဂ်တုလီတီလီ. ဖဲပစံးတတ်အသိး, တတ်အါမံအါကလုဂ်လါတတ်မူတတ်မဲဒီးတတ်မံလံာ်ဆဲာ်ဖိကီဖိသုဂ်တဖုဂ်ကအါထိုင်ဂီထိုင်အဂီ.

၇. ဧသိးလီၤကဝီပုထူလံဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကသ့အိၣ်မူ တပူလီၤဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်မူတတကသ့အဂီၢ်, တၢ်ကဒီ သအဒီးကတဲာ်ကတီၤက့ပုတတသ့ၣ်ပှ်အံၤဒ်ယုၣ် ကတၢ်မအကျဲအသိးတုၤလီၤတီၤလီၤ.

၈. တၢ်ကဒီသအဒီးသံၣ်ခွဲၣ်ကတီၤက့ကသံၣ်သ့ၣ်ဂံၢ် ဝၣ်စဲတၢ်မဲတၢ်မါလၢပုတတသ့ၣ်ပှ်ပူဒီးဆိးကါ က့အီၤဖဲတၢ်လိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်တဘျီလၢလၢ.

၉. ဧသိးဒီးလီၤကဝီပုတတထူလံသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ် ဟ်ဖျိၣ်မသကိးတၢ်လၢတၢ်ပဆၢရဲၣ်ကျဲဒီးတၢ်က ဟုကယၢ်က့ခိၣ်ယၢန့ဆၢၣ်ကဆူၣ်ထီၣ် ဒီးဂ့ၤ ထီၣ်, ဒီးကသ့သ့ၣ်ညါဟ်လုာ်ဟ်ပူက့ခိၣ်ယၢန့ ဆၢၣ်အတၢ်ကဲဘျးကဲဖျိၣ်အါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဧန့ၣ်အသိးလၢတၢ်မဆူၣ်ထီၣ်က့ပုတတဝါ သ့ၣ်ပှ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲ, တၢ်ဂုထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးယုၣ် ကတၢ်ပဆၢရဲၣ်ကျဲအဂီၢ်, လီၤကဝီပုထူလံဖိသ့ၣ် တဖၣ်ကွဲးဟ်လီၤသကိးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျးခဲလၢၣ် (၂၀) ထံၣ်န့ၣ်လီၤ.

၁၀. လၢပုတတသ့ၣ်ပှ်ပူ, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လၢအသီ, ဧ အမ့ၢ်ဟံၣ်ဃီဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်လၢအဂၤသ့ၣ် တဖၣ်တၢ်တုထီၣ်အီၤတသ့လုၤတက့ၤဘၣ်.

၂. လၢပုတတသ့ၣ်ပှ်ပူ, တၢ်ခူၣ်ဒီးတၢ်ထူးထီၣ်ဟီၣ် လၢတၢ်အိၣ်ယၢ, ဧအမ့ၢ်လၢလုၤတၢ်မ့ၢ်ထးသံဒီး ဟီၣ်လၢတၢ်ထူးတၢ်တီၤတဖၣ်တသ့လုၤတက့ၤဘၣ်.

၃. ပုတတသ့ၣ်ပှ်ပူအံၤတၢ်တဘၣ်ဆါလီၤဒီးပိၣ်လီၤ အီၤလုၤတက့ၤဘၣ်.

၄. လၢပုတတသ့ၣ်ပှ်ပူ, တၢ်တဘၣ်သ့ၣ်လီၤတၢ်မူ တၢ်ဘျီးအထူၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပံ, ညါဖီဒီးတၢ်လၢအဂၤ သ့ၣ်တဖၣ်လုၤတက့ၤဘၣ်.

၅. လၢပုတတသ့ၣ်ပှ်ပူ, တၢ်တဘၣ်ပျဲလီၤဒုးအိၣ်ဆၢၣ် ဖိကီၢ်လၢတၢ်ဘၣ်အအီၤလၢအဒိၣ်တကလုာ်ဒ်အမ့ၢ် ကဆိ, ပနၢ်ဒီးကျိၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လုၤတက့ၤဘၣ်.

၆. လၢပုတတသ့ၣ်ပှ်ပူ, တၢ်တဘၣ်န့ၤလီၤကုာ်အိၣ် သ့ၣ် (သ့ၣ်လး) လၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်န့ၢ်ဘျးန့ၢ် ဖျိၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.

၇. လၢဟံၣ်ဃီတၢ်လိၣ်ဘၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်စွဲအဂီၢ်, တၢ် ဟ့ၣ်တၢ်ပျဲလၢတၢ်ကလဲၤထၢအိၣ်သ့ၣ်မုၢ်ယုၤလၢအ လီၤတကူးသးလၢဟီၣ်ခိၣ်လိၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်သ့ၣ်သံကစဲၣ်ဒီးသ့ၣ်အကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်ထၢခွါ, သ့ၣ်ပဟံၣ်, သ့ၣ်ဖျ, တလၢ, ဒီးကျိၢ်ကျဲၣ်သ့ၣ်တ ဖၣ်တၢ်ကျိၢ်ဒီးမအိၣ်အီၤတသ့ဘၣ်.

ပုထူလံဖိတဖၣ်လဲၤလီၤမတၢ်ဟုသ့ၣ်ညါဒီးမနီၣ်မယါက့သ့ၣ်ပှ်တၢ်အိၣ်ယၢ. တၢ်ဂီၤ-TTIP

- ၈. လာပုတတသွန်ပျံပူ၊ ဗုဒ္ဓဦးသွန်ပျံခိဉ်ဃာကပိတ် ကပသွန်တဖန် တ်တဘဉ်ဒွဉ်လဲးမ့ဉ်အူလုတ က့ဘဉ်.
- ၉. လာပုတတသွန်ပျံပူ၊ တ်တဘဉ်လဲးထူးထီဉ်သွန် ဝဉ်ဒီးမကအိလဲးနီဉ်ကစာတ်ဘဉ်ဘျူးဘဉ်ဖိဉ် အဂီဉ်ဘဉ်.
- ၁၀. လာပုတတသွန်ပျံပူ၊ တ်တဘဉ်ဟဲနုဉ်လီမာ တ်ဂုထီဉ်ပသီထီဉ်တံဉ်တိဉ်ကျဲလဲးအဒိဉ်သွန် တဖန်နီတမံဘဉ်. အဒိ, ကုဉ်ပနံဉ်သွန်တဖန် ဟဲနုဉ်လီဟံးန့ဉ်ဆူဉ်ပုတတသွန်ပျံတံဉ်လီဉ်တံဉ် ကျဲလဲးမုဉ်ကျဲလဲးကွဉ်တံဉ်တိဉ်ကျဲသွန်တဖန်အဂီဉ် စံးတံဉ်သွန်တဖန်န့ဉ်လီ.
- ၁၁. လာပုတတသွန်ပျံပူ၊ နီဉ်တဂုပုလဲးထူးထီဉ် သွန်ဝဉ်မုဉ်တသ့ဘဉ်ဆဉ်, မ့မုဉ်လာပုတတဒိတ ဖု (မ့တမုဉ်)ပုအါဂုအတံဉ်လိဉ်ဘဉ်ဒ်အမုဉ်တံဉ် ကသုဉ်ထီဉ်ဘျီထီဉ်ကွီ, သရိဉ်, တံဉ်, တံဉ်ဆါ ဟံဉ်သွန်တဖန်အဂီဉ်တခီ, တံဉ်ကဘဉ်ဟံးန့ဉ်ဆိ တံဉ်ပျဲလာပုတတသွန်ပျံကမံးတံဉ်အအိဉ်ဝံအ လီဉ်ခံမး တံဉ်လဲးထူးထီဉ်မအိဉ်သ့န့ဉ်လီ.

- ၁၂. လာတံဉ်ကလဲးထူးထီဉ်မသ့ဉ်ဖဲပုတတသွန်ပျံ ပူလာပုတတဒီးပုအါဂုတံဉ်လိဉ်ဘဉ်အဂီဉ်, တံဉ် ကဘဉ်လုပိတ်မထွဲဒ်ကီဉ်သုလုသွန်ပျံဝဲကျိတံဉ် ထူးထီဉ်သွန်တံဉ်သိဉ်တံဉ်သီတံဉ်ဘျီဒီးတံဉ်နဲဉ်ကျဲ သွန်တဖန်အိဉ်ဟဲအသိးန့ဉ်လီ. လာန့ဉ်အမဲဉ် ညါကဘဉ်မုဉ်သွန်ဖျဉ်တဝီ (၄ ပုဉ် ၆ စုမုဉ်ဒိဉ်) ဆူအဖီခိဉ်ဒီးသွန်အခိဉ်ဆာဉ်သွန်တဖန်တံဉ်က ဘဉ်ဟဲတံဉ်အိဉ် (၂ ပုဉ်) န့ဉ်လီ.
- ၁၃. လာပုတတသွန်ပျံပူ, တ်တဘဉ်မဒီးဒုးအိဉ် ထီဉ်ဘျဉ်ဇိပွဲဇိ (အဒိ, ဒ်အမုဉ်တံဉ်သုဉ်ဖုံသးညီ ဒီးတံဉ်တကျိဉ်တစုအတံဉ်ဟူးတံဉ်ဂဲအကလုဉ် ကလုဉ်) တံဉ်ရဲဉ်တံဉ်ကျဲသွန်တဖန်နီတမံဘဉ်.
- ၁၄. ကျဲမုဉ်ကျဲဘိလဲးအအိဉ်ဟဲတချူးဒ်းလာတံဉ်ဒုးအိဉ် ထီဉ်ပုတတသွန်ပျံပူသွန်တဖန် တံဉ်မလဲးထီဉ် အိဉ်တသ့လုတက့ဘဉ်.
- ၁၅. လာပုတတသွန်ပျံပူ, တ်တဘဉ်ဟဲနုဉ်လီသုဉ် ထီဉ်ဒီးတုထီဉ်လီမုဉ်အူဒီးလီတဲစိအထူဉ်သွန် တဖန်လုတက့ဘဉ်.

သးပျံစိတံဉ်ကီဉ်, ကျဲထုဉ်ပုအိဉ်ပုတတသွန်ပျံကမံးတံဉ်ခိဉ် (၂) အတံဉ်ဟုဉ်ဒီဟုဉ်နီ, တံဉ်ဂီ-TTIP

- ၁၆. လာပုတဝသုဂ်ပျာ်ပု၊ တာ်တဘၣ်လဲးဆဲးအိၣ်ခး အိၣ်တာ်မံလဲာ်ဆၣ်ဖိကီာ်ဖိလၢခိဒီးလၢထံကျါ သ့ၣ်တဖၣ်လ့ၤတက့ၤဘၣ်.
- ၁၇. တာ်မံလဲာ်ဆၣ်ဖိကီာ်ဖိလၢအဟးထီၣ်ဆုပုတဝ သ့ၣ်ပျာ်အချာသ့ၣ်တဖၣ် တာ်ဆဲးအိၣ်ခးအိၣ်အိၤ မ့ၢ်သ့ၣ်ဆၣ်, မ့ၢ်ဆၣ်ဖိကီာ်ဖိအဒိၣ်တကလုာ် လၢအဘၣ်တာ်တြီအိၤလၢကီာ်သူလ့ၤသ့ၣ်ပျာ်ဝဲကျါ သ့ၣ်တဖၣ် တာ်ခးအိၣ်အိၤတသ့လ့ၤတက့ၤဘၣ်.
- ၁၈. နီာ်တဂၤပုတၢ်သ့ၣ်တာ်ဖျးကျီး (ခိၣ်) လၢအအိၣ် ဟ်တချးဒီးလၢတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးပုတဝသ့ၣ်ပျာ် အဆၢကတီာ်သ့ၣ်တဖၣ် တာ်တဘၣ်မဲလဲာ်ထီၣ် ဒီးမဲအါထီၣ်အိၤဘၣ်. သ့ၣ်ထူၣ်ဝဲာ်ဘိလၢအအိၣ် ဖဲအနီာ်ကစါအတာ်သ့ၣ်တာ်ဖျးကျီး (ခိၣ်) ပုသ့ၣ် တဖၣ် အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကထုး ထီၣ်သူဒီးစူးကါအိၤသ့ၣ်ဆၣ်ကဘၣ်ယုဒွဲးဒီး ဒီးန့ၢ်ဆိတာ်ပျဲလၢပုတဝသ့ၣ်ပျာ်ကမံးတံာ်အအိၣ် န့ၣ်လီၤ.
- ၁၉. ပုတဝသ့ၣ်ပျာ်တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်ဘျာ်လၢတာ် ကွဲးဟ်လီၤအိၤလၢထးသ့ၣ်တဖၣ် ပုကိးဂၤဒဲးက ဘၣ်လုာ်ပိာ်မၤထွဲအိၤန့ၣ်လီၤ.
- ၂၀. ပုတဂၤလၢလၢလၢအမ့ၢ်လၢသ့ၣ်ခါပတ်ပုတဝ သ့ၣ်ပျာ်တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်ဘျာ်လၢတာ်ကွဲးဟ်လီၤ သ့ၣ်တဖၣ်တခီ တာ်ကစံၣ်ညီၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်အိၤဂ့ၢ် ဝိဒ်တာ်မၤကျဲအိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

တိၢ်နီၣ်—ပုတဝသ့ၣ်ပျာ်တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်ဘျာ်လၢထး သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အသးသမူလၢတာ်ကဘၣ်လုာ်ပိာ်မၤထွဲ ဒီးမၤဖျါထီၣ်အိၤတခီကမ့ၢ်ဝဲဒၣ်လၢ (၃) နံၣ်အတီာ်ပု, စးထီၣ်ဖဲ လၢဖုၣ်တြျါအါရံၤ (၂၀၂၂) နံၣ် တုၤ လၢ ဖုၣ်တြျါအါရံၤ (၂၀၂၄) နံၣ်အတီာ်ပုန့ၣ်လီၤ. ဖဲ (၃) နံၣ်ဝဲအလီၢ်ခံ ကမံးတံာ်လၢအသီတဖုလၢတာ်မ့ၢ်ယု ထီၣ်အိၤသ့ၣ်တဖၣ်ဘီဘၣ်မၤဂ့ၢ်ဒီးဆိတလဲအိၤသ့ၣ်

အဝဲသ့ၣ်တာ်ထံၣ်ဒီးတာ်လိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲအသိး န့ၣ်လီၤ.

လၢတာ်ဖီၣ်ပံးမၤဆူၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဖျါထီၣ်က့ၤပု တဝသ့ၣ်ပျာ်တာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်ဘျာ်အဂီၢ်, လီၢ်ကဝိက ညီပုတဝထူလံ (၃) ဖုလၢအပၤဆၢရဲၣ်ကျဲသကိးကျဲ ထံၣ်ပၤခိၣ်ပုတဝသ့ၣ်ပျာ်သ့ၣ်တဖၣ် ဟ်လီၤသကိး စ့ၢ်ကိးတာ်စံၣ်ညီၣ်ဒီးတာ်ဟံးဂ့ၢ်ဝိအကျိၤအကျဲဖဲတာ်မ့ၢ် လုာ်သ့ၣ်ခါပတ် (မ့တမ့ၢ်) ထီဒါတာ်သိၣ်တာ်သီဒီး တာ်ဘျာ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်လၢအံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ၁. ပုတဂၤလၢလၢလၢအမ့ၢ်လဲၤန့ၣ်လီၤယုအိၣ်ဃာ်အိၣ် ဒီးဆဲးအိၣ်ခးအိၣ်တာ်မံလဲာ်ဆၣ်ဖိကီာ်ဖိ, ထီၣ်ဖိ လံၣ်ဖိ, ယုန့ၢ်သံၣ်ဖိဖိဖိ (ဖီသ့ၣ်ခံ), တာ်ဘျိၣ်တာ် စွါတမံလဲာ်လၢလၢပုတဝသ့ၣ်ပျာ်ဟီၣ်ကဝိအပု သ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး (၃၀၀,၀၀၀ ကွဲး) အမဲာ်ညါကဘၣ်ကျိမ့ၢ်တံၤ (မ့တမ့ၢ်) ကျိ ပျီကျဲလၢအအိၣ်ဖဲပုတဝသ့ၣ်ပျာ်ပုန့ၣ်လီၤ. တာ် မ့ၢ်ဆဲးအိၣ်ခးအိၣ်ဘၣ်ဖုးတာ်မံလဲာ်ဆၣ်ဖိကီာ်ဖိ အကလုာ်လၢအဒိၣ်ဒီးတာ်တြီအိၤသ့ၣ်တဖၣ်တခီ ကဘၣ်တူာ်တာ်ကမံၣ်လီၤဆိဒ်ကီာ်သူလ့ၤသ့ၣ်ပျာ်ဝဲ ကျိတာ်သိၣ်တာ်သီဒီးတာ်ဘျာ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ၂. ပုတဂၤလၢလၢလၢအမ့ၢ်လဲၤန့ၣ်လီၤကျိသ့ၣ်ကျိဝဲ လၢပုတဝသ့ၣ်ပျာ်ပုတဖၣ် ကဘၣ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး (၅၀၀,၀၀၀ ကွဲး) အမဲာ်ညါကဘၣ်ကျိပျီစ့ၢ်ကိး မ့ၢ်တံၤ (မ့တမ့ၢ်) ကဘၣ်ကျိပျီမၤရဲကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိ လၢအအိၣ်ဟ်ဖဲပုတဝသ့ၣ်ပျာ်ပုန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ် အမဲာ်ညါသ့ၣ်လၢတာ်ကူၤလီၤအိၤဒီးတာ်ကူၤသ့ၣ် ပိးလီၤသ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢာ် ပုတဝသ့ၣ်ပျာ်ကမံးတံာ် ကဟံးန့ၢ်က့ၤအိၤန့ၣ်လီၤ.
- ၃. ပုတဂၤလၢလၢလၢအန့ၣ်လီၤဖဲးခး, ဧွဲၣ်လဲးမ့ၢ်အု, ဒီးတ့ထီၣ်ဘီထီၣ်တာ်သ့ၣ်ထီၣ်ဖဲပုတဝသ့ၣ်ပျာ်အ ပုန့ၣ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်စ့အိၣ်လိး (၂၀၀,၀၀၀ ကွဲး) အမဲာ်ညါကဘၣ်ကျိပျီစ့ၢ်ကိးမ့ၢ်တံၤ (မ့တမ့ၢ်)

ကဘဉ်ကျီပျီမရဲကျဲမုာ်ကျဲဘိလၢအအိဉ်ဟံ့ဖဲပုတ
တၢသ့ဉ်ပုာ်ပုာ်သ့ဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

၄. ပုတဂၤလၢလၢလၢအမ့ၢ်တဖဉ်လီၤကဝီပုထူ
လံာ်သ့ဉ်တဖဉ် မ့ၢ်တယုခွဲးဒီးတဒီးန့ဉ်တပျဲလၢပု
တတၢသ့ဉ်ပုာ်ကမံးတံာ်အအိဉ်ဒီး မ့ၢ်န့ဉ်လီၤမဟး
ဂီၤဘဉ်ဖုးတံာ်တမံးလၢလၢပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်ပုာ်သ့ဉ်
တဖဉ် ကဘဉ်ဟ့ဉ်စုအိဉ်လိး (၅၀,၀၀၀ ကွး) အ
မဲာ်ညါကဘဉ်ကျီပျီစ့ၢ်ကီးမ့ၢ်တဖဉ်တံာ် (မ့တမ့ၢ်)
ကဘဉ်ကျီပျီမရဲကျဲမုာ်ကျဲဘိလၢအအိဉ်ဟံ့ဖဲပုတ
တၢသ့ဉ်ပုာ်ပုာ်န့ဉ်လီၤ. လၢန့ဉ်အမဲာ်ညါ, သ့ဉ်ပုာ်
တံာ်အိဉ်ယၢၤအမ့ၢ်တဖဉ်ဒီးတံာ်မဲာ်မၤလၢတံာ်မၤ
ဟးဂီၤအီၤသ့ဉ်တဖဉ် တံာ်ကဟံးန့ဉ်အီၤဂ့ၢ်ဝီဒ်တံာ်
စံာ်ညီဉ်ကျဲကျဲလၢအကၢကီဉ်အိဉ်ဝဲအသိးန့ဉ်လီၤ.

၅. ပုတဂၤလၢလၢလၢအမ့ၢ်တယုခွဲးဒီးဒီးန့ဉ်တပျဲလၢ
ပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်ကမံးတံာ်အိဉ်ဒီးန့ဉ်လီၤဟံးန့ဉ်က
သံဉ်သ့ဉ်ဂံၢ်ဝဲဉ်ပဲပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်ပုာ်သ့ဉ်တဖဉ်
ကဘဉ်ဟ့ဉ်စုအိဉ်လိး (၃၀၀,၀၀၀ ကွး) အမဲာ်
ညါကဘဉ်ကျီပျီစ့ၢ်ကီးမ့ၢ်တဖဉ်တံာ် (မ့တမ့ၢ်)
ကဘဉ်ကျီပျီမရဲကျဲမုာ်ကျဲဘိလၢအအိဉ်ဟံ့ဖဲပုတ
တၢသ့ဉ်ပုာ်ပုာ်သ့ဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

၆. ပုတဂၤလၢလၢလၢအမ့ၢ်န့ဉ်လီၤယုအိဉ်ယာ်အိဉ်ဒီး
ဆဲးအိဉ်ခးအိဉ်ဒ့ဉ်ဖိညဉ်ဖိဖဲကွံတဉ်လၢအအိဉ်ဖဲ
ပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်ပုာ်သ့ဉ်တဖဉ် ကဘဉ်ဟ့ဉ်စုအိဉ်လိး
(၃၀၀,၀၀၀ ကွး) အမဲာ်ညါကဘဉ်ကျီပျီစ့ၢ်ကီး
မ့ၢ်တဖဉ်တံာ် (မ့တမ့ၢ်) ကဘဉ်ကျီပျီမရဲကျဲမုာ်
ကျဲဘိလၢအအိဉ်ဟံ့ဖဲပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်အပုန့ဉ်လီၤ.

တၢ်နီဉ်-စုအိဉ်လိးလၢတံာ်ဟံ့ပနီဉ်အီၤပုတတၢသ့ဉ်
ပုာ်တံာ်သိဉ်တံာ်သီတံာ်ဘျုးလၢထးသ့ဉ်တဖဉ် ပုမၤကမုာ်
တံာ်ဒီး ပုလၢအလုာ်သ့ဉ်ခါပတံာ်တံာ်ဘျုးသ့ဉ်တဖဉ်က
ဘဉ်ဟ့ဉ်အီၤပုလီၤပုၤစးဒီးစုအိဉ်လိးလၢတံာ်ဒီးန့ဉ်အီၤ
သ့ဉ်တဖဉ် ပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်ကမံးတံာ်ကပၤဆုာ်ရဲဉ်ကျဲ
ဒီးသ့အီၤလၢပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်တံာ်ဖဲတံာ်မၤလၢအလိဉ်ဒီး

တံာ်ဖဲတံာ်မၤတံာ်လဲၤတရံးသးအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ပုတဂၤ
လၢလၢလၢအမ့ၢ်တဖဉ်ကန့ဉ်ဒီးလုာ်ပိာ်မၤထွဲပုတတၢသ့ဉ်
ပုာ်တံာ်သိဉ်တံာ်သီတံာ်ဘျုးလုာ်ဒီးမ့ၢ်တတုာ်လိာ်ပုတတ
သ့ဉ်ပုာ်ကမံးတံာ်စံာ်ညီဉ်ဟံးန့ဉ်ဂ့ၢ်ဝီအကျိအကျဲ
လၢတံာ်ကွဲးဟံ့လီၤအီၤလၢထးသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်ဒီး တံာ်က
ဘဉ်ဆုာ်ထီဉ်အီၤဆုာ်ကီၢ်ဆဉ် မ့တမ့ၢ် ကီၢ်ရဲဉ်သ့ဉ်ပုာ်ဝဲ
ကျိပုၤဘဉ်မုာ်ဘဉ်ဒါသ့ဉ်တဖဉ်အအိဉ်လၢတံာ်ကဟံး
န့ဉ်အီၤဂ့ၢ်ဝီ ဒ်ကီၢ်သုလုၤသ့ဉ်ပုာ်တံာ်မၤကျဲအိဉ်ဝဲအသိး
န့ဉ်လီၤ.

လၢတံာ်ကသ့ဒုးလိဉ်ထီဉ်ဖးထီဉ်က့ၤပုတတ
သ့ဉ်ပုာ်အတံာ်ဖဲတံာ်မၤတုၤလီၤတံာ်လီၤဒီးမၤလၢထီဉ်ပုၤ
ထီဉ်က့ၤတံာ်ထံဉ်စိဒီးတံာ်ပညိဉ်ဖိတၢဉ်အဂီၢ်, ဒီးတက
တီၢ်ယီ ဒ်ပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်တံာ်န့ဉ်ကျဲအိဉ်ဝဲအသိး လီၢ်
ကဝီဒုဖိသဝီဖဲလၢပဲာ်ကီၢ်အ, ခိလိကါဒီးခိမံခိဉ်သ့ဉ်တ
ဖဉ် ယုထၢထီဉ်ပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်ကမံးတံာ်ခဲလၢာ် (၂၃)
ဂၤ (ပိာ်မုာ် ၄ ဂၤ, ပိာ်ခွါ ၁၉ ဂၤ) လၢကတီခိဉ်ရိဉ်
မဲာ်ပုၤပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်တံာ်ဖဲတံာ်မၤသ့ဉ်တဖဉ်အဂီၢ်န့ဉ်
လီၤ. ကမံးတံာ်သ့ဉ်တဖဉ်အံၤမ့ၢ်ခိဉ်န့ဉ်ခါစးလၢအ
ဘဉ်တံာ်ဟံးဂံၢ်ဟံးဘါဒီးဟ့ဉ်စိဟ့ဉ်ကမီၤအီၤလၢလီၢ်က
ဝီဒုဖိသဝီဖဲသ့ဉ်တဖဉ် ဒီးဘဉ်တံာ်ယုထၢထီဉ်အီၤ
ပုၤအါဂၤတံာ်ဘဉ်သးတံာ်မၤကျဲအိဉ်ဝဲအသိးန့ဉ်လီၤ. ဒ်
န့ဉ်အသိး လၢတံာ်ထုးစုန့ဉ်ကျဲဒီးဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးက့ၤ
တံာ်ပၤဆုာ်ရဲဉ်ကျဲပုၤပုတတၢသ့ဉ်ပုာ်အတံာ်ဖဲတံာ်မၤကလဲၤ
တရံးအသးယံးယီဉ်ဒီဉ်အဂီၢ်, တံာ်ယုထၢဟံးလီၤစ့ၢ်

ခိဖျိထံလီၢ်ကီၢ်ပုၤတံာ်ဒုးတံာ်ယၢ, တံာ်ဆီဉ်
တံာ်မၤန့ၤဒီးတံာ်အိဉ်တုာ်အိဉ်ကလီၤကွံာ်ကညီ
ပုၤထူလံာ်သ့ဉ်တဖဉ်အန့ဆာ်တံာ်အိဉ်ယၢဒီး
ဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ် ဒီးတံာ်ယုာ်မ့ၢ်ဟးဖျိဒီးတံာ်သုး
လီၢ်သုးကျဲတပယုာ်ယီအယီ တံာ်မုၤအါကလုာ်ဒီး
န့ဆာ်ခိဉ်ယၢလၢအအိဉ်ဖဲပမိာ်ပာ်ဖဲဟီဉ်ခိဉ်
ကပံာ်တံာ်လီၢ်တံာ်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်လီၤဆုာ်လီၤပလုာ်
ဒီးဟးဂူဉ်ဟးဂီၤကွံာ်အါမးလံ

လီကဝီပူထူလံဖိသုတ်တဖၣ်ဒိဖိုင်သကိးတၢ်ဂီဖဲတၢ်လဲလီမတၢ်ယုသုတ်ညါဖဲပုတတသုတ်ပုအဆၢကတီၢ်. တၢ်ဂီ- TTIP

ကိးကမံးတံၣ်ပုဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်ကရၢ်ဒီးပုဟ့ၣ်
ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်ကရၢ်အံၤ ပုနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ် ၉
၇၂ လၢလီၤကဝီခိၣ်န့ၢ်, ကီၢ်ရၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်ဒီးသုးက့ခိၣ်
န့ၢ်အကျါန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်တီခိၣ်ရိၣ်ခဲဒီးမၤဖျါထီၣ်ကျၢၤထီၣ်
ပၤခိၣ်ပုတတသုတ်တဖၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတုၤလီၤတီၤလီၤ
ကသ့အဂီၢ်, ပုတတသုတ်ပုကမံးတံၣ်သုတ်တဖၣ်တၢ်
ကွဲးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးပၢ်လီၤန့ၢ်သကိးအဝဲသုတ်မူဒါဒီးတၢ်
ဖံးတၢ်မၤဒ်အကၢကီၣ်ဖိးမံလိၣ်အသးဒီးအဝဲသုတ်တၢ်
အိၣ်သးဒီးကံၢ်စီတၢ်သုတ်ဘၣ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

ကျၢၣ်ထီၣ်ပၤခိၣ်ပုတတသုတ်ပုအပူ ဒ်တၢ်
ယုသုတ်ညါအစၢအသိးတၢ်ထံၣ်န့ၢ်ဝဲဒၣ်သုတ် (၈၃) က
လုၣ်, ဝၣ် (၁၄) ကလုၣ်, ဂံၢ် (၁၇) ကလုၣ်, ကသံၣ်
သုတ်ဂံၢ်ဝၣ်ဖဲ (၄၁) ကလုၣ်, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ (၂၀) ကလုၣ်,
ထီၣ် (၄၃) ကလုၣ်, ဂုၢ် (၁၆) ကလုၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီပုတတထူလံလၢအအိၣ်ဆိးဖဲပံၢ်ကီၢ်အ,
ခီလီကါ, ဒီးခီမံခိၣ်သုတ်တဖၣ်လၢတၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်တ
မံၤဖိအပူ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်သကိးဝဲတတသုတ်ပုတဘၣ်
လၢတၢ်ကိးန့ၢ်အမံလၢကျၢၤထီၣ်ပၤခိၣ်ပုတတသုတ်ပု

န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပုတတသုတ်ပုတဘၣ်လၢအလၢပုၤဒီးသုတ်
ဒိၣ်ဝၣ်ထီ, တၢ်မံလၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, ကသံၣ်သုတ်ဂံၢ်ဝၣ်
ဖဲ, ထီၣ်ဖိလံၣ်ဖိ, တၢ်မူတၢ်မဲဒီးထံကျိထံကွၢ်သုတ်တ
ဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိထံလီၤကီၢ်ပူတၢ်ဒုးတၢ်ယၤ, တၢ်ဆိၣ်
တံၢ်မၤနၢၤဒီးတၢ်အိၣ်တုၣ်အိၣ်ကလီၤကွၢ်ကညီပုထူ
လံဖိသုတ်တဖၣ်အန့ဆၣ်တၢ်အိၣ်ယၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်က
ပံၣ် ဒီးတၢ်ယုၢ်မံၤပးဖျိးဒီးတၢ်သုးလီၤသုးကျဲတပယုၢ်
ဖိအဖိ တၢ်မူအါကလုၣ်ဒီးန့ဆၣ်ခိၣ်ယၤလၢအအိၣ်
ဖဲပမိၢ်ပၢ်ဖဲဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲသုတ်တဖၣ်
လီၤဆူလီၤပလုၤဒီးပးဂုၢ်ဟးဂီၢ်ကွၢ်အါမးလံန့ၣ်လီၤ.

လၢန့ဆၣ်ခိၣ်ယၤအတၢ်ဂုၢ်ကီလၢအအိၣ်ထီၣ်
ဒ်အမ့ၢ်သုတ်ပုဝၣ်ပုအတၢ်လုၤသုလုၤဂီၤ, ထံကနီကၤ
ထီၣ်, ဒီးတၢ်မံလၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအကလုၣ်ဆံးလီၤစ့
လီၤသုတ်တဖၣ်အံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီ
လၢလီၤကဝီကညီပုထူလံဖိဖဲဒုသဝီ (၃) ဖျါအံၤ
အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်သံၣ်ခွဲၣ်ကတီၤဒီးဒီးသၢက့မိၢ်ပၢ်
ဖဲဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲ ဒီးသုတ်ပုဝၣ်ပုလၢပ
စိဆၢကတီၢ်အံၤဒီးလၢပဖိစိလံၤစိလၢကဟဲဆူညါသုတ်
တဖၣ်အဂီၢ် အဝဲသုတ်ဟ်ဖျိၣ်ထီၣ်သးတပူဖိဒီးဒုးအိၣ်
ထီၣ်သကိးပုတတသုတ်ပုအံၤန့ၣ်လီၤ. ■

တၢ်တုန့ဆၢၣ်ဟီၣ်ချါအုၣ်အကျိၤအကျဲ

သုလၢကီၤဂ့ၤ

ဆါ ကတီၢ်မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤ ပကထံၣ်ဘၣ် လၢန့ဆၢၣ်ဟီၣ်ချါန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တုဆါအီၤ လၢကျးအပူၤဒီးအပူၤဂ့ၤမးန့ၣ်လီၤ. ပု လၢအအိၣ်လၢဝဲၣ်ပူၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်ပူၤဝဲၣ်န့ဆၢၣ် ဟီၣ်ချါလၢအဝဲသ့ၣ်ကသ့ၣ်ကဖျးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပ မ့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်က့ၤလၢပပုၤတတပူၤန့ၣ် ပတုန့ဆၢၣ်ဟီၣ်ချါ မ့ၢ်သ့ၣ်ဂ့ၤန့ၣ် ကကဲထီၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်လၢပပုၤတ တအဂီၢ် ဒီးလၢပဟံၣ်ဖိဖိအဂီၢ်ဖးဒိၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်တုန့ဆၢၣ်ဟီၣ်ချါအုၣ်မ့ၢ်တၢ်မကျဲတဘိလၢ အယုၣ်လီၤဘျါလီၤကွံၣ်တၢ်တယုးတယၢ်ဒီးတၢ်ကမ့ၢ်က မိၣ်ဘၣ်အဘၣ်သီအကျဲတဘိအမဲၣ်ညါ, တၢ်အံၤဒုး အိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်မဂ့ၤထီၣ်က့ၤဟီၣ် ခိၣ်ညၣ်ထ့ၣ်အထူးအစီလၢတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိသ့ၣ်တဖၣ်အ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်တၢ်အီအိၣ်ဆွံအိၣ်ဘျဲၣ်, ဆၣ်ဖိ ကီၢ်ဖိအအုၣ်အဆၣ်, ဒီးသ့ၣ်လၣ်ယုၣ်လၣ်ယုၣ်သ့ၣ် တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢပဒီးန့ၢ်ဘၣ်အီၤ ညီကဒ်လၢပဟံၣ်ပဃီဒီးပခိၣ်ပဃၢၤလၢတၢ်ကတုန့ ဆၢၣ်ဟီၣ်ချါအုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢတၢ်

လိၣ်ဘၣ်အီၤလၢတၢ်ကတုဟီၣ်ချါအုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ပၣ် ယုၣ်ဝဲဒ်ဒီး, သ့ၣ်လၣ်ယုၣ်ဒီးနိၣ်ယု, နိၣ်ဒီးသ့ၣ်လၣ် သံကစၢ်, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအအုၣ်အဆၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကျိၢ်, ပနံၤ, ဆီဒီးမဲၣ်တလဲးအုၣ်အယုၣ်ဒီးအသံသိ, ဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်, ဒီးထံသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၢ်လၢတၢ်ကတုဟီၣ်ချါအုၣ်အဂီၢ်ကဘၣ် မ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢအအိၣ်ဖဲသ့ၣ်ကဒုအဖီလၢ် ဒ်သိးမ့ၢ်အတၢ် ကီၢ်ဒီးမူခိၣ်စူထံသုတဘၣ်အီၤလီၤလီၤတဂ့ၤအဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်အတၢ်ကီၢ်ဒီးတၢ်စူထံမ့ၢ်ဘၣ်အီၤလီၤလီၤတခီ တၢ်အ ထူးအစီလၢအိၣ်ဖဲဟီၣ်ချါအုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကယုထီ, သံ ကွံၣ်, ဒီးကယုကွံၣ်ဒီးလီၤထွံကွံၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တုန့ဆၢၣ်ဟီၣ်ချါအုၣ်အကျိၤအကျဲဒီးခိၣ်ခါ သ့ၣ်တဖၣ်

- ၁. ပကဘၣ်ထၢန့ၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤအယု, ဒ်အမ့ၢ်နိၣ်ဒီး သ့ၣ်လၣ်ယုသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးယီၢ်တၢ်အီၤတုၤအတီၣ် အိၣ်တ့ၢ်ထဲ (၅) ဝဲဒ်ဒီးမံထၢၣ်
- ၂. ဝံအလီၢ်ခံပကဘၣ်ထၢန့ၣ်လီၤတၢ်ဒီးတၢ်လၣ်သံသိ

- သွပ်တဖၣ်ဒီးယီၣ်တံာ်ကဒီးအီၤတုၤအတီၣ်အိၣ်တုၣ်ထဲ (၁) စးဒံးမံထာၣ်,
- ၃. ထာန့ၣ်လီၤဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအအ့ၣ်, ဒ်ပစံးတံာ်အသိးကျိၢ်အ့ၣ်ပနီၣ်အ့ၣ်ထဲ (၁) စးဒံးမံထာၣ်,
- ၄. ထာန့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်အဖိခိၣ်တကထာထဲ (၁) စးဒံးမံထာၣ်
- ၅. ဝံအလီၢ်ခံလူလီၤဟီၣ်ချါအ့ၣ်အပူၣ်အံၤဒီးထံ. မ့မ့ၢ်လၢတံာ်ဖိတံာ်လံၤလၢအယုသ့ၣ်တဖၣ်တခီလူလီၤထံအါအါ,
- ၆. လူလီၤလၢထံတဘျီဝံတဘျီဒီးမထွဲဒ်ခိၣ်ခါတံာ်မကျဲလၢထးကွဲးဖျါဝဲအသိးတုၤဟီၣ်ချါအ့ၣ်အပူၣ်အံၤထီၣ်ထီတုၤလၢအယုနယီၢ်ဒု မ့တမ့ၢ် နသးနါပျံတက့ၢ်,
- ၇. ဒီးလၢခံကတံာ်ကးဘၢဟီၣ်ချါအ့ၣ်အပူၣ်အံၤအဖိခိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်တက့ၢ်. ဝံအလီၢ်ခံလူလီၤထံဒီးမဘၣ်လိာ်တံာ်အမဲာ်ဖံးခိၣ်ဘျုးဘျုး ဒ်သိးကဒီးကဒါဟီၣ်ချါအ့ၣ်အပူၣ်အံၤလၢမ့ၢ်အတံာ်ကီၢ်ဒီးဒ်သိးတံာ်ကီၢ်သုတဆဲးလီၤဘၣ်အီၤဒီးတံာ်စူၤထံသုတဘၣ်အီၤလီၤလီၤတဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

တံာ်ဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ပူၤကွံာ်အသိ (၂၀) အလီၢ်ခံန့ၣ်, နကဘၣ်ယၣ်ကဒါဒီးကျိၢ်ကဒါက့ၤဟီၣ်ချါအ့ၣ်

အပူၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဟ်ပဒီးအီၤဆူညါအသိ (၂၀) ဝံယၣ်ကဒါဒီးကျိၢ်ကဒါက့ၤအီၤအသိတဘျီတက့ၢ်. ဒီးဆူညါအသိ (၂၀) ကဒီးန့ၣ်ဟီၣ်ချါအ့ၣ်အံၤကကဲထီၣ်ဝဲဒၣ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ချါအ့ၣ်အံၤကကဲထီၣ်ဂ့ၤဖဲလၢ,

- ၁. အမ့ၢ်တနၢအ့ၣ်ဘၣ်အဆၢကတီၢ်
- ၂. အလွဲၢ်မ့ၢ်အိၣ်ဖျါသုပျံဒီးသုပးအဆၢကတီၢ်
- ၃. တံာ်မ့ၢ်တံာ်ဘိမ့ၢ်လီၤဘျဲးဒီးလီၤကရဲမ့ၢ်မ့ၢ်နီၢ်နီၢ်ဒီးကဲထီၣ်က့ၤဟီၣ်ချါဂ့ၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ချါအ့ၣ်အံၤမ့ၢ်တကဲထီၣ်ဟီၣ်ချါဂ့ၤဖဲဒီးဘၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်ကဟ့ၣ်ထီၣ်တံာ်သဝံလၢအမၤဘၣ်ဒိတံာ်မ့ၢ်တံာ်ဘိသ့ၣ်တဖၣ်သ့ ဒီးတံာ်ဖိလံၤဖိယာ်သ့ၣ်တဖၣ်ကဟဲမၤဘျဲးဒီးမဟးဂီၢ်တံာ်မ့ၢ်တံာ်ဘိသ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတံာ်မၤစူၤလီၤကွံာ်တံာ်တယုးတယာ်ဒီးတံာ်ကမ့ၢ်ကမ့ၢ်တံာ်ဘၣ်အဘၣ်သိ ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်ထွဲအထူးအစီလၢတံာ်သ့ၣ်တံာ်ဖျးအဂီၢ်, မံပကမၤကွံာ်မၤလိဒီးတ့ၤသကိးဟီၣ်ချါအ့ၣ်တက့ၢ်. ■

ကုစါယါဘျါဘျါကဖုတၢ်ဆါအကလုာ်ကလုာ်လၢကသံဃ် သုဂံဝဂ်စဲအကျဲ

သုလုာ်ကီုဂ့ၤ

ဆါ ကတီၢ်မုၢ်မဆါတနံၤအံၤ မ့ၢ်နပၣ်သုဂံဝဂ်
သးလၢပုၤကအုကစွါ, ပုၤကိးထီၣ်ကိး
လီၤအဟၢဖါဆါတဘျီဘျီစ့ၢ်ကိးခါ. ပမ့ၢ်
ဟ်သုဂံဝဂ်သးန့ၢ်ပကနၢ်ဟူဘၣ်, ထံၣ်ဘၣ်ဒီးလဲၤခိ
ဖျိဘၣ်လၢပကစၢ်လၢပုၤအါဂကအုကစွါလၢအဟၢဖါ
ဆါ, ကလံၤလိာ်, ဒီးတုၢ်ဘၣ်လၢအဟၢဖါဆါကိာ်ဟ့
န့ၢ်လီၤ. ပုၤကိးဂၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ချါအံၤဒ်သိးကအိၣ်မုၢ်,
ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်, လဲၤက့ၤဖံးမၤလၢပုၤဒီးတၢ်သုဂံဝဂ်
ညီကသုအဂီၢ် လိာ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချါန့ၢ်လီၤ.
ပမ့ၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချါ မးပကသုဂံဝဂ်သးညီလၢပတၢ်
အိၣ်တၢ်ဆိး, တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢတၢ်လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိးသး
မုၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ လၢပုၤတတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၢ်
လီၤ. တၢ်ကုစါယါဘျါတၢ်ဆါလၢကသံဃ်သုဂံဝဂ်
စဲအဂီၢ် တဘျီအံၤ သုလုာ်ကီုဂ့ၤကွဲးဒုးသုဂံဝဂ်ထီၣ်
က့ၤပုၤလၢတၢ်ကုစါယါဘျါကဖုတၢ်ဆါအဂ့ၢ်လၢအဘၣ်
တၢ်ကွဲးဒီးထၢဖျိၣ်ကတၢ်ကတီၢ်အီၤလၢ သရၣ်စီၤသ့ဖဲ
ဒီးသရၣ်မုၢ်နီၢ်အဲၣ်မ့ၢ်ဖဲ ၂၀၀၇ နံၣ်န့ၢ်လီၤ.

တၢ်လၢပကြးသုဂံဝဂ်ညါ

တၢ်လၢကဖုတၢ်ဆါန့ၢ် အါတက့ၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်
တအိၣ်တၢ်ဘၣ်ဆါဘၣ်ကတီၢ်, ကဖုအပူၤတၢ်အိၣ်လၢ
ကဖုကဘၣ်ဂံၢ်ဝဲတအိၣ်နီၢ်တမံၤဘၣ်အယီၤ ကဖုဘၣ်ဂံၢ်
ဂုၢ်လိာ်အသးဒီးကဲထီၣ်အပူၤလီၤသ့ဖဲန့ၢ်လီၤ.

(က) ကသံဃ်ကဖုတၢ်ဆါအိၣ်ထံးတကလုာ်

- ၁. သုဂံဝဂ်ကွဲးအဂီၢ်
- ၂. တဲၤဖးဒံၣ်အဂီၢ်
- ၃. နးတီၢ်စ့အဂီၢ်
- ၄. တယီၤအတံၢ်
- ၅. ကွဲးစီ

လါစဲးပတုာ်ဘၣ် ၂၀၂၃ နံၣ်

တၢ်ဒုးကဲထီၣ်ကသံဃ်အကျိအကျဲ

မၤန့ၢ်သုဂံဝဂ်ကွဲးအဂီၢ်, တဲၤဖးဒံၣ်, နးတီၢ်စ့,
သယီၤတံၢ် တဖၣ် သ့ကဆီၣ်ကွဲးအီၤ ကျိဘျးလီၤအီၤဝဲ
လိယုအီၤတက့ၢ်. တုၤမ့ၢ်အယုဒီးတီၢ်ဘျးအီၤ, ဂုၤက
မုၢ်အီၤဂုၤဂုၤတက့ၢ်. ဟံးန့ၢ်ကသံဃ်အကမုၢ်သုဂံဝဂ်တဖၣ်
အံၤ တခါပုၤသိးသိး (အဒိ- တဘးစုာ်စုာ်) ကျဲၣ်ကျိ
လီၤယုာ်အီၤဒီးကွဲးစီၤအကြး ဒ်သိးနကကိာ်လိာ်အီၤ
ကကျါအဂီၢ်န့ၢ်တက့ၢ်. နကျဲၣ်ကျိအီၤဝဲဒီးကကိာ်
လိာ်အီၤအဖျါဖိထဲစုဆၣ်ခိၣ် တဖျါဖိတဖျါဖိ ဒီး
ဖၢနုာ်ဟ်ယာ်အီၤလၢကိာ်အအပူၤ မ့တမ့ၢ် ပလီၤအပူၤဒ်
သိးကလံၤသုတနုာ်လီၤတဂ့ၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်သုကသံဃ်အကျိအကျဲ

ပုၤသးပျါအဂီၢ်န့ၢ်အိၣ်အီၤ ဂီၤတဖျါ ဟါတ
ဖျါ ကိးနံၤဒဲး တုၤအပုၤထီၣ်သၢလါအစ့ကတၢ်မးက
ဖုတၢ်ဆါကဘျါဝဲလီၤ. အီၤတုၤလၢကဖုတၢ်ဆါအံၤဘျါ
ဂုၤဂုၤ ဒီးဆိကတီၢ်ကွဲးအီၤတက့ၢ်.

ဘၣ်လိာ်တၢ်ဆါအဂ့ၢ်

ပုၤလၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကဖုတၢ်ဆါတဂၤ အိၣ်တၢ်
အမးမ့ၢ်တန့ၢ်ဘၣ်, အိၣ်တၢ်ဟဲမ့ၢ်တန့ၢ်ဘၣ် ဒီးအဟၢ
ဖါဆါ ဟၢဖါကိာ်အူ အိၣ်တမုာ်အိၣ်တသ့ထီၣ်ဘိ လၢအ
နံၣ်ယံာ်လါအါတဖၣ်န့ၢ် မ့ၢ်အိၣ်က့ၤကသံဃ်အဝဲအံၤ
ဘၣ်ဆါဘၣ်ကတီၢ်ဒ်တၢ်န့ၢ်ကျဲအသိးဒီး အတၢ်ဆါ
ကဘျါက့ၤဝဲဂုၤဂုၤဘၣ်ဘၣ်န့ၢ်လီၤ.

တီၢ်နီၣ် - ပုၤလၢအိၣ်ဒီးကဖုတၢ်ဆါတဂၤန့ၢ် ဒ်သိးအ
တၢ်ဆါကဘျါက့ၤချါချါ အဂီၢ် ကဘၣ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢ

အကပုဂ်, တံအိဉ်အကလၢ, တံအိဉ်လၢတဖဲဘဉ် သုဉ်တဖဉ် ဒီးဟးဆဲးတံအိဉ်လၢအဟဲဒိဉ်တလၢ, တံအိဉ်လၢအကိဉ်ဒိဉ်တလၢ, တံအိဉ်လၢအကိဉ်အမးသုဉ် တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

(ခ) ကသံဃ်ကဖုတံဆါခံကလုဉ်တကလုဉ်

- ၁. နိမုဉ် ၁ ပီၤ
- ၂. နိခါ ၁ ပီၤ
- ၃. သယံသံသိ ၅ ရွဲ
- ၄. ထံ ၃၀ ပလီ
- ၅. ကွဲစီ ၂ ပလီ

တံဒုးကဲထီဉ်ကသံဃ်အကျိအကျဲ

ကျိန့ဉ်နိမုဉ်အတံတပီၤ, နိခါအတံတပီၤ, သယံသံသိအတံယဲၤရွဲ သုကဆိအိဉ် ဒီးကျိဘျးအိဉ် တဖဲဖိတက့ၢ်. ချီထီဉ်အိဉ်လၢသဟးဖးဒိဉ်တဖျဉ်အပူ လူထီဉ်ထံအပလီသဆံ, ယုဉ်အိဉ်တုထံလီၤသံးအိဉ် တုအပလီတဆံဒီးစိဉ်လီၤအိဉ်, ပာဉ်ခုဉ်လီၤအိဉ်ဒီးပျဲ န့ဉ်ထဲအထံဆံဆံတက့ၢ်. ထာနုဉ်လီၤကွဲစီခံပလီ ဒီးကျဲဉ် ကျိယုဉ်အိဉ်တပူယီတုအဘဉ်လိဉ်တက့ၢ်. နမ့ၢ်အဲဉ် ဒီးမအိဉ်စုးန့ဉ်အံးဒီး မဇုလီၤကသံဃ်အတံထီဉ်တံ စီသုဉ်န့ဉ်လီၤ. ဒ်လဲဉ်ဂုၤကသံဃ်အဲအံးန့ဉ်ယုဉ်အိဉ် သးခွးတခွး လၢနကအိဉ်အိဉ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

တံသုကသံဃ်အကျိအကျဲ

သးပျဲအဂီၢ်အိဉ်အိဉ်တဘျီပျဲထံအိဉ်ခွးတဖျဉ်ဒီး အိဉ်တနံသဘျီ ထီဉ်ဘးတလါဒီးတံဆါကဘျါလီၤ. အိဉ်ကသံဃ်အံးတုနအိဉ်တံအကိဉ်အမး တံဟဲတံ ဟီန့ဉ်တဖုဒီးဆိကတံကွံဉ်အိဉ်သုန့ဉ်လီၤ.

ဘဉ်လိဉ်တံဆါအဂ့ၢ်

ကသံဃ်အဲအံးန့ဉ်မဆိဉ်ထီဉ်ကိထီဉ်ကု ကဖုအပူလီၤ, ဒီးမဘျါကုဘဲတံဆါန့ဉ်လီၤ.

(ဂ) ကသံဃ်ကဖုတံဆါသၢကလုဉ်တကလုဉ်

- ၁. ဒီးကဉ်ဘုဉ်
- ၂. သယံ
- ၃. ကွဲစီ

တံဒုးကဲထီဉ်ကသံဃ်အကျိအကျဲ

မၤန့ဉ်ဒီးကဉ်ဘုဉ်အစီလီၤယဲၤရွဲ, သယံသံ သိတရွဲ သုကဆိအိဉ်ဒီးမလီၤဘျးအိဉ်တဖဲဝံးချီထီဉ် အိဉ်လၢသဟးပူ လူထီဉ်ထံ ၆ ပလီ, ယုဉ်အိဉ်တုထံ လီၤသံးအိဉ်တုခံပလီ ဒီးစိဉ်လီၤကွံဉ်အိဉ်တက့ၢ်. ပျဲ ကွံဉ်အိဉ်ဒီးဟံးန့ဉ်ထဲအထံဆံဆံတက့ၢ်, ဟံးန့ဉ်ကွဲစီသ ရွဲ, လူနုဉ်အိဉ်လၢကသံဃ်အပူ, ကျိကျိအိဉ်တုအဘဉ် လိဉ်ဂုၤဂုၤဝံး ပာဉ်ယုဉ်အိဉ်လၢပလီပူတက့ၢ်. နမ့ၢ်အဲဉ်ဒီး မအိဉ်အိဉ်ဒီးမအိဉ်ထီဉ်ကသံဃ်အစီ, နမ့ၢ်အဲဉ်ဒီးမအိဉ် စုးဒီးမဇုလီၤကသံဃ်အစီသုဉ်လီၤ. ဒ်လဲဉ်ဂုၤချီအိဉ်သ ခွးတခွးထီဉ်တက့ၢ်.

တံသုကသံဃ်အကျိအကျဲ

ပျဲသးပျဲအဂီၢ်န့ဉ်အိဉ်ကသံဃ်အဲအံးတဘျီ ထံအိဉ်ခွးတခွး, အိဉ်တနံသဘျီ ထီဉ်ဘးတနံဒီးတံဆါ ကဘဉ်လီၤဆိဉ်န့ဉ်လီၤ. ကဖုတံဆါန့ဉ်ဘျါကီအ ယံ မ့ၢ်တဘျါဂုၤဂုၤဒ်ဘဉ်ဒီး ဆဲးအိဉ်ကဒီးဆုညါတနံခံ နံတုလၢအဘျါဂုၤဂုၤတက့ၢ်.

ဘဉ်လိဉ်တံဆါအဂ့ၢ်

ကသံဃ်အဲအံးန့ဉ်ကဟ့ဉ်ထီဉ်ကုကဖုအ ဂံအဘါ ဒီးမကိထီဉ်ကုကဖုအပူလီၤ ဒီးကမဘျါ ကုဘဲကဖုအပူလီၤကယီကယီ တုလၢအဘျါတဖု န့ဉ်လီၤ. ■

တၢသု

ထုလံဖိလၢပိၣ်လိၣ်တြီ

တၢ် စံးဝဲဒၣ်လၢပူၤန့ၣ် ပှၤဒီမံၤပှၤဒီးဒီဒဲၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်ခံၤလၢသဝီတဖျၢၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂဲၤဖံးဂဲၤမၤလၢနီၣ်ခိတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူၣ်အမ့ၢ်တၢ်မၤမ့ၢ်မၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အမဲၣ်ညါ, တၢ်ဘုးတၢ်ထါစ့ၢ်ကီးမ့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအခိၣ်သ့ၣ်တခါလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးအဖဲၣ်မုၢ်ကသ့ထီၣ်ဘၣ်ထီၣ်တၢ်ထါတၢ်ကံၣ်တၢ်ဝုၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးအဂီၢ်, အမံၤပှၤပိၣ်မုၢ်တခါသိၣ်လိၣ်န့ၣ်ယုၤအီၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်လီၤသး ဒီးတၢ်သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်နီၣ်နီၣ်အပူၤဘၣ်ဆၣ် အဖဲၣ်မုၢ်တခါအတၢ်တၢ်နီၣ်ဖံးယၢ် ဃၢဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လဲၤပူၤကွံၣ်အါန့ၣ်အါလါတၢ်ဘျီ လၢတၢ်သိၣ်လိၣ်န့ၣ်ယုၤက့ၤဖဲၣ်မုၢ်တဂၤလၢတၢ်ထါတၢ်ကံၣ်တၢ်ဝုၤအဖီခိၣ် တၢ်ဆိတလဲၤဒီးတၢ်ကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်တအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်အယီ, ဘၣ်တနံၤတခါ ဖဲအမံၤပှၤပိၣ်မုၢ်တဂၤအံၤသိၣ်လိၣ်န့ၣ်လိၣ်ဒီးမၤယုၤတၢ်ထါတၢ်ကံၣ်တၢ်ဝုၤအဆၢကတီၢ် ဒီဖျိအဖဲၣ်မုၢ်မၤလိတၢ်ယၢဒီးတၢ်နီၣ်ဖံးယၢ်တၢ်တန့ၢ်ဘၣ်အယီ, လၢတၢ်သ့ၣ်ဒိၣ်သးဖျိဒီးတၢ်သးထီၣ်ဘၣ်အဖဲၣ်မုၢ်တဂၤအံၤအဖီခိၣ် မံၤပှၤပိၣ်မုၢ်တဂၤအံၤ လၢတၢ်တဆိကမိၣ်ထံဆိကမိၣ်ဆးအပူၤ ဟံးထီၣ်ထးဝဲၣ်တဘျီဒီးဝဲၣ်ယီဝဲဒၣ်ထးဝဲၣ်တဘျီအံၤဆူအဖဲၣ်မုၢ် ဒီးတၢ်စံးဝဲဒၣ်လၢအထးဝဲၣ်တဘျီအံၤ ဘၣ်ဝဲဒၣ်အဖဲၣ်တဂၤအံၤအကဲလးတီတီအယီ အကဲလးအံၤလီၤဘီၣ်ကွံၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲအဖဲၣ်မုၢ်တဂၤအံၤအကဲလးလီၤဘီၣ်ကွံၣ်အလီၢ်ခံ လၢတၢ်သ့ၣ်ဘၣ်ဒိၣ်သးဘၣ်ဒိၣ်ဒီးတၢ်ခိၣ်ဖိမဲၣ်ဆုးအပူၤလဲၤယုၤအိၣ်ကဒုဆူကုၤပူၤပှၤပူၤ လၢအယံၤဒီးပှၤကုၤပှၤကညီန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဟးမံၤဟးထၢလၢကုၤပူၤပှၤပူၤအဆၢကတီၢ်, ဘၣ်ဟးယုအိၣ်ယၢ်အိၣ်တၢ်ဖျိတၢ်သ့ၣ်ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ ဒ်သိးကမူကဲၤဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိအတအိၣ်ဘၣ်လၢမ့ၢ်ဖိထံဖိဒီးအိၣ်ဒၣ်ထဲသ့ၣ်သ့ၣ်ဝဲၣ်ဖျိအန့ၣ်ယံၣ်လါထၢအယီ အဆူၣ်ထီၣ်ဒီးယုၤထီၣ်အယီ လၢခံက့ၤပျိၣ်လဲကွံၣ်အသးဆူတၢ်သ့ၣ်တဒုန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်စံးဝဲဒၣ်လၢတချုးလၢအယုၣ်လီၤဆူဟံၣ်ပှၤဒီးလဲၤအိၣ်ဆူပှၤပူၤအဆၢကတီၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် အမံၤပှၤပိၣ်မုၢ်ဟ့ၣ်ပၢ်အီၤဖဲဘီတဘျးလၢအလံာ်ယၢ်ဝဲဖဲအကိၣ်ဘိလီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲဘီတဘျးလၢအဝဲလံာ်ယၢ်အီၤအံၤတုၤမ့ၢ်အကဲထီၣ်က့ၤတၢ်သ့ၣ်တဘျီအတၢ်အိၣ်ဖဲထီၣ်ယၢ်လၢအကိၣ်လံာ်လီၤတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်သ့ၣ်တဒုအံၤလဲၤစံၣ်အိၣ်ဖဲကုၤပူၤပှၤပူၤအဆၢကတီၢ် အိၣ်ယုၤဒီးအခံအလီၤအယီ တုၤအန့ၣ်ဆဲးလါဆဲးထီၣ်တဘျီ ဖျံထီၣ်ဝဲအဖိတဒုဒီးမ့ၢ်ဝဲအဖါန့ၣ်လီၤ.

တုမ့တုသုဖါဖိတဒအံ
 နိဝ်ထီဝ်ဒီးဟးဝုဝါယုအိဝ်ယာ်အိဝ်
 တ်းဖဲပျာ်ပုအဆာကတီဝ် ထံဝ်န့ဝ်ဝဲ
 နှိဝ်သုပိတ်မုတ်ဖိလအဘတ်တံဆံး
 စာ်ထီဝ်ဒီးဟ်တုအံဖဲပျာ်ပုတဂန့ဝ်
 လီဝ်. လတုသုဂညီသးကညီ
 ဘတ်ကုဖိသုပိတ်မုတ်ဖိတဂအံအ
 ဖိခိဝ်. တသုဖါတဒအံဟဲကုဖိ
 ကဟုကယာ်ဒီးကွာ်မုကွာ်ကဲကုဖိ
 သုပိတ်မုတ်ဖိတဂအံဖဲအတုအိဝ်
 တံဆိးအလီဝ် ဒီးကွာ်လုာ်ဒိဝ်ထီဝ်
 ကုအံဖဲအဖိတဂအသိးန့ဝ်လီဝ်.
 နိသိးဖိသုပိတ်မုတ်ဖိတဂအံကဒိဝ်
 ထီဝ်ထီထီဝ်ပဲဒီးဂံဒီးဘါဒီးအိဝ်
 ဆုဂ်အိဝ်ချ အဂီဝ်, တသုတဒအံ
 လုာ်အိဝ်အံလသုဂ်သုဝ်ဖိဒီးကွ
 စိကနဲစိဒီးတံအိဝ်ဝံအိဝ်ဆာသုဂ်
 တဖုန့ဝ်လီဝ်. ဖဲဖိသုပိတ်မုတ်တဂ
 အံဒိဝ်ထီဝ်ဒီးဘုးထုထီထီဝ်သု
 အဆာကတီဝ် ထါန့ဝ်တသုတဒ
 အံအကုအသိးန့ဝ်လီဝ်. တသုတ
 ဒအံအဲဘတ်တံပိတ်မုတ်ဖိသုပိတ်
 တဂအံဖဲအဖိတံနီတဂအသိးစုာ်
 ကီးန့ဝ်လီဝ်.

တုမ့တံဆာကတီဝ်လဲယု
 ကွာ်အါနံအါလါတဘျီ, ဖိသုပိတ်
 မုတ်ဖိတဂအံဒိဝ်တုခိဝ်ပဲထီဝ်ဒီး
 မုတ်ကနီထီဝ်တဘျီ ထံဝ်ရုလိာ်အ
 သးဒီးအတံသကိးဖိလအဂသုဂ်
 တဖုလပုကုပုကညီအတတပု
 န့ဝ်လီဝ်. ဒိဖိဖိသုပိတ်မုတ်တဂအံ
 သုဂ်ညါလီကုအသးလအဝဲမုာ်ပု
 ကုပုကညီတဂ ဒီးမဲာ်ဆုးလီကု

အသးလအဘတ်တံကွာ်ဖိအံလတသုအယိ
 စံဝ်ဖျိးဒီးဟးသဒကွာ်
 တသုဖါတဒန့ဝ် ဒီးဟဲကုအိဝ်ဆိးလပုကုပုကညီအသိးအကျါန့ဝ်
 လီဝ်. ဘတ်တနံတခိဝ်ပိတ်မုတ်ဖိတဂအံဖဲအဟးထီဝ်ဟးလီအခါဟးစိာ်
 ယုာ်ဒီးမုာ်ဘိဝ်လအစုလီန့ဝ်လီဝ်. ဖဲန့ဝ်အဆာကတီဝ်ဘတ်လတသုတဒ
 အံဟးဝုဝါလပုပု ဒီးထံဝ်ယိပိတ်မုတ်ဖိသုပိတ်တဂအံဒီးသုဂ်ညါဝဲတဘျီ
 ယိလအမုာ်ပုတဂယိလအလုာ်ဒိဝ်ထီဝ်ဝဲဒီးကွာ်မုကွာ်ကဲအံတဂန့ဝ်
 လီဝ်. ဆဝ်ဖိကိာ်ဖိသုဂ်တဖုမုာ်တမုတကလုာ်လအတံတီဝ်နီဝ်ဖဲယာ်ဒီး
 တံသုဂ်ညါကွာ်နီဝ်တံဂုမးန့ဝ်လီဝ်.

ဖဲအဝဲသုဂ်ထံဝ်လိာ်ကုအသးအဆာကတီဝ်တသုကတီဝ်တံဒီး
 အံလအထါအကျိာ်ဒီးစံးဝဲဒုဒ်အံ,

“တံတအိဝ်ထံန့ဝ်ပျာ်ကု, ပျာ်ဟးစိာ်မုလအစု”

လတုခိဝ်ဆာကုတသုတဒအံအဖိခိဝ်, ပိတ်မုတ်ဖိတဂအံ မ
 ဆာကုအံလအထါဒီးစံးဝဲ,

“တံတအိဝ်ထါန့ဝ်ပျာ်ထဲ, ပျာ်အဲဒိဝ်လီစုာ်လီစဲ”

ဒိဖိတံခိဝ်ဆာကုအံဖဲအံအယိ, လတုသုဂ်ဒိဝ်သးဖျိးအပု
 တသုတဒအံအုဂ်သံကွာ်ပိတ်မုတ်ဖိလအကွာ်လုာ်ဒိဝ်ထီဝ်ဒီးကွာ်မုကွာ်ကဲ
 အံတဂအံန့ဝ်လီဝ်. ဖဲတသုတဒအံအုဂ်သံကွာ်ပိတ်မုတ်ဖိတဂအံဝဲအ
 လီဝ်ခံအသးပုအိဝ်ပဲမးဒီးတံဆိမိဝ်ဆိမး ဒီးတံဘတ်မိဝ်ဘတ်မးသုဂ်တ
 ဖုန့ဝ်လီဝ်. ဒီးဆိကမိဝ်ထီဝ်လအသးကံပုဖဲအံ, “တံအံယမဘတ်
 ပုကုပုကညီတုအပတီဝ်လတုသံတံပျာ်ဖဲအံ တမုာ်တံလအဂုဒီးအ

ကြးအဘၣ်ဘၣ်” လၢခံပုၤကညီသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်တဘၣ်အ့ၣ်အီၤတုၤအသံဘၣ်, ဒီးမ့ၢ်တခီတၢ်ကဘၣ်အ့ၣ်မၤဟးဂီၤအီၤဒ်သိးအကလၢ်အကွံၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်ဒ်အံၤအယံ, ပုၤမ့ၢ်ပုၤပုၤသ့ၣ်တဖၣ်စံးဝဲလၢ တုၤမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်မ့ၢ်အ့ၣ်ဘၣ်ဖုးန့ၣ်, ထီၣ်သံနသးဒီးကျးလီၤန့ၣ်သၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်လီၤမးမး ဒ်သိးတၢ်သ့ဖီန့ၣ်သၣ်အသုတသ့တဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

“ယုၢ်ထံတဂ့ၢ်ဖီဆီဘျး, ဟးထံတဂ့ၢ်ဖီဆီဘျး
ပုၤထံမ့ၢ်ပုၤကစၢ်ဒု, ပုၤကီၢ်မ့ၢ်ပုၤကစၢ်ဒု
ကွီတမ့ၢ်ထိးတံၢ်တၢ်သ့, မ့ၢ်သံကီၢ်ပုၤအိၣ်ကီၢ်ပုၤ”

ပမ့ၢ်ပုၤအတၢ်ဒုၣ်တၢ်ထု

- ဒ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်ထုအိၣ်ဝဲအသိး, ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟုးအသးအဆၢကတီၢ် တဘၣ်ကွၢ်တၢ်သ့ဒီးအိၣ်တၢ်သ့ညၣ်ဘၣ်. ဒ်န့ၣ်အသိး, ပိၣ်ခါတဂၤလၢလၢအမၤမ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟုးအသးအဆၢကတီၢ်န့ၣ် တဘၣ်ခးဒီးမၤသံတၢ်သ့ဘၣ်. တၢ်မ့ၢ်ခးဘၣ်, အိၣ်ဘၣ်ဒီးမၤသံဘၣ်ဖုးအီၤန့ၣ် အဖိလၢအိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကလီၤကၢ်ဒ်သိးပုၤကညီတတ် တၢ်သ့တတ်အယံ သံဒီးသံတသ့ မုၢ်ဒီးမုၢ် တလီၤကၢ်ပုၤကညီဘၣ် ယံာ်ယံာ်တုၤလၢတၢ်ဟးဂီၤဒီးတၢ်သံတၢ်ပုၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- တၢ်ဒုၣ်တၢ်ထုအိၣ်စ့ၢ်ကီးလၢပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲအဆူၣ်တၢ်တီၢ်တၢ်အဆၢကတီၢ် (အလုၢ်လၢ ဟဲအဆၢကတီၢ်) တဘၣ်အိၣ်တၢ်သ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ခိဖျိတၢ်သ့အံၤဟးအိၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်ဖျိတၢ်သ့ဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအကလုာ်ကလုာ်အယံ ဖိသၣ်ဘံစၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်ချးညီ ဒီးအတီၤတဘၣ် တုၤဒၣ်လဲာ်ချးသံသ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့မ့ၢ်တၢ်မံၤလၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတကလုာ်လၢအသးလီၤကတုၤညီ, ဒ်ပစံးတၢ်အသိးအမ့ၢ်အ့ၣ်တၢ်အ

ဆၢကတီၢ်န့ၣ် သးပုၤနီၣ်ဘၣ်အသးလၢကဘၣ်ဖုယီတၢ်, ဒီးဒ်န့ၣ်အသိးဖဲအမ့ၢ်ဖုယီတၢ်အဆၢကတီၢ် သးပုၤနီၣ်အသးလၢကဘၣ်အ့ၣ်တၢ်အယံ ပုၤမ့ၢ်အိၣ်ခံအိၣ်လီၤအဆၢကတီၢ်တၢ်တဘၣ်အိၣ်အီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးပုၤမ့ၢ်ပုၤပုၤစံးယဲၤဝဲအသိး, ပိၣ်မုၢ်လၢအအိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ဖဲအအိၣ်ထီၣ်အဆၢကတီၢ်တဂ့ၢ်န့ၣ် တုၤမ့ၢ်အဖိလၢအအိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်တဂ့ၢ်မ့ၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးယီၢ်အပၢ်အခိၣ်လီၢ်မ့ၢ်ဘၢန့ၣ်, တၢ်စံးဝဲဒၣ်လၢအပၢ်ကသံသဒၣ်ကွံာ်အီၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးစံးကဒီးဝဲလၢအပၢ်ယီၢ်အခိၣ်လီၢ်မ့ၢ်ဘၢတခီ အဖိဝဲအံၤသံသဒၣ်ကွံာ်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်တဲမ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်အယံ ပကဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဒီးပၤယာ်သကိးတၢ်မံၤလၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးဒီးပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤတက့ၢ်. ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်မုၤသယဲၤဒီးခိၣ်ယၢန့ၣ်ဆၢတၢ်မံၤလၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်လီၤ. ပဒီသအဲဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးအဲဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ကဒီသအဲစ့ၢ်ကီးပုၤန့ၣ်လီၤ. ■

၁၉၅၀, ဖဉ်ပုဉ်ခီကရဲးဒီးထိဉ်ကီးကိမၤထူရၤ (ယူၤလံ-အီကား)

ဘိန်လု/အီးစထြ

ဒ်တၢ်ရဲဉ်ကျဲအိဉ်ဟ်ဝဲ
 တၢ်မၤကီၢ်သုလုခီကြး (Congress)
 ကထိ,ခွံယၤ,ယဲၢ်ဆံနံဉ် (၁၉၅၀)
 ဖဲ-ဝှ်ဖဉ်ပုဉ်လါယူၤလံ
 စးထိဉ်ယူၤလံ-၁၇, သီ
 ဝံၤဝဲဖဲ-၁၉,သီ
 လၢတၢ်အိဉ်ဖိဉ်ဒီကတီၢ်
 ဘးအူကွံၤဟၤလီၢ်ဆုဉ်နီၤ
 လၢထံထဉ်စွတကဟ
 ခၢဉ်စးဟဲအိဉ်ဖိဉ်တဖဉ်
 မှ်ဝဲသုးခိဉ်ကျၢ်ဖဲခုဉ်
 စှိလၢဂံတီ, သုးခိဉ်ရီလုဉ်
 လၢတီအူကီၢ်ရုဉ်တခီ
 သုးခိဉ်မ့မိၢ်ဒီးဖိလံဖိ
 တူရၢ်အူဒီး Aစိမ္မး
 ခၢဉ်စးလၢတီအူကီၢ်ရုဉ်
 လၢချၢဉ်လွံၢ်ထုဉ်တကဟ
 ခၢဉ်စးဟဲထိဉ်ဝဲလွံၢ်ဂၤ
 အကျါသၢဂၤမှ်သုးခိဉ်
 ကွီၤအီၤသီဒီးထိဉ်ရုဘိဉ်.
 ပဉ်ယုဉ်သုးခိဉ်စူဉ်မိၢ်လွံၢ်
 သရဉ်မၤယၢ်ပဉ်ယုဉ်ဒံး
 လၢဖဉ်ပုဉ်ကီၢ်ရုဉ်တဟ
 ခၢဉ်စးမှ်တီအူခါဒါ
 Mr.Nadee မှ်ကီၢ်လၢ
 မှ်စ့ၢ်ကီးဖဉ်ပုဉ်ခၢဉ်စး
 မ့မှ်ဒုသတူၢ်တခီ

သုးခိဉ်အိဖုဉ်ဒီးဖုပုၤထီဉ်
 စီဘးလီၢ်ဒီးအိဖုဉ်ညါး
 မှ်ခၢဉ်စးလၢဒုသတူၢ်
 ခၢဉ်စးမိဉ်လဲၤခွဲဉ်ကီၢ်ရုဉ်
 မှ်သုးခိဉ်-မှ်လံထၢ်ဝှ်
 သကိးအဂၤပဉ်ယုဉ်ဒံး

ပဒိဉ်စီၤလီၢ်ရုဉ်ဖိကံ
 သုးခိဉ်ကွီး-ဘျဲး/ဒဝဲၢ်ကီၢ်ရုဉ်
 ပဉ်ယုဉ်သုးခိဉ်မးကၢဉ်စူဉ်
 လၢကရုဉ်နံဉ်စီၤလးအူ
 ပဉ်ယုဉ်ဝဲဒီးစီၤသ့ဉ်ထူ
 လၢ-မိဉ်တၢ်ဟံၤဆၢတခီ

(နိုင်ငံ့သိန်း)ဒီး (နိုင်ငံသိန်းမောင်)
 (နိုင်ငံထွန်းသိန်း)ဒီး (နိုင်ငံဆိတ်နီ)
 ခဲလက်လွှာကထိပ်အိပ်ဖျိပ်
 ပျာထိပ်ကနပ်တံအိပ်ဖျိပ်
 ကီရိခိပ်မုဒ်ဒီးပဒိပ်အူတီး.
 ပပ်ယုတ်သုးခိပ်တံကပီ
 ယုတ်ဒီးပဒိပ်ဝုလုဂ်စိ
 သရပ်မုဒ်အဲဒီးဒုနာမု
 ပပ်ယုတ်ဒီးသရပ်ဘီလ်အူ
 ဒ်ပျာပူလီဆုဂ်နီသိး
 ဘးအူကွဲးစးထိပ်ကတီး
 စံးဝဲ-ကညီတံပာ်ဆာ
 မှာ်တံခိပ်ထံးဒီးကတံာ်
 မုတမှာ်တံပာ်ဆာဖိ
 ဆူ-ဝုာ်တကူဂ်လဲဒီးလီကိတ်
 လာဒုဂ်ဒါကကျီတံဂီ
 ဆူယုတ်တသုနီတဘျီ
 ကညီထံကီကနာ်ကွ
 ကျဲအိပ်သဘိမှာ်တံဂုာ်
 ၁-တဘိဒုဂ်ဒါဟ့ဂ်ပျ
 ၂-မှာ်ပဒုးနာဒုဂ်ဒါ
 ၃-မှာ်ကျဲသဘိတဘိ
 တံအိပ်သးဆိပ်သနံးယိ
 တံပာ်ဆာဂံာ်ဘါခိပ်ကျာ်
 မှာ်ထံဖိကီဖိကမျာ်
 လိပ်ဝဲဒုဂ်ကမျာ်တဖပ်
 သးအိပ်အဲဂ်ပျပးကဲပျ
 ပဘဂ်ကွာ်ယုထံဂ်သုဂ်ညါ
 ပတံဂံာ်စာ်သုဂ်တဖပ်
 ဒ်အလီအိပ်ဝဲအသိး
 ကျဲးစးဘျီဂုထိပ်သကီး
 ဘးအူကွဲးကတီးတံဝဲ
 တံဂုာ်ကပိတ်ထွဲထိပ်ခဲ

သုးခိပ်မုမိပ်ဟ်ဖျါထိပ်
 တံမာဂုထိပ်သုးဂုာ်ဝီ
 စီလီရုဂ်ဖိကံဟ်ဖျါ
 တံကမာဂုထိပ်ပာ်ပြး
 တုမုာ်မှာ်ယုာ်လီကတီာ်
 ခာ်စးဟ်ဖျါထိပ်ရံဖိး
 တံအိပ်ဖျိပ်ဆူညါတနံ
 တံဆုာ်အိပ်ထိပ်အါမံ
 တံဆုာ်အဆိကတံာ်
 လာစတီလံာ်တီမာစာ
 သုးခိပ်ကျာ်စဲခွဲဆုာ်
 ဘဂ်ထွဲကရ- KNU
 တံကဒုးအိပ်ထိပ်ကဒါ
 Aစိမူး, ဂဲထာ်ထီဒါ
 တံစံးကတီးတံဂုာ်အံ
 ဆာကတီာ်လက်ဒီတနံ
 အယိသုးခိပ်ကျာ်စဲခွဲ
 အတံဆုာ်ဘဂ်ထုးကွ
 တံအိပ်ဖျိပ်ကတံာ်တနံ
 တံတိပ်ထိပ်တံဂုာ်အါမံ
 တံဆုာ်တနီအကျါ
 လာတံဆာတံာ်အီတဖပ်
 (၁)တံသုးဝုာ်ခိပ်ကီသုလု
 လာမံခဲဆူဖပ်ပုဂ်ဝုာ်
 ဘဂ်ထွဲဒုသတုာ်သုးကွ
 တံဟ်ကုသုးကွ ၂ဘုဂ်
 ယိပ်လိပ်ကျိမုာ်နုတ်တခီ
 ကမှာ်တံကပီသုးကွ
 မုမှာ်သုးကွခိပ်တခီ
 မှာ်ဝဲသုးခိပ်တံကပီ
 တံကသုးကျဲဒီးသိပ်လိ
 ထံရုာ်ကီသဲးတံမာလိ
 ဒုသဝီတဖပ်အပူ

သုဂ်ထိပ်ကရုစုလီယုတ်
 တံယုထာသုးခိပ်စဲခွဲ
 ဒ်ဘးအူကွဲးအ PA (personal Assistant)
 တံမာဖပ်ပုဂ်ခီကရဲး
 တံပညိပ်ခိပ်သုဂ်မှာ်ဝဲ
 လာတံကဒုးအိပ်ထိပ်ကွ
 ကရ- KNU အဂုာ်
 ဘဂ်ဆဂ်တံဂုာ်ခိပ်သုဂ်အံ
 လာခဲကတံာ်တံထုးကွာ်
 တုမုာ်ခီကြဲးဘဂ်တံပျာ်
 ထံထာ်စူခာ်စးသါက
 ကတီးသကီးတံဂုာ်အံ
 ယုတ်ဒီးကီခိပ်ဘးအူကွဲး
 တံဆုာ်ဟးဂီဘဂ်ဆဂ်
 စံးဝဲ-ပကဟံးမုဒါ
 လာတံကဒုးအိပ်ထိပ်ကွ
 မုာ်ထိပ်- KNU အဂုာ်
 တံနီလီသကီးမုဒါ
 ဆူခိပ်နာ်တဂတဂ
 (၁)မှာ်သုးခိပ်ကျာ်စဲခွဲ
 သထုဂ်- ဒုပုဂ်ယံကီရုဂ်
 (၂)စကီလံာ်တီအမုဒါ
 ချာ်လွံထုဂ်ကီရုဂ်တပ
 ဒီးကဘဂ်ကွာ်ထွဲစုာ်ကီး
 ပျဘဂ်ကီလာဟဲယုာ်ထိပ်
 (၃)မှာ်သုးခိပ်စီရီလုဂ်
 မုဒါလာတီအူကီရုဂ်
 ဘဂ်ဟံးမုဒါမာစာယုတ်
 တံသုးဝဲလီဆူဖပ်ပုဂ်
 ဖပ်ပုဂ်ခီကြဲးဝဲအခါ
 တချုးလာပျကွာ်ကဒါ
 စီဘးအူကွဲးစံးဝဲဒုဂ်
 သါကကျဲးတံမာတခါ

မှားထင်ရှားကော်သုံးသနာပြု
 (A political stunt)
 ကွဲပြားစွာတရားဝင်လှုပ်ရှား
 ဖိသိပ်တော်ကရုလီအစီ
 ကွဲပြားစွာတရားဝင်လှုပ်ရှား
 ဖိတော်ကရုလီအစီ
 ဆုတော်ကရုလီအစီ
 ကွဲပြားစွာလှုပ်ရှားလှုပ်ရှား
 တရားဝင်အစီအစဉ်တရားဝင်
 သာသနာတော်ပုဂ္ဂိုလ်တော်
 ယူလေ-၃၁၂၀၂၀
 တရားဝင်အစီအစဉ်-၂ သီဟိုဠ်
 တရားဝင်လှုပ်ရှားလှုပ်ရှား
 ကညီ၊အဲကလံး၊ပယီ
 ရဲဘော်တော်ခဲလက်ဝဲအစီ
 ဘေးအန္တရာယ်အစီအစဉ်
 ဆုတော်လှုပ်ရှားတော်ကရု
 သုံးခိုက်ခဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှား
 ဖိသိပ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 မှားထင် KNU အစီအစဉ်
 ယုတ်အစီအစဉ်တော်ကရု
 တော်ဟန်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 လဲတော်-အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တော်လှုပ်ရှားတော်ကရုအစီအစဉ်
 လဲတော်ကရုအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 အဲကလံးကရုအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 လဲတော်ပုဂ္ဂိုလ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သီဟိုဠ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 စံးဝဲတော်စုအစီအစဉ်အစီအစဉ်

အိမ်ထောင်ရေးနှင့်အစီအစဉ်
 စံးဝဲတော်စုအစီအစဉ်
 ဘက်စုံစားလဲလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 အစီအစဉ်-၁၁၁၁၁၁၁၁
 တရားဝင်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သီဟိုဠ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 စံးဝဲတော်စုအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တော်လှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 သီဟိုဠ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သီဟိုဠ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 လဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 အစီအစဉ်-၁၁၁၁၁၁၁၁
 နှစ်ပတ်လည်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 နှစ်ပတ်လည်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 လဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 လဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 မဟာအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ဘေးအန္တရာယ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တော်လှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 ခရီးအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တရားဝင်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ကီးတရားအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 လဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 ဆု-ကွဲပြားစွာအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ဝဲ ၅၁ အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 KGB တော်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 (Kawthoolei Governing Body)
 တော်အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်

အစီအစဉ်-၁၁၁၁၁၁၁၁
 ကရုလီအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ပုဂ္ဂိုလ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 အစီအစဉ်-၁၁၁၁၁၁၁၁
 ကညီမဟာအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ဘက်စုံစားလဲလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 နှစ်ပတ်လည်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သီဟိုဠ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ဝဲတော်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တော်လှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 နှစ်ပတ်လည်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 နှစ်ပတ်လည်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 လဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 လဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 မဟာအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ဘေးအန္တရာယ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တော်လှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 ခရီးအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တရားဝင်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ကီးတရားအစီအစဉ်အစီအစဉ်
 လဲလှုပ်ရှားလှုပ်ရှားအစီအစဉ်
 သီဟိုဠ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သီဟိုဠ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ထိုင်းအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 တရားဝင်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သံတော်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သွက်အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ထိုင်းအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 သွက်အစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ထိုင်းအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ထိုင်းအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ထိုင်းအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ထိုင်းအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်
 ထိုင်းအစီအစဉ်အစီအစဉ်အစီအစဉ်

ကညီဖိခိ်ယာဒီးပုဂ်ဂီတံးမပုာ်ဘျးစဲကရ၊ (ခုစ်)

ခုစ်မုာ်ဂံာ်ခိ်ထံးကမုာ်ကရ၊ ပဒိ်စီစဲကရ၊ (ကရ၊သဘျူ), ဒီးမုာ်တံးကရ၊ကရိတဖုလ၊ အတကွာ်နီာ်ကစံးတံးဘုာ်ဘျးဘုာ်ဖျိာ် လ၊အဂဲလိာ်မဂု၊ထီာ်ကု၊နီာ်ခိ်တံးလုာ်အိ်သးသမုတံးဘုာ် တံးဘ၊ ဒီးတကတီာ်မီာ် ဂဲလိာ်ဒ်သိးတံးကသုာ်ညါပာ်ကဲကု၊ကညီပု၊တဝ၊ထုလံး လ၊အအိ်ဖဲကီာ်သူ လု၊အပု၊တဖာ်တံးသုာ်ညါထုလံး ဒီးတံးခွဲးတံးယာ်အဂီာ်န့ာ်လီ၊

တံးထံာ်စီ

တံးထံာ်စီမုာ်ဝဲ တံးဟ့ာ်စီဟ့ာ်ကမီ၊ပု၊တဝ၊ အုာ်ကီ၊ကု၊တံးမုာ်တံးခုာ်လ၊အဂါ်အကျ၊ ဒီးဒီး သ၊အကု၊ခိ်ယာန့ဆာ်၊ ဟီာ်ခိ်ကပံာ်ဒီးတံးလုာ်အိ်သးသမုလ၊ကီာ်သူလု၊အပု၊န့ာ်လီ၊

တံးမမီာ်ပုာ်

တံးမမီာ်ပုာ်မုာ်ဝဲ တံးမ၊ဆုာ်ထီာ်ကညီပု၊တဝ၊ကံာ်စီတံးသုတံးဘုာ် လ၊တံးက၊ယာ်ကု၊ယုာ်က၊ တံးလုာ်အိ်သးသမု၊ တံးအိ်မုအိ်ဂဲ၊အကျ၊အကျ၊ ဒီးဒီးသ၊အကု၊တံးမဲလံာ်ဆာ်ဖဲကီာ်ဖိဒီးတံးမုအ၊ ကလုာ်လ၊ကီာ်သူလု၊အပု၊န့ာ်လီ၊

ဂံာ်ခိ်ထံးတံးဘျးခိ်သုာ်ဒီးတံးပာ်လုာ်ပာ်ပု၊

ယုာ်က၊တံးဖဲးတံးမ၊ တံးဟ့ာ်စီဟ့ာ်ကမီ၊ကု၊တံး၊ တံးပာ်ယုာ်မ၊သကိးတံး၊ တံးဖဲးတံးမ၊တံး သုးဘျးယီ၊သးအကျ လ၊အဒီးသန့ထီာ်အသးလ၊ပု၊တဝ၊တံးလိာ်ဘုာ်နီာ်နီာ်၊ မုာ်ခွါတံးယု၊ယီာ်ထဲသိး လိာ်သး

တံးပညိာ်တံာ်ပာ်

- ၁. ဆိာ်ထွဲမ၊စ၊လ၊တံးကဒီးန့ာ်ဘုာ်ကု၊ဟီာ်ခိ်ကပံာ် ထံနိ၊ သုာ်ပုာ်၊ ဒီးတံးသုာ်တံးဖျးတံးမုအ၊ ကလုာ်ဒ်အမုာ်ကညီဖိအတံးအိ်မုခိ်တယာ်တခါအသိး၊
- ၂. ဆိာ်ထွဲမ၊စ၊ကု၊ပု၊လီာ်အိ်ကမ့ ဒီးလီာ်ကဝီ၊ကမုာ်သုာ်တဖာ် ခိဖျိတံးမဂု၊ထီာ်ကု၊ကံာ်စီတံးသု တံးဘုာ်ဒီးသးလ၊အတုာ်န့ာ်ခိ်ကဲ လ၊အဝဲသုာ်တံးလုာ်အိ်သးသမုအဖိခိ်
- ၃. မ၊ဆုာ်ထီာ်ဒီးဒုးသုာ်ညါပု၊ပတီာ်မုာ်ဖိကရ၊ဘျးစဲလ၊တံးကတိ၊န့ာ်ခဲးတံးလ၊တံးပတံးပု၊ခိ်ယာန့ ဆာ်သန့လ၊အဂု၊ ဒီး
- ၄. ကတိ၊န့ာ်ခဲးတံးလ၊လီာ်ကဝီ၊ ကီာ်စဲဒီးထံကီာ်ဒိတဘျးပတီာ်တံးမ၊ကျ၊သန့ (ဖိလံစဲာ်) ဒီးတံး

မအလုအလ်သုဂ်တဖၣ် လၢတၢ်ဒိသအက့ၢ်ခိၣ်ယၢန့ဆၢၣ်ဒီးပုၤလီၢ်ကဝိဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်, ဒီးတကတီၢ်ယီၤတြိဆၢထီၣ်ဒါက့ၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢအတတူၢ်ယံၣ်ခိၣ်ကျၢၤ ဒီးမၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတၢ်သုဂ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခုစဲအဂ်ထံးစိပိ်

၁. ပုၤတတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူစုလီၤဆိတၢ်မၤ—မ့ၢ်ခုစဲအဂ်ထံးစိပိ်မၤမ့ၢ်ကျၢ်တခါလၢပုၤတတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ ဒီးမ့ၢ်တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူစုလီၤဆိတၢ်မၤတခါ လၢအဘျးစဲလိာ်အသးဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝိ—မ့ၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် လၢလီၢ်ကဝိကညီပုၤတတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤအပူၤ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်အိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်က့ၢ်လီၢ်ကဝိတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူဒီးတၢ်အိၣ်ကူအိၣ်လၢ, တၢ်ဟံးယၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်စိကဖိထီၣ်က့ၢ်ထူလံၤတၢ်သုၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်, တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၢ်က့ၢ်လီၢ်ကဝိတၢ်မူအါကလုာ်, တၢ်ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိၤက့ၢ်ပိာ်မုာ်ပိာ်မၤသုၣ်တဖၣ်, ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်က့ၢ်လီၢ်ကဝိတၢ်မၤလီၤကဆၢၣ်ဒီးတၢ်ဒိသးတၢ်မၤအကျိၤအကွၢ်လၢန့ဆၢၣ်တၢ်တတၢ်တနါဒီးတၢ်သ့တူၢ်န့ၣ်ခိၣ်ကဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးသ့ၣ်ပုၤတၢ်အိၣ်ယၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ—မ့ၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢအဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိၤလီၢ်ကဝိပုၤတတၢ် လၢတၢ်ကၤယၢ်က့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယၢ်, ဒီးတကတီၢ်ယီၤပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢလၢကီၢ်ရၢၣ် (၇) ဘ့ၣ် လၢကီၢ်သုလုၤအပူၤ ဒ်ကီၢ်သုလုၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးသ့ၣ်ပုၤတၢ်မၤကျဲၤသန့ (ဖိလံစံာ်) အသိး လၢကျဲၤလၢအတုၤလီၤတီၤလီၤဒီးယုာ်ကၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးသ့ၣ်ပုၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ ပာ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်ဘျးဘျးတံာ်ဒီးခ့ၣ်အဲၣ်ယုာ်—ကညီဒိကလုာ်စၢဖျိၣ်ကရၢဝဲကျိၤဘၣ်ထွဲ ဒ်အမ့ၢ်ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤဒီးစံာ်ပုၤသ့ၣ်ဖျးဝဲကျိၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါအံၤအပူၤ, တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်အိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိဘၣ်ထွဲဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးသ့ၣ်ပုၤတၢ်မၤကျဲၤသန့ (ဖိလံစံာ်), ပုၤတတၢ်သ့ၣ်ပုၤတၢ်မၤ, ယုာ်ကၤတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢ, တၢ်လီၤထီၣ်မၤနီၣ်မၤယါက့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒိဖျိတၢ်ဆိးကါဝဲဒၣ်က့ၣ်ဖံာ်အဲးစံ (GPS) ဒီးက့ၣ်အဲးစံ (GIS) သ့ၣ်တဖၣ်, ဒီးတၢ်ပာ်ကီၤဒီးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ထၢဖျိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃. တၢ်ပၤတၢ်ပြးထံနိတၢ်အိၣ်ယၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ—မ့ၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢအဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမိၤပုၤတတၢ်လၢအဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးညီတဖၣ် လၢကသ့ကတီၢ်န့ၢ်ခဲးတၢ်လၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးထံနိတၢ်အိၣ်ယၢလၢအဂ့ၢ်, လီၤဆိဒၣ်တၢ်တၢ်လီၢ်လၢတၢ်က့ၢ်ပညိၣ်အိၣ်ဖဲယိၣ်လိာ်ကျိၤဟီၣ်ခိၣ်ကဝိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးထံနိတၢ်အိၣ်ယၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်အိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဒုးစိၣ်ခဲာ်စိၣ်နါဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ကံာ်စိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢလီၢ်ကဝိပုၤတတၢ်အဂီၢ် ဒိဖျိတၢ်ကူၣ်လိာ်

တပ်ပိတ်သကင်းတစ်ဦးလီကဝီကမ္ဘာ၊ ရဲတိုက်ရေးအိတ်ထိတ်ကံစိတ်သုတ်ဘဉ်အတတ်သိတ်လိ၊ ဦးတတ်ထူးထိတ်ကူသုပိညါလံလဲပီးလီဦးတတ်ဂီမူ၊ တတ်ရဲတိုက်မေဇာကွေလီကဝီပုတတတ်ယုသုညါ (တတ်ပိထံ) လတ်မူအါကလတ်အဖိခိတ်၊ တတ်ကတိနဲခဲတတ်၊ တတ်ဘူးစဲလိတ်သး၊ ဦးတတ်ရိတ်ဖိတ်ကွေလီကဝီ၊ ဟိတ်ကဝီခိတ်ဦးထံကီတ်ဘိတ်မတ်ပတ်ကမ္ဘာတတ်ပတ်ဖိတ်မေသကင်းတတ် လတ်ပတ်ဖျါထိတ်တတ်ဘဉ်သးတတ်ရဲတတ်ကွေ (public demonstrations) တဖတ်န့တ်လီ။

၄. ခိတ်ယူနုဆတ်ကူသုပိညါတတ်ရဲတတ်ကွေ-မတ်တတ်ရဲတတ်ကွေတခါလတ်အတိတ်ခိတ်ရိတ်မဲရဲတတ်ကွေဦးဖူးအိတ်ထိတ်ခိတ်ယူနုဆတ်ကူသုပိညါတတ်ခတ်ပုတတ်မေ (environmental education services) ဦးလံလဲတတ်ပီးတတ်လီလတ်အအိတ်ဦးတတ်ပညိတ်ကွေစိလတ်သုတ်ထိတ်ကံစိတ်ဦးတတ်ဖူးစိတ်မဲစိတ်နါသုတ်ဘိတ်သးစတ်၊ ကွိတ်မတ်ခွါ၊ လီကဝီကမ္ဘာဦးခိတ်နတ်၊ ဦးဂံခိတ်ထံကမ္ဘာကရလတ်အအိတ်ဖဲကီတ်သုလုဦးကီတ်ကွိတ်တဲတ်-ကီတ်ပယီကီတ်ဆတ်သုတ်တဖတ်အတတ်သးဂဲဒွဲ ဦးတတ်ပတ်ယုတ်မေသကင်းတတ်တုလီတီလီလတ် တတ်ဒီသတ်ကွေခိတ်ယူနုဆတ် ဦးတတ်ဟံးယတ်ပယတ်ဦးစိတ်ကဖိထိတ်ကွေကညီပုတတထုလံတတ်သုတ်ညါနတ်ဟတ် လတ်ရဲတတ်သဲကတိကွေဟိတ်ခိတ်ကပံတ်ဦးနုဆတ်တတ်အိတ်ယူဘဉ်ထွဲတဖတ်န့တ်လီ။ ခိတ်ယူနုဆတ်ကူသုပိညါတတ်ရဲတတ်ကွေတတ်ဟူးတတ်ဂဲတဖတ်မတ်ဝဲ တတ်ဖူးစိတ်မဲစိတ်နါဦးတတ်ဟုတ်တတ်သုတ်ညါနတ်ဟတ်၊ တတ်သုတ်ထိတ်ကံစိတ်သုတ်ဘဉ်၊ တတ်ရဲတတ်ကွေအိတ်ထိတ်ခိတ်ယူနုဆတ်ဦးတတ်ဆဲးတတ်လတ်ဟုတ်ခိတ်ဟုတ်နီအပျဲစိတ်၊ တတ်ပတ်ဖိတ်မေသကင်းတတ်ဦးကညီကူသုဆဲးလတ်ဝဲကျိတ်လတ်ကွေဖူးအိတ်ထိတ်ခိတ်ယူနုဆတ်လံညိတ်သိတ်ခိတ်၊ ဦးတတ်ယုတ်သုတ်ညါဦးထူးထိတ်ခိတ်ယူနုဆတ်ဘဉ်ထွဲလံစိတ်စုဦးဂီပတ်ဂီ (posters) တဖတ်န့တ်လီ။

၅. ကွေပရတ်၊ တတ်ဘူးစဲလိတ်သး၊ ဦးတတ်ကတိနဲခဲတတ် တတ်ရဲတတ်ကွေ-မတ်တတ်ရဲတတ်ကွေတခါလတ်အတ်ဖိတ်မေသကင်းတတ်တပူပိဦးကရတ်ဘူးစဲလတ်ကီတ်ပယီပူဦးထံဂုကီတ်ဂဲသုတ်တဖတ် လတ်ကတိနဲခဲတတ်လတ်ဒီသတ်ကွေပုဟိတ်ခိတ်ဖိဦးပုထုလံဖိခွဲယတ်၊ တတ်ဒီသတ်ကွေခိတ်ယူနုဆတ်ခိတ်ဖျိတ်ထိတ်ဂဲသတ်ထိတ်တတ် (campaign)၊ ကမ္ဘာတတ်ပတ်ဖျါထိတ်အတတ်ဘဉ်သး၊ ဦးတတ်ဘူးစဲလိတ်သးလတ်ကွေပရတ်တတ်ကရတ်ရိတ်တဖတ်န့တ်လီ။ ခုစစ်တတ်ကတိနဲခဲတတ် တတ်ဟူးတတ်ဂဲလတ်အကွီပညိတ်တတ်တဖတ် ပတ်ယုတ်ဦးတတ်ဖူးအိတ်ထိတ်တတ်မတ်ကွေသနု (ဖိလံစိတ်) လတ်ခိတ်ယူနုဆတ်၊ တတ်သုတ်ထိတ်တတ်မတ်တတ်ခတ်၊ တတ်ပတ်ပြဲလတ်နုဆတ်တတ်အိတ်ယူ၊ ဦးတတ်ခိတ်ခိတ်ဟံးမူဒါလတ်ဘျါလီကျိတ်စုတ်ဖဲတတ်မတ်အဂီန့တ်လီ။ တတ်ဟူးတတ်ဂဲလတ်တတ်ဖူးလိတ်ထိတ်ဖးထိတ်အီတဖတ်မတ်ဝဲ တတ်ထူးထိတ်ရလီသုလုကီတ်ဝဲလတ်အမတ်ခိတ်ယူနုဆတ်ပျဲစိတ်အပရတ်၊ ခိတ်ယူနုဆတ်ဦးပုဂံဝီဘဉ်ထွဲတတ်ဂီမူ၊ တတ်သုတ်ထိတ်ကံစိတ်သုတ်ဘဉ်လတ်ကွေပရတ်တတ်သုတ်ညါနတ်ဟတ်တကပေ၊ တတ်ရလီခိတ်ယူနုဆတ်တတ်ကစိတ်ခိတ်ကွေလုလီ ဦးတတ်ထူးထိတ်ခိတ်ယူနုဆတ်လံစိတ်စု၊ ဂီပတ်ဂီဦးလံစိတ်ဖျါတဖတ်န့တ်လီ။

၆. တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤတၢ်မံၤလၢ်ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးတၢ်မူအါကလုာ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ—မ့ၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ တခါလၢအပၣ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်ဘူးဘူးတံၢ်တံၢ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤပုၤတတၢ၊ ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပျၢ်ဝဲၤကျိၤ၊ ဒီးတၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤန့ၣ်ဆၢၣ်ကရၢ လၢတၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါပၣ်ဖျါထီၣ်, တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤဒီးတၢ်ရဲၣ်သဲက တီၤက့ၤတၢ်မူအါကလုာ်လၢအလီၤတၢ်လီၤဆိလၢအအိၣ်လီၤတဲာ်ဒံးဖဲကီၢ်သုလုၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူး တၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်အီၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါမၤနီၣ်မၤပၤက့ၤတၢ်မူကလုာ်လၢအ လုာ်ဒိၣ်ပွၤဒိၣ် ဒီးအိၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အပူၤတဖၣ်, တၢ်လီၤထီၣ်မၤနီၣ်မၤပၤက့ၤပျဲပူၤတၢ်မံၤ လၢ်ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်ပျၢ်, ဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိဆူလီၢ်ကဝီၤဂၤပျၢ်, ဒီးတၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါက့ၤတၢ်ဒိသအတူၤ လီၤတီၤလီၤအကျိၤအကျဲၤလၢသ့ၣ်ပျၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလုာ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၇. ဃီၣ်လိာ်တၢ်မုာ်တၢ်ရဲၣ်ကရၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ—မ့ၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်စိလၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်ပျဲၤစိၢ်လၢတၢ်စိာ်ကဖိထီၣ်က့ၤတၢ်မုာ်တၢ်ရဲၣ်, တၢ်ပၣ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်, တၢ်ပံးယၢ် ပၤယၢ်က့ၤတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, ဒီးတၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤက့ၤခိၣ်ယၤန့ၣ်ဆၢၣ်ဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤခိၣ်ဖျိတၢ်မၤ စ့ၤလီၤလီၢ်ခၢၣ်သးတၢ်ရိၢ်ဖျိၣ်ပၤဆၢတၢ်သန့ၤလၢအဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢလီၢ်ကဝီၤကမ့ၢ်အတၢ်အိၣ် သခုထီၣ် (ပညိၣ်တၢ်လီၤလီၤလၢလီၢ်ကဝီၤကမ့ၢ်အဂီၢ်) တၢ်သုးဘူးယီၤသးတၢ်ဖဲတၢ်မၤအကျိၤအ ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤကတီၢ်ယံာ်အတၢ်ပညိၣ်တခါ မ့ၢ်ဒိသးဒီးကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ယိၣ် လိာ်တၢ်မုာ်တၢ်ရဲၣ်ကရၢမ့ၢ်တၢ်ပၤတၢ်ပြးသန့ၤလၢအဂ့ၤနီၢ်နီၢ်တခါ လၢယိၣ်လိာ်တြီၤခိၣ်ဖျိတၢ်မၤလဲၢ် ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤတၢ်ပၤတၢ်ပြးအတၢ်ကိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ, တၢ်ယုၤလီၤဘျါလီၤကွံာ်ဂ့ၢ်ဝီၤအ မ့ၢ်တၢ်မၤအါထီၣ်သုးမ့ၢ်သံၣ်ဘိအတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤ, တၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်, တၢ်ယုၤမ့ၢ်ဟးဖျိးဒီးတၢ်သုး လီၢ်သုးကျဲၤ, ဒီးတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသိထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟးဂုၤဟးဂီၤ, ဒီးဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ်ကဲဘျးကဲဖျိၣ်လၢတၢ်ပျိၣ်လဲကွံာ်တၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ကွံာ်ဂီၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ လၢအဘၣ်တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်အီၤလၢယိၣ်လိာ်တၢ်မုာ်တၢ်ရဲၣ်ကရၢအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤပူၤတဖၣ် မ့ၢ်ဝဲ တၢ်လီၤထီၣ်မၤနီၣ်မၤပၤက့ၤ “ကီၢ်”, တၢ်ရဲၣ်တၢ်ထုအလီၢ်အကျဲၤ ဒီးသ့ၣ်ပျၢ်, တၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါ ဒီးမၤမူမၤဂဲၤထီၣ်က့ၤလုာ်လၢထုသန့ၤဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, တၢ်ကူၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်ဒီးကမ့ၢ်, တၢ်သ့ၣ် ထီၣ်ကံာ်စိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်သိၣ်လိ, တၢ်ဘျးစဲလိာ်သးဒီးပုၤထုလံးဖိ (မ့တမ့ၢ်) န့ၣ်ကလုာ်အဂၤ လၢအအိၣ်ဖဲကီၢ်ပယီၤပူၤမ့ၢ်ဂုၤ လၢထံၣ်ကီၢ်ဂၤမ့ၢ်ဂုၤ, တၢ်ကတီၤန့ၢ်ခဲးတၢ်ဖဲလီၢ်ကဝီၤ, ဟီၣ်ကဝီၤ ဒိၣ်, ဒီးထံၣ်ကီၢ်ဘိမုာ်ပတီၢ်, ဒီးဘျီၣ်ဒိၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ■

မလိက်ကလီ

လံစိစုတဘဉ်အံမုဒ်သိးတံကမဆုဉ် ထီဉ်ဒီးစိကဖိထီဉ်ကပပဲပုထုလံဖိတ်သုဉ်ညါ ထုလံ ဒီးတံဖိတ်မလုလံလံလံတံသံဉ်ခွဲဉ်က တီကတံမုအါကလုဉ်အချံအစာ ဒ်သိးအသုတ လီတုဉ်ကွဲဉ်တဂုအဂီလီ. တံယဲပုထုဖိုင်ဘဉ် ထွဲဒီးတံမလုလံဆဉ်ဖိကီဖိလံအဘဉ်တံဉ်တံ ထုဒီးကဟုကယာအီလံမိပံဖိဖုအစီလံလံ သုဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီ.

ကုမုဉ်ကညီပုထုလံဖိအပုပုတံအိဉ် ယာအကျါတခါလံအကါဒိဉ်လံတံအိဉ်တံအီ, ကသံဉ်ကသီ, ကျိဉ်စုတံဟဲန့ဉ်, လုလံထုသနု တံကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုထုလံအဂီ ဒီးတံပိးတံလီ အကလုဉ်ကလုဉ်အဂီအယိတံအိဉ်ယာဒ်အံ အ ကါဒိဉ်ဝဲဒ်ဒိဉ်မလံကညီထုလံဖိအတံအိဉ်မု ဒီးလုလံထုသနုကအိဉ်ကအိဉ်ခိးအဂီန့ဉ်လီ. လံတံကသုကယာကတံသုဉ်ညါအကါဒိဉ်ဒ် အံတချုးလံအလီမဲလံဒ်ဘဉ်န့ဉ် မုတံအ ကါဒိဉ်လံပပဲကညီဖိအတံအိဉ်မု ဒီးအလုလံထု သနုအဂီဒ်သိးကမုဒ်ဒီးပုဆုညါအဂီန့ဉ်လီ.

“တၢ်အိၣ်မူပွဲၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ မ့ၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်တခါ
လၢတၢ်ထီဒါဒီးလုၢ်သ့ၣ်ခါပတၢ်အီၤတသ့ဘၣ်, မ့ၢ်တၢ်အိၣ်မူပွဲၤဒီးသူးသ့ၣ်လၢကပီၤ
နီၢ်နီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပဝဲပှၤကူပှၤကညီသ့ၣ်တဖၣ် ပဘၣ်အိၣ်မူဒီးသန့ထီၣ်ပသးလၢန့ဆၢၣ်
ခိၣ်လၢဒီးအတၢ်အိၣ်ယၢ်ဘၣ်ထွဲၣ်အမ့ၢ်ကလံၤ. ထံနီၢ်, တၢ်အိၣ်တၢ်အီၤ, တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ
ဒီးတၢ်မဲတၢ်မါ, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်တပယူၣ်ယီလၢပတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ,
တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးပၤဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ..”

